

ΤΕΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΟΝΑΔΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«ΟΙ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ.
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΣΟΦΑΔΩΝ.»

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ
Μαυριπλής Δημήτριος

ΤΕΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΤΜΗΜΑ
ΕΚΔΟΣΕΩΝ & ΜΕΛΕΤΗΚΗΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ
Νταφοπούλου Γεωργία

ΔΜΤΑ (ΣΔΟ)

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2001

Αφιερώνεται στους γονείς μου
και όσους με βοήθησαν να
ανταπεξέλθω στις δυσκολίες
που συνάντησα,
κατά το διάστημα των σπουδών μου.

Ευχαριστώ

Τους γονείς μου για τις δυνατότητες και τη βοήθεια που μου παραχώρησαν όλα αυτά τα χρόνια, καθώς και τις αδελφές μου, για την αμέριστη συμπαράσταση τους και ηθική συντρόφευση, καθ' όλα τα χρόνια των σπουδών μου.

Τον καθηγητή μου και εισηγητή του θέματος, κ. Δημήτριο Μαγριπλή, ο οποίος στάθηκε στο πλευρό μου όχι μόνο ως καθηγητής, αλλά και ως παιδαγωγός.

Τα άτομα του Δήμου Σοφάδων που με βοήθησαν, με την παραχώρηση πληροφοριακού υλικού και πιο συγκεκριμένα:

τον Κατσάρα Βασίλειο, Δήμαρχο του Δήμου Σοφάδων,

τις Ντεμίρη Ευαγγελία και Τζίκα Αθηνά, τις Κοινωνικές Λειτουργούς της Κοινωνικής Υπηρεσίας του Δήμου,

την Τσουκνίδα Φωτεινή, Ψυχολόγο και υπεύθυνη του Κέντρου Στήριξης Πολιτών του Δ. Σοφάδων,

τον Στάθη Βασίλη,

τον Τσιλιάκο Γεώργιο (Τεχνική Υπηρεσία Δ. Σοφάδων).

Τον Αγοραστό Κωνσταντίνο, Πρόεδρο του Δ.Σ. του Δήμου Λάρισας.

Τον Καλογιάννη Ιωάννη για την βοήθεια που μου προσέφερε κατά τη σύνταξη της μελέτης.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της παρούσης εργασίας, είναι να προβάλλει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της «φυλής» των Τσιγγάνων, οι οποίοι από την εμφάνισή τους έως και τις μέρες μας, διώκονται συνεχώς και ασταμάτητα, χωρίς ουσιαστική αιτία, αλλά επειδή τυγχάνουν θύματα προκαταλήψεων.

Έτσι, στο Κεφάλαιο 1 του 1^{ου} Μέρους επιχειρείται ο προσδιορισμός της ταυτότητας των Τσιγγάνων, ενώ η ανασκόπηση της πορείας τους μέσα από την ιστορία είναι αρκετά ενδιαφέρουσα και μας τοποθετεί πιο ρεαλιστικά απέναντι στους Τσιγγάνους του χθες και του σήμερα.

Στο 2ο Κεφάλαιο πραγματοποιείται μια περιγραφή του ιδιαίτερου κοινωνικού προσώπου των Τσιγγάνων.

Στο 3^ο Κεφάλαιο πλησιάζουμε και αναφέρουμε χαρακτηριστικά προβλήματα των Τσιγγάνων της Ελλάδας στους τομείς της απασχόλησης, εκπαίδευσης, κατοικίας και υγείας.

Στο 1^ο Κεφάλαιο του Β' Μέρους, γίνεται προσέγγιση του Δήμου Σοφάδων.

Στο 2^ο Κεφάλαιο γίνεται εξέταση της υφιστάμενης κατάστασης (απασχόληση, οικισμός, εκπαίδευση και υγεία) των Σοφαδιτών Τσιγγάνων.

Στο 3^ο Κεφάλαιο αναφέρονται οι φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης που εμπλέκονται στις διαδικασίες κοινωνικής ενσωμάτωσης των Τσιγγάνων στην ελληνική κοινωνία, ενώ στο 4^ο Κεφάλαιο αναγράφονται αποφάσεις και δράσεις Διεθνών Οργανισμών σε θέματα που αφορούν τους Τσιγγάνους.

Τέλος, στο 5^ο Κεφάλαιο αναφέρονται οι δράσεις των φορέων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης Σοφάδων και ακολουθούν τα συμπεράσματα και οι προτάσεις.

Εισαγωγή	
Πρόλογος	1

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

1.1. Ονομασίες των Τσιγγάνων	5
1.2. Μύθοι και δοξασίες	7
1.3. Η πορεία στους αιώνες	8
1.4. Η άφιξη στην Ελλάδα και την Ευρώπη	11
1.5. Ο διωγμός των Τσιγγάνων	14

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΤΣΙΓΓΑΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

2.1. Κοινωνική συγκρότηση	18
2.2. Ήθη-έθιμα, παραδόσεις και πολιτισμός των Τσιγγάνων	19
2.3. Η τσιγγάνικη γλώσσα (romani chib)	23
2.4. Η θρησκεία των Τσιγγάνων	24

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΟΙ ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

3.1. Γενικά χαρακτηριστικά	27
3.2. Τσιγγάνικοι καταυλισμοί	29
3.3. Η απασχόληση των Τσιγγάνων στη χώρα μας	34
3.4. Η εκπαίδευση των τσιγγανόπαιδων	36
3.5. Η υγεία των Τσιγγάνων	39
3.6. Πότε οι Τσιγγάνοι έγιναν πρόβλημα	40

ΜΕΡΟΣ Β'

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΣΟΦΑΔΩΝ

- 1.1. Ιστορικά στοιχεία 44
- 1.2. Γεωγραφική προσέγγιση 45
- 1.3. Δημογραφικά χαρακτηριστικά 46

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΟΙ ΣΟΦΑΔΙΤΕΣ ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ

- 2.1. Γεωγραφική θέση του τσιγγάνικου οικισμού 48
- 2.2. Δημογραφικά χαρακτηριστικά 48
- 2.3. Ο τσιγγάνικος οικισμός
 - 2.3.1. Ποσοτικά δεδομένα 50
 - 2.3.2. Γενική διάταξη του οικισμού 53
- 2.4. Η απασχόληση των Σοφαδιτών Τσιγγάνων
 - 2.4.1. Κύριες επαγγελματικές ενασχολήσεις 54
 - 2.4.2. Κοινωνικός αποκλεισμός στην απασχόληση 56
- 2.5. Εκπαίδευση των Τσιγγάνων στους Σοφάδες
 - 2.5.1. Υφιστάμενη κατάσταση μορφωτικού επιπέδου 57
 - 2.5.2. Προβλήματα και μορφές κοινωνικού αποκλεισμού στον τομέα της εκπαίδευσης 59
- 2.6. Η υγεία στον τσιγγάνικο οικισμό 61

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

- 3.1 Κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου Σοφάδων 64
 - 3.1.1. Σύσταση Κοινωνικής Υπηρεσίας 65
 - 3.1.2. Ρόλος και αρμοδιότητες της Κοινωνικής Υπηρεσίας 65

3.1.3.	Μέθοδοι εργασίας της Κοινωνικής Υπηρεσίας	66
3.1.4.	Στόχοι της Κοινωνικής Υπηρεσίας	68
3.1.5.	Φορείς συνεργασίας	69
3.2.	Κέντρο Υποστήριξης Πολιτών του Δήμου Σοφάδων	69
3.2.1.	Κοινοτική Πρωτοβουλία INTEGRA	70
3.2.2.	Στόχοι του Κέντρου Υποστήριξης Πολιτών	71
3.2.3.	Σκοποί των δράσεων	72
3.2.4.	Φορείς συνεργασίας του Κέντρου Υποστήριξης Πολιτών	72

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

4.1.	Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών	74
4.2.	Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα	74
4.3.	Το Συμβούλιο της Ευρώπης	75
4.4.	Η Συνδιάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη	77
4.5.	Η στεγαστική πολιτική για τους Τσιγγάνους στην Ολλανδία και την Ισπανία	79
4.5.1.	Το παράδειγμα της Ολλανδίας	80
4.5.2.	Το παράδειγμα της Ισπανίας	81
4.6.	Κοινωφελείς μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί	82
4.7.	Τοπική Αυτοδιοίκηση και Ευρωπαϊκή Ένωση: Κοινή δράση	85

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

5.1. Αστικοδημοτική κατάσταση	89
5.2. Απασχόληση	89
5.3. Εκπαίδευση	91
5.4. Υγεία	92
5.5. Στέγαση – Συνθήκες διαβίωσης	95

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	100

103

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πρόλογος

Ως κοινωνία ορίζεται ένα σύνολο ανθρώπων, που έχει περιεκτικό κοινωνικό σύστημα, το οποίο περιλαμβάνει όλους τους βασικούς, κοινωνικούς θεσμούς που απαιτούνται για την ικανοποίηση των βασικών αναγκών του ανθρώπου. Τα κύρια χαρακτηριστικά του συνόλου αυτού είναι η καθολικότητα, η αυτοτέλεια, η διάρκεια, η οργάνωση και η συλλογική ταυτότητα¹. (Δ. Γ. Τσαούσης)

Η ελληνική κοινωνία, όπως άλλωστε και οι υπόλοιπες, αποτελεί ένα ψηφιδωτό, μια συνένωση πολυεθνική και πολυπολιτισμική.

Έτσι λοιπόν, υπάρχουν διαφοροποιήσεις, οι οποίες δημιουργούν κοινωνικές κατηγορίες και διακριτά κοινωνικά σύνολα. Δημιουργούνται ουσιαστικά διακρίσεις, οι οποίες έχουν κοινωνική σημασία, αφού κι αυτές με τη σειρά τους, δημιουργούν ανισότητες που εκφράζονται με την παροχή προνομίων ή την επιβολή στερήσεων.

Γνωστό δε σε όλους μας, είναι το γεγονός ότι, διανύουμε μία περίοδο αναζωπύρωσης των ρατσιστικών τάσεων (κυρίως έναντι των ασθενών μειονοτήτων), κυριαρχεί η αντίληψη ότι οι άλλοι μας απειλούν και επιβουλεύονται την ύπαρξή μας, ενώ αρκετοί από εμάς, θεωρούμε τη διάκριση, ουσιαστικό μας δικαίωμα.

Στην ουσία των πραγμάτων, ρατσιστικές προδιαθέσεις υπήρχαν και πάντα θα υπάρχουν. Το μόνο που αλλάζει από εποχή σε εποχή, είναι, κατά κύριο λόγο, οι μορφές έκφρασης αυτού του φαινομένου και σε μικρότερη βάση τα είδη του ρατσισμού.

Σήμερα, οξύνεται κυρίως το φαινόμενο του κοινωνικού στιγματισμού, εξαιτίας της εσωτερικής (εντός των κρατών) φτώχειας και

¹ Από ορισμένους κοινωνιολόγους προσδίδεται και η εδαφικότητα ως επιπρόσθετο χαρακτηριστικό της κοινωνίας.

έλλειψης αληθινών αξιών. Αυτοί είναι και δύο από τους λόγους ύπαρξης μειονοτήτων² στον ελλαδικό χώρο.

Σύμφωνα με τον E. Goffman, οι συνθήκες του κοινωνικού στιγματισμού, κατηγοριοποιούνται σε τρεις ομάδες:

1. Κηλίδωση του σώματος
2. Κηλίδωση του χαρακτήρα
3. Φυλετικό στίγμα.³

Ο Αμερικανός κοινωνιολόγος Λούις Ούϊρθ (1945), όρισε τη μειονότητα «ως μια ομάδα προσώπων, τα οποία εξαιτίας των φυσικών ή πολιτιστικών τους χαρακτηριστικών, τα ξεχωρίζουν τα άλλα μέλη της κοινωνίας στην οποία ζουν και τα μεταχειρίζονται διαφορετικά και άνισα και τα οποία, ως εκ τούτου, θεωρούν τον εαυτό τους αντικείμενο συλλογικής διάκρισης εις βάρος τους». Και συνέχιζε, «η ύπαρξη μίας μειονότητας σε μία κοινωνία, συνεπάγεται την ύπαρξη μίας αντίστοιχης κυρίαρχης ομάδας που απολαμβάνει μία ανώτερη κοινωνική θέση και μεγαλύτερα προνόμια. Η μειονοτική κατάσταση συνοδεύεται με αποκλεισμό από την πλήρη συμμετοχή στη ζωή της κοινωνίας. Αν και δεν αποτελείται αναγκαστικά από αλλοδαπούς, τη μειονότητα τη μεταχειρίζονται, αλλά και η ίδια θεωρεί τον εαυτό της, σαν ξεχωριστό πληθυσμό».

Μία τέτοια μειονότητα, σε παγκόσμιο μάλιστα επίπεδο είναι οι Τσιγγάνοι (Roma), οι «γιοι του ανέμου». Μια φυλή ταλαιπωρημένη και κατατρεγμένη όσο καμιά άλλη. Στην πορεία της χιλιετούς αδιάκοπης

² Η υποεπιτροπή του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα, στην έκθεση που υπέβαλε τον Ιούνιο του 1977, «προτείνει τον εξής νέο ορισμό της έννοιας μειονότητα: "Ομάδα αριθμητικά μικρότερη από το υπόλοιπο του πληθυσμού ενός κράτους, που δεν κατέχει εξέχουσα θέση και τα μέλη της - που έχουν πολιτικά δικαιώματα- φέρουν εθνικά, πολιτιστικά και γλωσσικά ιδιωματικά στοιχεία που τους ξεχωρίζουν από το λοιπό πληθυσμό -έστω και σιωπηρά- αλλά νιώθουν αλληλέγγυα για τη διατήρηση των πολιτιστικών στοιχείων, της παραδοσιακής θρησκείας και της γλώσσας της ομάδας τους" [...] Το ζήτημα εξετάζεται ακόμα στον ΟΗΕ». (Βλ. εδώ και την Έκθεση «Σχετικά με τις Γλώσσες και τα Πολιτιστικά Στοιχεία των Περιφερειακών και Εθνικών Μειονοτήτων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα», έγγραφο Α2, 150/87, σειρά Α' της ΕΟΚ).

³ Βλ. σχετ. «Το στίγμα και ο κοινωνικός στιγματισμός από την αρχαιότητα και το Βυζάντιο έως σήμερα», Δ. Γ. Μαγριπλής, Περιοδικό «ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ», τεύχος 59.

περιπλάνησής τους, διέσχισαν την Ασία, εξαπλώθηκαν στην Ευρώπη, φθάνοντας και στο Νέο Κόσμο. Γνωρίζοντας σε κάθε σημείο πρωτοφανείς διωγμούς, ακραίες ρατσιστικές διακρίσεις και ωμή βία, εξωθήθηκαν στο περιθώριο και επιβίωσαν σε συνθήκες ύστατης φτώχειας. Αν και η συνδρομή τους στο φολκλορικό χρώμα πολλών περιοχών της Ελλάδας και της Ευρώπης γενικότερα, είναι συχνά καθοριστική, καμιά κοινωνία δεν τους αποδέχθηκε σαν ισότιμα μέλη. Καμιά πατρίδα δεν τους στέγασε για αξιόλογο χρονικό διάστημα και κανένα κράτος δεν τους πρόσφερε στοιχειώδεις ευκαιρίες για μια αξιοπρεπή επιβίωση. Απόβλητοι και ανεπιθύμητοι, οι άνθρωποι αυτοί συνεχίζουν παραδόσεις και διατηρούν μια γλώσσα, που έχουν τις ρίζες τους στην εποχή του χαλκού.

«Όταν οι αντικειμενικές και υποκειμενικές συνθήκες που χαρακτηρίζουν μία ομάδα είναι τέτοιες, ώστε να τη φέρνουν σε δυσκολότερη θέση απέναντι στις κοινωνικές επιταγές, σε σύγκριση με τις άλλες ομάδες, τότε βαθμιαία αυτή η ομάδα χαρακτηρίζεται ως προβληματική και περιθωριοποιείται. Οι κυρίαρχες ομάδες ελέγχουν, αποφασίζουν και υποθάλπουν τις διακρίσεις, περιθωριοποιώντας την, καθώς δεν συμφωνεί με τα δικά τους συμφέροντα και κριτήρια. Όλα αυτά δημιουργούν μια προβληματική κοινωνική κατάσταση που αφήνει εκτεθειμένο και ανεκμετάλλευτο ανθρώπινο δυναμικό και δεν επιτρέπει την ποικιλία που αποδεδειγμένα προάγει τον πολιτισμό.

Η ομάδα αυτή καθίσταται μια κοινωνική μειονότητα. Αποτελεί κατώτερο τμήμα των σύνθετων κοινωνιών. Τα φυσικά ή πολιτιστικά χαρακτηριστικά της θεωρούνται κατώτερα από αυτά των κυρίαρχων ομάδων. Τα μέλη της έχουν επίγνωση ότι διαθέτουν κοινά χαρακτηριστικά μεταξύ τους, τα οποία μεταδίδουν από γενιά σε γενιά, ακόμη κι αν τα χαρακτηριστικά αυτά παύουν να είναι εμφανή και τελούν γάμους κυρίως μεταξύ τους” (Taifel, 1978).

Οι Τσιγγάνοι ως ομάδα, φαίνεται να έχουν πολλά από τα χαρακτηριστικά μιας κοινωνικής μειονότητας, καθώς βρίσκονται στα κατώτερα κοινωνικά στρώματα και στα όρια -πολλές φορές- της εξαθλίωσης και της ταπείνωσης. Τα διαφορετικά ήθη, έθιμα, οι συνήθειες και γενικά ο τρόπος ζωής τους, κρίνονται αρνητικά και δεν γίνονται κατανοητά από τις κυρίαρχες ομάδες. Οι ίδιοι οι Τσιγγάνοι κληροδοτούν τα χαρακτηριστικά τους στις επόμενες γενιές, προσπαθώντας να διατηρήσουν την ταυτότητά τους, με κύρια απόδειξη αυτού τη μετάδοση της γλώσσας τους, αν και οι συνθήκες δεν το ευνοούν. Αντιλαμβάνονται τα κοινά τους χαρακτηριστικά και την κοινή ταυτότητα, αλλά παράλληλα αντιλαμβάνονται και την ετερότητα τους προς τους μη-Τσιγγάνους.

Οι Τσιγγάνοι, ως κοινωνική μειονότητα, αντιμετωπίζουν τα αρνητικά στερεότυπα και τον ρατσισμό των κυρίαρχων ομάδων. Εξαιτίας τόσο της προσπάθειας τους να ενταχθούν κοινωνικά, δημιουργώντας θύλακες στα αστικά κέντρα και αποκτώντας μόνιμη κατοικία, όσο και εξαιτίας του γεγονότος ότι δεν αποτελούν πλέον το μόνο φθινό και διαθέσιμο εργατικό δυναμικό.

Τσιγγάνικη μειονότητα λοιπόν ή τσιγγάνικη κοινότητα; Ίσως καλύτερα, τσιγγάνικες μειονεκτούσες κοινότητες.

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

1.1 Ονομασίες των Τσιγγάνων

Τσιγγάνοι, γύφτοι, Ρομ, αθίγγανοι κοκ. Πολλές οι ονομασίες αυτού του λαού, όλες όροι που αναφέρονται σε ένα ομογενοποιημένο σύνολο πληθυσμού.

Μέχρι και σήμερα, που διεθνώς έχουν αναγνωριστεί με το δικό τους κυρίαρχο αυτοπροσδιοριστικό όρο Ρομ (Rom), οι διάφοροι λαοί συνεχίζουν να τους αποκαλούν με τις δικές τους, τοπικές, ονομασίες. Οι Τούρκοι τους αποκαλούν Cingene ή Kipti, οι Βούλγαροι Ciganin, οι Άγγλοι Gypsies, οι Γάλλοι Gitanes, Tsiganes ή Bohemiens, οι Ιταλοί Zinganos, οι Ισπανοί Gitanos, οι Γερμανοί Zigeuner.

Στην Ελλάδα, η πρώτη μαρτυρία, γραμμένη το 1068 στη Μονή Ιβήρων του Αγ. Όρους, «*Ο Βίος του Αγ. Γεωργίου του Αθωνίτη*», αναφέρει τους «Ατζίγγανους» απόγονους του Σίμωνα του Μάγου, οι οποίοι ήταν διαβόητοι κακοποιοί και μάγοι. Η λέξη όμως «Ατζίγγανου» ή «Αθίγγανου»⁴ είναι άγνωστη στην τσιγγάνικη γλώσσα. Καθώς επίσης και οι ονομασίες «Τσιγγάνος»⁵ ή «Γύφτος»⁶.

⁴ Κάποιοι συγγραφείς χρησιμοποιούν τη λέξη «αθίγγανοι» όταν πρόκειται να δηλωθεί κάποια παλιά χριστιανική αίρεση (η αίρεση των Μελχισεδεκικών ή Καθάρων), που υπήρχε ίσως από τα χρόνια των Αποστόλων. Κάποιοι πάλι χρησιμοποιούν αυτό τον όρο για να προσδιορίσουν κάποια φυλή που μετεγκαταστάθηκε από την Αίγυπτο στην Ελλάδα και την Ευρώπη, ή κάποια άλλη ασιατική φυλή που μετανάστευσε στην Ελλάδα και την Ευρώπη.

⁵ Τσιγγάνοι: άγνωστης προέλευσης ονομασία που μπορεί να προήλθε από το περσικό Τσεγγ, Τσεγγιβάρ που σημαίνει «χώρα μουσικών» ή από τη λέξη Τσεγκ που σημαίνει κιθάρα, ή από τη λέξη Τσεγγί που σημαίνει ψάλτες, χορευτές. Βλ. Γ. Έξαρχος, «*Αυτοί είναι οι Τσιγγάνοι*», σελ. 176, σημ. 107.

Πολλοί είναι επίσης και οι αυτοπροσδιοριστικοί τους όροι, ανάλογα με την:

- 1) *Γενεαλογική καταγωγή*: Νταλιπέ (Νταλιπαίοι), Αντόν Περέσκε (οι απόγονοι του Αντόν), Αριφέ (Αριφείοι) κλπ.
- 2) *Γεωγραφική περιοχή*: Σταμπούλια ή Μπουλαλία (οι προερχόμενοι από την Κωνσταντινούπολη), Γιονναυλία (από την Ιωνία της Μ. Ασίας), Ρωμιόγυφτοι, Τουρκόγυφτοι, Αρβανιτόγυφτοι, Ρουμανόγυφτοι κλπ.
- 3) *Θρησκεία*: χριστιανοί, μουσουλμάνοι (Χοραχανέ) κλπ.
- 4) *Γλωσσική διάλεκτο*:
 - Βλάχουρα Ρόμα: μιλούν τη γνήσια ρομανές και είναι κυρίως Βαλκάνιοι ή Ευρωπαίοι Χριστιανοί.
 - Να-Βλάχουρα Ρόμα: ανήκουν ομάδες, όπως οι Χοραχανέ Ρόμα (εξισλαμισμένοι), οι Αρναούτια Ρόμα (Αρβανιτόγυφτοι) κλπ.
- 5) *Επαγγελματική απασχόληση*: Καζαντζία (χαλκιάδες), Ταρακτσία (χτενάδες), καρεκλόγυφτοι, Τσιλιγκίρια (κλειδαράδες), Μπατζόρια (ζωέμποροι), Μετσχάρια (αρκουδόγυφτοι), Λαουτάρηδες κλπ.
- 6) *Ένταξη στην τοπική κοινωνία*:
 - Ερλία: εγκατεστημένους και ενταγμένους που ξεχωρίζουν σε Μπαλαμανέ Ερλία (Ρωμιόγυφτους), Χοραχανέ Ερλία (Τουρκόγυφτους), Ντασικανέ Ερλία (Βλαχόφωνους Γύφτους).
 - Φιτσιρία: νομάδες ή τσαντιρόγυφτοι.

Παρ' όλη την ποικιλία των ονομασιών και διακρίσεων που αναμφισβήτητα προκαλεί μεγάλη σύγχυση, όλοι οι Τσιγγάνοι ανήκουν σε μια ιδεατή ομάδα, της οποίας τα μέλη συμμαρύνονται ορισμένες κοινές

⁶ Γύφτος, σαν παραφθορά του Αιγύπτιος. Βλ. Γ. Έξαρχος, «Αυτοί είναι οι Τσιγγάνοι», σελ. 176, σημ. 106.

Επίσης, με τον ίδιο όρο εννοούνταν οι Τσιγγάνοι, οι οποίοι είχαν πραγματοποιήσει ημιένταξη στην αγροτική κοινότητα, μέσω της επαγγελματικής τους δραστηριότητας, κατεξοχήν ως σιδεράδες και μουσικοί.

αξίες και πρακτικές που τους ξεχωρίζουν από τους «άλλους» τους Γκατζέ (Gadje)⁷.

1.2. Μύθοι και δοξασίες

Πολλοί είναι οι μύθοι, πλασμένοι από τους ίδιους τους Τσιγγάνους, που ιστορούν την καταγωγή τους. Ίσως λόγω των κενών που υπάρχουν στην ιστορία, στις ρίζες τους. Αλλά και πολλοί οι μύθοι των άλλων λαών που προσπαθούν να δώσουν μέσα από αυτούς ορισμένες απαντήσεις στα αμέτρητα κενά και στο αρκετά μεγάλο πρόβλημα της καταγωγής των Τσιγγάνων.

Ένας τσιγγάνικος μύθος θεωρεί ότι η τσιγγάνικη φυλή «κρατάει» από τον Αδάμ, όχι όμως και την Εύα. Είναι απόγονοι του Κάιν και για το λόγο αυτό, δεν «κουβαλάνε στις πλάτες τους» το προπατορικό αμάρτημα, δεν είναι δηλαδή υποχρεωμένοι να εργάζονται και να υφίστανται επίγειες τιμωρίες του Θεού.

Δεύτερος μύθος, θέλει τους τσιγγάνους να έχουν για προγόνους, μία έξυπνη και γενναία φυλή, η οποία θέλοντας να δείξει στους άλλους λαούς τις αρετές της, ξεκίνησε πόλεμο εναντίον όλων. Κατά το πέρασμα τους όμως από την Αλμυρά Θάλασσα Πορσαϊντα (Porsaida), της οποίας τα νερά «άνοιξαν» μετά από διαταγή του αρχηγού τους, και ενώ έφτασαν στη μέση της θάλασσας, ξαφνικά εκείνη έκλεισε εγκλωβίζοντάς τους. Όσοι σώθηκαν από τον πνιγμό, καταδικάστηκαν από το Θεό σε βίο πλάνητα.

⁷ Γκατζέ (Gadge) αποκαλούν οι Τσιγγάνοι όλους τους μη-Τσιγγάνους.

Τρίτος μύθος αναφέρεται σε κάποιον αλαζόνα Φαραώ της Μικράς Αιγύπτου, ο οποίος κατακτώντας όλους τους λαούς, τόλμησε να προκαλέσει και τον ίδιο το Θεό και τον ουράνιο στρατό του. Ο Θεός για να τον τιμωρήσει, εγκλώβισε όλους τους στρατιώτες του Φαραώ σε μια σπηλιά, όπου είχαν καταφύγει για να σωθούν. Οι άλλοι λαοί όταν έμαθαν για την αλαζονική στάση του Φαραώ, ξεσηκώθηκαν εναντίον του και εναντίον του λαού του, καταδικάζοντάς τους να είναι από παντού διωκόμενοι.

Τέταρτος μύθος αποδίδει τον πλάνητα βίο των Τσιγγάνων, στην κατάρα που τους απέδωσε ο Χριστός από τον Σταυρό, επειδή κατασκεύασαν τα τεράστια καρφιά με τα οποία τον κάρφωσαν οι Εβραίοι.

Πέμπτη (θεωρία αυτή τη φορά), από τον Blaise Cendrars, αποδίδει στους Τσιγγάνους τον «τίτλο» των απογόνων των λαών των Καναρίων Νήσων και των τελευταίων επιζησάντων της χαμένης ηπείρου Ατλαντίδος.

Σε όλους αυτούς τους μύθους έρχονται να προστεθούν και αρκετοί άλλοι.

Και η σύγχυση για την καταγωγή, για την επιλογή ή επιβολή του νομαδικού τρόπου ζωής μεγαλώνει...

1.3. Η πορεία στους αιώνες

Λένε ότι ευτυχισμένοι είναι οι λαοί που δεν έχουν ιστορία. Αν αυτό είναι αλήθεια, τότε ο μόνος λαός πάνω στη γη που διεκδικεί τον τίτλο και ταυτόχρονα το προνόμιο του "ευτυχισμένου λαού", είναι αυτός των Τσιγγάνων.

Αποκαλούνται "ειρηνικοί εισβολείς" ολόκληρου του ευρωπαϊκού -αν όχι του παγκόσμιου- χώρου. Οι ειρηνικές προθέσεις τους όμως δεν

εμπόδισαν τον "πολιτισμένο" κόσμο να τους φερθεί με την πιο ακραία -πολλές φορές- μορφή της προκατάληψης και της αδικίας, της απόρριψης και της περιθωριοποίησης.

Οι Τσιγγάνοι δεν έχουν ιστορία, δεν διαθέτουν ιστορική μνήμη. Η κουλτούρα τους υπήρξε ανέκαθεν προφορική. Οι μόνες πληροφορίες αντλούνται από τη μελέτη της γλώσσας τους και από διάφορες γραπτές μαρτυρίες που αποδεικνύουν την εμφάνιση τους σε διάφορες χώρες στις οποίες διάβηκαν κατά καιρούς.

Η μακραίωνη ιστορία τους ξεκινάει το 224 μ.Χ., όπου πρόγονοι των Ρόμηδων , οι *Zott*⁸ και οι *Αλανοί*⁹ εντοπίζονται στην Ινδία όπου ζουν μέχρι το 642 μ.Χ., οπότε και μετακινούνται προς την Περσία. Για τους ιστορικούς, οι Αλανοί αποτελούν λαό σπουδαίας σημασίας, για το λόγο ότι το 640 μ.Χ. περίπου, εγκατέλειψαν τη Μέση ανατολή και μετανάστευσαν στην Ευρώπη, ανοίγοντας το δρόμο για τους Ρόμηδες. Άρα λοιπόν, οι πρώτοι Ρόμηδες έφτασαν στη Βόρεια Περσία πριν το 640 μ.Χ..

Από το 642 έως το 900 μ.Χ. τους συναντάμε κάτω από την αραβική κυριαρχία. Γύρω στο 669 ή στο 670 μ.Χ., Άραβες κυβερνήτες έστειλαν *Zott* στην Αντιόχεια, η οποία βρίσκεται στις ακτές της Μεσογείου. Με την κατάληψη της Αντιοχείας από τους Έλληνες, οι *Zott* βρέθηκαν κάτω από τη Βυζαντινή κυριαρχία, η οποία εκτεινόταν από την Ασία μέχρι την Ανατολική Ευρώπη. Μερικοί *Zott* τότε, πέρασαν στα νησιά της Μεσογείου¹⁰. Από εκεί χάνονται τα ίχνη τους.

⁸ *Zott* είναι το όνομα που έδωσαν οι Άραβες στους Ινδούς που συνάντησαν όταν, έπειτα από την κατάκτηση της Περσίας, εισέβαλαν στην Ινδία.

⁹ Νομαδικός λαός περιφερόμενος με κέρα στη Βόρεια Περσία και τον Καύκασο.

¹⁰ Σύμφωνα με την αναφορά του μοναχού Σίμων Σιμεώνι, ζούσαν στην Κρήτη στα 1323, μέσα σε σπηλιές και μαύρες σκηνές.

Άλλες ομάδες ινδικής καταγωγής ήταν οι *Dom*¹¹, οι οποίοι πέρασαν στην Ευρώπη διαμέσου της Μέσης Ανατολής και ο λαός τους ζούσε στερημένος¹², καθώς επίσης οι *Καλέ* και οι *Λούρι* (*Luri*).

Ινδοί μετανάστες εγκατέλειψαν την αραβοκρατούμενη Περσία και κατευθύνθηκαν δυτικά προς την Αρμενία, περίπου το 750 μ.Χ.. Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία είχε εξαπλωθεί όχι μόνο στα εδάφη της Δυτικής Αρμενίας, αλλά και στις μεσογειακές ακτές της Ασίας, συμπεριλαμβανομένης και της Αντιοχείας. Ομάδες τότε (ινδικής καταγωγής), κατευθύνθηκαν προς την Κωνσταντινούπολη¹³ (πρωτεύουσα), ενώ άλλες προς τα βορειοδυτικά και την Ευρώπη ή προς την Αραβική χερσόνησο, την Αίγυπτο και τη Βόρεια Αφρική. Μετά τον 10ο αιώνα μ.Χ. λοιπόν, βρίσκονται πλέον μέσα στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία.

Μία άλλη θεωρία ισχυρίζεται ότι οι Τσιγγάνοι «*την εμφάνισή τους στις χώρες του Βυζαντινού κράτους την έκαμαν επί Ταμερλάνου, του μεγάλου Μογγόλου κατακτητή, στις τάξεις του οποίου υπηρέτησαν ως μισθοφόροι*»¹⁴.

Αιτίες-προβλήματα που οδήγησαν τους Ρόμηδες να εγκαταλείψουν την Ασία και να κατευθυνθούν προς την Ευρώπη, ήταν ο μεταδοτικός λοιμός στην Κωνσταντινούπολη το 1347 ("Μαύρος θάνατος"), η ήττα των

¹¹ Οι *Dom* κατά πάσα πιθανότητα, αποτελούσαν ομάδες, που μαζί με άλλους, βρίσκονται εκτός του ινδουιστικού συστήματος των καστών, γι' αυτό και το «*τμήμα αυτό του πληθυσμού, χωρίς στην αναξιοτήτά του, δεν καθορίζεται με σαφήνεια στα ιερατικά κείμενα [...]* Είναι αυτοί που στη σύγχρονη εποχή αποκαλούμε *παρίες ή ακάθαρτους [...]* Όλοι οι εκτός κάστας εξασκούν επαγγέλματα που οι άλλοι περιφρονούν ή αποδοκιμάζουν [...] Ζουν σε απομονωμένα χωριά ή σε εξωτερικές συνοικίες και μιλούν μια παραφθαρμένη γλώσσα, που θα μπορούσε να θεωρηθεί διάλεκτος [...] Επειδή η κοινωνία τους έχει ταυτίσει με ότι χειρότερο υπάρχει στο ανθρώπινο είδος, πρέπει να αποφεύγουν να μολύνουν με την επαφή τους τα άλλα μέλη από τις άλλες κάστες, ακόμη και να αποφεύγουν να βρίσκονται μπροστά τους», αναφέρει η Ζανίν Ωμπουαγιέ στο «*Η καθημερινή ζωή στην αρχαία Ινδία (Μέχρι τον 8^ο μ.Χ. αιώνα)*», Εκδόσεις «Παπαδήμα».

¹² Βλ. Τάκης Γιαννακόπουλος, «*Τσιγγάνικα Λαϊκά Τραγούδια και Μπαλάντες*», σ. 7, εκδ. «Θουκυδίδης», 1982.

¹³ Στην Κωνσταντινούπολη παρουσιάστηκαν οι πρώτοι Αθίγγανοι, σύμφωνα με τον συγγραφέα και ερευνητή Γ. Σούλη.

¹⁴ Βλ. Βασίλης Σ. Συναπίδης, «*Φυλετική καταγωγή, ήθη και έθιμα των Κατσιβελων Διδυμοτείχου Θράκης*», σ. 289, έκδοση της «Εταιρείας Θρακικών Μελετών» (αρ. 24), Αθήναι 1953.

Ελλήνων από τους Τούρκους στην Ασία το 1390, η μάχη στο Χαλέπι της Συρίας το 1400.

1.4. Η άφιξη στην Ελλάδα και την Ευρώπη

Οι Τσιγγάνοι πρέπει να έφτασαν στην Ελλάδα στις αρχές του 14^{ου} αιώνα, ίσως και νωρίτερα, αφού μέσα στον αιώνα αυτό τους συναντάμε να κατοικούν ήδη σε περιοχές της Πελοποννήσου, στην Κρήτη και στην Κύπρο. Από πηγή του 1323¹⁵ και συγκεκριμένα από την αναφορά του Σίμων Σιμεώνι, προκύπτει ότι η ύπαρξη μελών της φυλής *Ham* έξω από τον Χάνδακα, τη συνοικία στο Ηράκλειο της Κρήτης.

Από τις ποικίλες αρχαιακές μαρτυρίες, εξάγονται ορισμένα σημαντικά συμπεράσματα:

- 1) Οι Τσιγγάνοι ως οργανωμένη κοινωνία διέμεναν στο Εξώπορτο του Χάνδακα, στη συνοικία «Ατζιγχαναρία», στην ενορία της Κυρίας των Αγγέλων, δίπλα σε μια άλλη οργανωμένη και εύρωστη οικονομικά κοινωνία, τους Εβραίους, και ήταν πιθανότατα ορθόδοξοι στο θρήσκευμα.
- 2) Τσιγγάνοι διέμεναν και σε διάφορα χωριά του Χάνδακα και αντιμετώπιζαν οικονομικά προβλήματα από τη στιγμή που αναγκάζονταν να υπηρετούν έναντι αμοιβής στις γαλέρες ως κωπηλάτες.
- 3) Η μεγαλύτερη οικονομική άνεση των Τσιγγάνων που διέμεναν στο Εξώπορτο του Χάνδακα, οφειλόταν στο ότι εξασκούσαν -πιθανότατα κατ' αποκλειστικότητα- την τέχνη του σιδηρουργού.

¹⁵ Η αναφορά ήταν του 1322, όπως αναφέρει ο Γ. Έξαρχος στο έργο του «*Αυτοί είναι οι Τσιγγάνοι*».

4) Ορισμένοι από τους Τσιγγάνους γνώριζαν τουλάχιστον ανάγνωση και γραφή, αφού παρίστανται ως μάρτυρες σε συμβολαιογραφικές πράξεις της εποχής.

Το 1381 αναφέρεται η ύπαρξη του Feudum Acinganozum, το οποίο περιλάμβανε γαίες της Κέρκυρας και της απέναντι Ηπείρου και στο οποίο ήταν εγκαταστημένοι Τσιγγάνοι δουλοπάροικοι.

Ένα έγγραφο¹⁶ μας πληροφορεί ότι ένα μεταναστευτικό ρεύμα από την περιοχή της Βαγενετίας¹⁷, οι αποκαλούμενοι στις πηγές “homines vageniti”, μεταναστεύει στην Κέρκυρα και μέρος αυτών απαρτίζει το συγκεκριμένο φέουδο. Σύμφωνα πάντα με τις αρχαικές πληροφορίες, το φέουδο αρχικά δεν είχε κληρονομικό χαρακτήρα, ενώ ο βαρόνος του συγκεκριμένου φέουδου είχε αυξημένες αρμοδιότητες σε σχέση με τους υπόλοιπους φεουδάρχες και διέθετε ευρεία δικαιοδοσία όχι μόνο στους Τσιγγάνους που εγκαταστάθηκαν στην Κέρκυρα, αλλά και στην απέναντι βενετοκρατούμενη ηπειρωτική ακτή. Είχε το δικαίωμα να εξορίζει, να στρατολογεί, να φυλακίζει και να μετατρέπει τους υπηκόους του σε κατάδικους. Οι υποχρεώσεις των Τσιγγάνων ήταν κυρίως οικονομικές.

Μία απογραφή του 1759, μας πληροφορεί για την ύπαρξη 157 Τσιγγάνων, ενώ η αντίστοιχη του 1770, αναφέρει 138.

Η πιο ολοκληρωμένη όμως απογραφή -η οποία και σώζεται στο Ιστορικό Αρχείο της Κέρκυρας- είναι αυτή που πραγματοποιήθηκε στις 23 Απριλίου 1781 και υπογράφεται από τον ιδιοκτήτη¹⁸ του φέουδου εκείνη την περίοδο και μας πληροφορεί ότι στο φέουδο των Αθιγγάνων υπήρχαν 61 οικογένειες και ο πληθυσμός τους ανερχόταν στα 296 άτομα.

¹⁶ Dal libro a coperta di legno della famiglia Prossalendi del Maggio, fol. 3. Copia tratta dalli libri de' privilegi et sentenze del feudo Gianello delli Habitabuli tenuti nella Cancellaria Feudal presentati nell' Ecc Cons, di 40 CV.

¹⁷ Η Βαγενετία ή Βαγεντία περιλαμβάνει τις περιοχές της Πάργας, το Βουθρωτό, τη Χειμάρρα και τα Σύβοτα.

¹⁸ Βλ. Ιστορικό Αρχείο Κέρκυρας, αρχείο «Εγχώριος Διαχείρισις», φάκελος 1731, σελ. 4-6.

Το 1384, αναφέρεται για πρώτη φορά η ύπαρξη Τσιγγάνων έξω από τα τείχη της Μεθώνης¹⁹ με το όνομα Ρομνίτοι.

Το 1415, στην "Επιδημία Μάζαρι εν Άδου", αναφέρονται μαζί με τους Πελοποννήσιους και "Αιγύπτιοι". Λίγο αργότερα, το 1444, Τσιγγάνοι ήταν εγκατεστημένοι στο Ναύπλιο²⁰, και το 1518 εντοπίζονται στην Ζάκυνθο, ασκώντας το επάγγελμα του σιδηρουργού.

Από τα μέσα κιόλας του 14^{ου} αιώνα οι Τσιγγάνοι άρχισαν να επεκτείνονται στα Βαλκάνια. Το 1348 ήταν ήδη εγκατεστημένοι στη Σερβία. Κατά χρονολογική σειρά εμφανίζονται στις εξής περιοχές:

- Το 1362 στο Ντουμπρόβνικ
- Το 1370 στη Βλαχία
- Το 1378 στο Μοναστήρι της Ρίλας στη Βουλγαρία
- Το 1382 στο Ζάγκρεμπ²¹
- Το 1407 στο Χιλτεσχάϊμ της Γερμανίας
- Το 1416 στο Μπράσοβ της Τρανσυλβανίας
- Το 1418 στη Ζυρίχη
- Το 1419 στη Γαλλία
- Το 1422 στην Μπολόνια της Ιταλίας
- Το 1425 στην Ισπανία
- Το 1428 στην Πολωνία
- Το 1501 στη Ρωσία
- Το 1505 στη Δανία και στη Σκωτία
- Το 1512 στη Σουηδία
- Το 1514 στην Αγγλία

¹⁹ Λεγόταν τότε και Μικρή Αίγυπτος.

²⁰ Σύμφωνα με τους Κ. Κόμη και Γ. Έξαρχο, οι Τσιγγάνοι αποτελούσαν ειδικό στρατιωτικό σώμα στο Ναύπλιο, το λεγόμενο "δρούγγα", με δικό τους δρουγγάριο, τον Johannes Cinganus και προνόμια που τους είχαν παραχωρηθεί από τους Βενετσιάνους.

²¹ Ο Γ. Έξαρχος αναφέρει στο βιβλίο του "Αυτοί είναι οι Τσιγγάνοι" ότι στο Ζάγκρεμπ εντοπίζονται το έτος 1378.

- Το 1515 στη Φιλανδία
- Το 1544 στη Νορβηγία και
- Το 1580 στην Κύπρο.

Παράλληλα έχουν ήδη διασπαρθεί στη Βόρεια Αφρική και τη Δυτική Ασία, ενώ, μετά την ανακάλυψη της Αμερικής μεταναστεύουν και προς αυτή την ήπειρο.

1.5. Ο διωγμός των Τσιγγάνων

Αρχικά οι Τσιγγάνοι έγιναν δέκτες συναισθημάτων συμπάθειας και συμπαραστάσης από τους κατοίκους των χωρών τις οποίες διέσχιζαν, καθώς επίσης και φιλανθρωπικών εκδηλώσεων.

Σύντομα όμως, όταν οι Τσιγγάνοι θεωρήθηκαν κάτοχοι κάποιων υπερφυσικών δυνάμεων, τα αρχικά συναισθήματα των λαών που τους υποδέχονταν, μετατράπηκαν σε προκατάληψη και εχθρότητα, με αποτέλεσμα, οι λαοί που τους καθοδηγούσε η Εκκλησία, να ξεσηκωθούν εναντίον των Τσιγγάνων.

Σταδιακά λοιπόν οι Τσιγγάνοι μετατράπηκαν σε «αποδιοπομπαίο τράγο», αφού κατηγορήθηκαν ως υπεύθυνοι για τις επιδημίες πανώλης που ξέσπασαν, τις φυσικές καταστροφές κοκ. Παράλληλα κατηγορήθηκαν για κατασκοπεία υπέρ των Τούρκων και απαγωγή μικρών παιδιών, τα οποία χρησιμοποιούσαν ως θυσία στις «μαγικές» τελετές που πραγματοποιούσαν.

Οι διακρίσεις σε βάρος των Τσιγγάνων εξελίχθηκαν σε απροκάλυπτη εχθρότητα και οδηγήθηκαν σε διωγμούς, ανάλογους με αυτούς των πρώτων χριστιανικών χρόνων.

Το 1539, ο Βασιλιάς της Ολλανδίας Φραγκίσκος Α΄, διέταξε την αποχώρηση των «Βοημών» από τη χώρα του.

150 χρόνια αργότερα, ο Λουδοβίκος ΙΣΤ΄ της Γαλλίας, ζητούσε τη σύλληψη όλων των Τσιγγάνων.

Στη Γαλλία και την Ισπανία εφαρμόστηκαν ακραίες ποινές, προκειμένου οι Τσιγγάνοι να αποστραφούν βασικά στοιχεία του πολιτισμού τους. Δια νόμου λοιπόν απαγορεύτηκαν:

- Ομαδικές μετακινήσεις περισσότερων των τριών ατόμων.
- Ομαδική εγκατάσταση στην ύπαιθρο.
- Επαιτεία, συμμετοχή στις λαϊκές αγορές και εμπορία αλόγων.
- Χρήση της τσιγγάνικης γλώσσας και
- Τσιγγάνικη ενδυμασία.

Σε οποιαδήποτε περίπτωση εφαρμογής κάποιων από τα παραπάνω «αδικήματα», οι ποινές ήταν αμείλικτες. Περιλαίμιο, κουρά, μαστίγωμα, κοπή αυτιών, εξορία, φυλάκιση, εργασία ως κωπηλάτες στις γαλέρες, ακόμα και θανατική καταδίκη.

Ιδιαίτερης μνείας χρήζει το γεγονός ότι, σε αρκετές περιπτώσεις οι τοπικές αρχές προέτρεπαν το λαό να κυνηγήσει τους Τσιγγάνους, με τη χρήση των όπλων, φαινόμενο που παρουσιάστηκε επίσης στη Γαλλία και την Ισπανία.

Οι σκοποί τους οποίους εξυπηρετούσε το φαινόμενο αυτό είναι δύο:

- 1) Η δημιουργία αισθήματος κοινωνικής συνοχής του λαού, απέναντι στον «εχθρό» τους, τους Τσιγγάνους και
- 2) Η νομιμοποίηση των πράξεων βίας μέσω της μετατροπής ευθύνης, από κρατική σε συλλογική.

Στη Ρουμανία, έως το 1856 ήταν υπόδουλοι, ενώ λίγο αργότερα στην Ισπανία, επιτράπη η εγκατάστασή τους, μόνο σε συγκεκριμένες περιοχές.

Κατά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, οι Τσιγγάνοι υπέστησαν τις μεγαλύτερες διώξεις της ιστορίας τους, αφού 500.000 – 600.000 θανατώθηκαν στα ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσεως.

Δυστυχώς όμως, ούτε ο σύγχρονος κόσμος επεφύλαξε κάποια καλύτερη τύχη για την κατατρεγμένη αυτή φυλή.

Στους Τσιγγάνους είχε απαγορευθεί η μετανάστευση από τα κομμουνιστικά καθεστώτα, τα οποία (καθεστώτα) δεν τους αναγνώριζαν ως εθνική μειονότητα.

Το 1952 επιβάλλονται σε 400.000 Τσιγγάνους, νέα σλαβικά επώνυμα, ενώ κατεδαφίζεται η συνοικία τους στη Σόφια.

Έως το 1973 στην Ελβετία, παρουσιάστηκε ένα φαινόμενο, παρεμφερές με εκείνο του παιδομαζώματος στην Τουρκοκρατούμενη Ελλάδα. Τα παιδιά των Τσιγγάνων, απομακρύνονταν από τις οικογένειές τους και τοποθετούνταν σε ιδρύματα φιλανθρωπικού χαρακτήρα. Έως ότου ενηλικιωθούν, φοιτούσαν σε υποβαθμισμένες τεχνικές σχολές και μόλις έκλειναν τα 18 τους χρόνια, «ελευθερώνονταν» σε μία κοινωνία που τους αντιμετώπιζε ως πολίτες β' κατηγορίας, με αποτέλεσμα πολλοί από αυτούς να καταλήγουν σε σωφρονιστικά καταστήματα ή σε άσυλα ψυχοπαθών.

Στην Τσεχοσλοβακία, το 1993, εκδίδεται διάταγμα, βάσει του οποίου οι Τσιγγάνοι της χώρας χάνουν την ιθαγένεια και όλα τα σχετικά προνόμια και δικαιώματα, ενώ παλαιότερα, οι Τσιγγάνοι άνω των 35 ετών, υφίσταντο υποχρεωτική στειρώση εάν είχαν περισσότερα από δύο παιδιά.

Στην Ουγγαρία υποχρεώθηκαν στην αγροτική ζωή και μετατράπηκαν έτσι στο πιο εξαθλιωμένο τμήμα του ουγγρικού λαού.

«Η διεθνής κοινότητα, τώρα αρχίζει να κατανοεί τη σοβαρότητα του προβλήματος», παρατηρεί ο Νομικός Διευθυντής του Ευρωπαϊκού Κέντρου για τα Δικαιώματα των Roma.

Μετά από έρευνες²², αποδείχθηκε ότι οι προκαταλήψεις των Σουηδών επικεντρώνονται στους Τσιγγάνους. Σχεδόν ο 1 στους 4 δεν τους θέλει για γείτονες και το 1/3 από τους ερωτηθέντες, θεωρεί ότι οι

²² Οι έρευνες πραγματοποιήθηκαν υπό David Singer, ο οποίος είναι επικεφαλής σε σειρά ερευνών σε 11 χώρες, σχετικά με το Ολοκαύτωμα.

Τσιγγάνοι «συμπεριφέρονται κατά τέτοιο τρόπο που ξυπνά εχθρικά αισθήματα».

Σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, οι ρατσιστικές απόψεις για τους Τσιγγάνους, είναι ακόμη πιο πλατιά διαδεδομένες. Στην Τσεχία λ.χ., το 81% δηλώνει ότι δεν θέλει να μείνει κοντά τους, στην Σλοβακία το 87%, στη Γερμανία το 68%, ενώ στη Ρωσία, ένας στους δύο κατοίκους δεν τους θέλει για γείτονες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΤΣΙΓΓΑΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

2.1. Κοινωνική συγκρότηση

Σε όλες τις τσιγγάνικες ομάδες, οι κοινωνικές δομές αναπτύσσονται πάνω στον άξονα συγγένεια-οικογένεια. Η συγγένεια, θεμελιώδης παράγοντας της κοινωνικής συγκρότησης, ως δομή και ως ιδεολογία, επηρεάζει πολλαπλά το πλέγμα των κοινωνικών σχέσεων, αποτελώντας τη βάση για οικονομικές, πολιτικές και επαγγελματικές συνεργασίες, για συμμετοχή σε εθιμικές τελετουργίες και συμμαχίες για εγκατάσταση.

Η κοινωνική δομή της τσιγγάνικης οικογένειας, έχει τις δικές της ιδιομορφίες και όλους τους χαρακτήρες της αυστηρής πατριαρχικής οικογένειας, με αρχηγό τον παππού ή τον μεγαλύτερο παντρεμένο γιο, εάν ο παππούς έχει πεθάνει.

Η ευρεία οικογένεια, οργανώνεται πιο πέρα σε γένη²³ και τα γένη σε φάρες²⁴ (σόι) που περιλαμβάνουν άτομα με συγγενικούς δεσμούς, συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας και τέλος οι φάρες συγκροτούν τις φυλές²⁵, που περιλαμβάνουν άτομα που έχουν κοινή καταγωγή, κοινά ήθη και έθιμα, κοινή γλωσσική διάλεκτο, κοινές παραδόσεις, κοινές αξίες.

²³ Το τσιγγάνικο γένος είναι ένα σύνολο συγγενών οικογενειών, το οποίο κατάγεται από τον ίδιο πρόγονο, τα μέλη του συνδέονται με δεσμούς «αίματος» και διακρίνονται το ένα απ' τ' άλλο, μ' ένα γενοκρατικό όνομα (επώνυμο). Η καταγωγή μετριέται από την αρσενική γραμμή (πατριαρχική οργάνωση του γένους) Το οικογενειακό όνομα του τσιγγάνικου γένους εκφράζει τη συνοχή του και έχει ποικίλες ερμηνείες για το κάθε μέλος του.

²⁴ Οι φάρες, σύμφωνα με τη κοινωνική ανθρωπολόγο Αδαμαντία Μουχελή, περιλαμβάνουν τρεις με τέσσερις γενιές.

²⁵ Ο όρος «φυλή» είναι ίσως από τους πιο παρεξηγημένους. Οι σημασίες του είναι οι εξής:

α) Εννοεί ο όρος «φυλή» μια βιολογική ομάδα ανθρώπων που σχηματίστηκε στα πρώτα στάδια εξέλιξης της ανθρωπότητας. Αποτελεί υποδιαίρεση του ανθρώπινου είδους και τα μέλη της εμφανίζουν κάπως συχνά μερικές κληρονομικές ιδιότητες.

β) Η δεύτερη σημασία της λέξης, είναι καθαρά κοινωνιολογική, χωρίς να έχει απολύτως καμία σχέση με τη βιολογική «φυλή». Ο όρος «τσιγγάνικη φυλή», σημαίνει ένα σύστημα κοινωνικής οργάνωσης ομάδας ή ομάδων ανθρώπων που έχουν κοινή ιστορική, κοινωνική καταγωγή, κοινή γλώσσα, κοινή κουλτούρα. Πρόκειται δηλαδή, ουσιαστικά για ένα

Η αντιπροσώπευση της φάρας προς τα έξω, η διοίκηση και η επίλυση των διαφορών μέσα σ' αυτήν, γίνεται συνήθως από τους γεροντότερους άντρες και τους αρχηγούς οικογενειών, που παίζουν συμβουλευτικό ρόλο. Έχουμε δηλαδή μια άτυπη φυσική γερουσία (ή «συμβούλιο οικογενειάρχων»), από το οποίο επιλέγεται ή αναδεικνύεται στην πράξη ο αρχηγός της φάρας, που συνήθως είναι:

- Ο αρχηγός της πολυπληθέστερης, ισχυρότερης ή πλουσιότερης οικογένειας.
- Ο ικανότερος και πιο συνετός, ο πιο δυναμικός και δραστήριος οικογενειάρχης.

Αυτές οι βασικές δομές της κοινωνίας των Τσιγγάνων, διαταράσσονται κατά τη διαδικασία εδραιοποίησης και εξαστικοποίησης τους. Για όσους επιλέγουν οι κατοικίες τους να βρίσκονται σε αστικές κοινωνίες, η κοινωνική τους οργάνωση χάνεται, οι φάρες διαλύονται. Όσοι πάλι προσπαθούν να διατηρήσουν τη συνοχή της ομάδας, «επιλέγουν» να ζήσουν σε υποβαθμισμένες περιαστικές περιοχές, με αποτέλεσμα να αναγκάζονται γρήγορα να υποστούν την γκετοποίηση και τον αποκλεισμό του σύγχρονου πολιτισμού.

2.2. Ήθη-έθιμα, παραδόσεις και πολιτισμός των Τσιγγάνων

Οι περιπλανήσεις των διάφορων τσιγγάνικων ομάδων, οι διάφορες και διαφορετικές διαδρομές που ακολούθησαν, οι γλωσσικές και πολιτισμικές διαφοροποιήσεις, συνετέλεσαν στο να αποτελούν οι Τσιγγάνοι σήμερα ένα «μωσαϊκό». Παρ' όλες όμως τις διαφορές που παρατηρούνται στις τσιγγάνικες ομάδες, υπάρχουν ορισμένα κοινά ζωτικά

(προ)έθνος, που είναι φαινόμενο κοινωνικό και αποτέλεσμα της μακρόχρονης ιστορικής εξέλιξης της κοινωνίας

και ουσιαστικά στοιχεία στην κουλτούρα τους, που διατηρούνται και αναπαράγονται, όπου και αν τους συναντήσουμε. Περισσότερο ευάλωτοι βέβαια, στις επιδράσεις των μη-Τσιγγάνων, είναι οι μόνιμα εγκατεστημένοι, σε αντίθεση με τους ημινομάδες και νομάδες, οι οποίες διατηρούν πιο εμφανή τα βασικά στοιχεία της κουλτούρας τους.

Παρόλο που η τσιγγάνικη κοινωνία έχει πατριαρχικό χαρακτήρα, η γυναίκα παίζει το σημαντικότερο ρόλο για τη διατήρηση και μετάδοση των παραδόσεων και της κουλτούρας τους γενικότερα. Οι Τσιγγάνες είναι θεματοφύλακας των εθίμων, τα ζωντανά κύτταρα που αναπαράγουν τον τσιγγάνικο πολιτισμό, διαγράφοντας ακούραστες τον κύκλο της ζωής τους. Κοριτσάκια, κοπέλες, μητέρες, γιαγιάδες, ο κύκλος έχει ήδη αρχίσει πριν τελειώσει, κλείνοντας μέσα του την παράδοση.

Ο τρόπος ζωής τους, η καθημερινότητα, λυτή, απλή όμορφη, χωρίς ιδιαίτερους προγραμματισμούς και με έντονο το στοιχείο του αυθορμητισμού, αλλά και όταν απαιτείται, με έντονη την τήρηση των κανόνων συμβίωσης.

Η ζωή των Τσιγγάνων καθορίζεται από ένα σύνολο κανόνων, έναν πολύ αυστηρό κώδικα συμπεριφοράς, που τον βοηθάει να ζει «ως Τσιγγάνος». Επίκεντρο των κανόνων και των ταμπού είναι η έννοια της αγνότητας. Η καθημερινή ζωή, χωρίζεται σε αγνές και μιαρές πλευρές, σε συμπεριφορές που εξαγνίζουν ή μολύνουν. Οι κανόνες των Τσιγγάνων επιβάλλουν μια αγνή ζωή. Η οικογένεια είναι αυτή που θα μεταδώσει στις επόμενες γενεές, που θα διδάξει και θα «επιβάλλει» την τήρηση αυτών των κανόνων.

Μεταξύ των γενεών, του κόσμου των παιδιών και των μεγάλων, δεν υπάρχει χάσμα. Τα παιδιά, αγόρια και κορίτσια, από πολύ μικρή ηλικία, αναλαμβάνουν ευθύνες και καθήκοντα, σύμφωνα πάντα με τις προσδοκίες της ομάδας. Από πολύ μικρή ηλικία, τα αγόρια ακολουθούν τον πατέρα τους στις δουλειές του. Αρχίζουν να καπνίζουν, να πίνουν καφέ και ποτό,

να συζητούν και να μαθαίνουν τις λεπτομέρειες της δουλειάς, έτσι ώστε όταν φτάσουν στην ηλικία του γάμου (15 ετών περίπου), να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν τις ευθύνες της δικής τους οικογένειας. Τα κορίτσια, από μικρή ηλικία, παρακολουθούν τη μητέρα τους και τη βοηθούν στις διάφορες δουλειές, αποκτώντας γνώση και εμπειρία, πάνω στο μελλοντικό τους ρόλο το ρόλο της γυναίκας, της συζύγου, της μητέρας.

Στην τσιγγάνικη ζωή, όπου όλα περιστρέφονται γύρω από την οικογένεια, τη βασική μονάδα κοινωνικής, πολιτισμικής και οικονομικής οργάνωσης, ο γάμος είναι το σημαντικότερο γεγονός. Τα έθιμα του γάμου διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή και από ομάδα σε ομάδα. Ο γάμος είναι εθιμικός και σε πολλές περιοχές συνοδεύεται και από θρησκευτικό. Παρ' όλες τις διαφοροποιήσεις, υπάρχει ο ίδιος βασικός κορμός τελετουργίας, η οποία (τελετουργία) διαρκεί τρεις ημέρες. Οι περισσότεροι γάμοι γίνονται την άνοιξη, όπως επίσης και στο διάστημα μετά τις 15 Αυγούστου έως και τον Οκτώβριο, εποχές όπου βρίσκονται όλοι μαζί, αφού ο γάμος αποτελεί σημαντικό γεγονός συγκέντρωσης του γένους και της φάρας.

Η συνηθισμένη ηλικία γάμου για τις γυναίκες είναι από 13-16 ετών και για τους άντρες από 15-18. Πριν από το γάμο έχει προηγηθεί ο αρραβώνας, του οποίου ο εορτασμός διαρκεί από μία έως τέσσερις μέρες.

Το σημαντικότερο γεγονός είναι η *εξαγορά της νύφης (Baba Hakki)*, όπου ο γαμπρός και ο πατέρας του, δίνουν χρήματα στον πατέρα της νύφης. Η εξαγορά αυτή, έχει οικονομικό και συμβολικό χαρακτήρα. Συμβάλλει στη μεταβίβαση των δικαιωμάτων από την οικογένεια της γυναίκας στην οικογένεια του γαμπρού, καθώς η νύφη πηγαίνει να ζήσει στην τελευταία. Είναι ένα συμβολικό αντίτιμο στην οικογένεια της νύφης, για την απώλεια ενός μέλους της και μια συμβολική αναγνώριση της αξίας της νύφης. Μεταξύ αρραβώνα και γάμου, μεσολαβεί τόσος χρόνος, όσος απαιτείται για να ετοιμασθούν οι δύο οικογένειες για το γάμο. Στο διάστημα αυτό η νύφη διανύει μια περίοδο μύησης στον έγγαμο βίο και

προσαρμογής στο νέο της περιβάλλον, πηγαίνοντας καθημερινά στην οικογένεια του γαμπρού. Εκεί κάνει δουλειές και προσπαθεί να εξοικειωθεί με το περιβάλλον και τους ανθρώπους με τους οποίους θα περάσει την υπόλοιπη ζωή της. Μετά το γάμο, η γυναίκα μένει με την οικογένεια του άντρα της. Σ' αυτό το περιβάλλον θα δημιουργήσει τη δική της οικογένεια.

Με τα παιδιά αυξάνεται και ολοκληρώνεται η οικογένεια και διαιωνίζεται το γένος και ο τσιγγάνικος λαός. Οι Τσιγγάνοι κάνουν από τέσσερα (4) παιδιά και πάνω²⁶. Αγαπούν πολύ τα μωρά. Οι μεγάλοι δεν επιβάλλονται στα παιδιά, με πληθώρα απαγορεύσεων και διαταγών. Η αγάπη, ο σεβασμός, η εκτίμηση είναι διάχυτα. Τα παιδιά από τη μεριά τους, ενώ υπακούουν απόλυτα στις εντολές των μεγάλων και ακολουθούν τις συμβουλές τους, παράλληλα αντιγράφουν τις δραστηριότητες των ενηλίκων, αναπτύσσοντας έτσι την προσωπικότητά τους, μέσα σε ένα ομοιογενές σύνολο. Η επίβλεψη που τους ασκείται είναι σφαιρική και πραγματοποιείται μέσα στα πλαίσια της οικογένειας αλλά και της ευρύτερης ομάδας. Παράλληλα τα παιδιά συμμετέχουν σε όλα, γνωρίζοντας έτσι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν η οικογένεια και η κοινότητά τους.

Οι Τσιγγάνοι ολοκληρώνουν τον πρώτο κύκλο της ζωής τους, ως γονείς, από πολύ μικρή ηλικία. Το ίδιο γρήγορα συμπληρώνεται και ο δεύτερος κύκλος με τα εγγόνια. Όταν φθάσουν στα γηρατειά, κυριαρχούν καταξιωμένοι μέσα στις οικογένειες και το λαό τους, ζώντας ομαδικά. Δεν δέχονται την ανθρώπινη μοναξιά, σε καμιά απολύτως στιγμή, από τη

²⁶ Παλαιότερα, η γυναίκα έπρεπε να γεννήσει μακριά από τον οικισμό. Μετά από 40 μέρες, όλα τα ρούχα και τα αντικείμενα που είχε χρησιμοποιήσει καταστρέφονται και η ίδια και το μωρό της πλένονται. Το νερό εξαγνίζει το σώμα και την ψυχή της Τσιγγάνας λεχώντας, μετά τις 40 ημέρες του εγκλεισμού της, ενώ της ξαναδίνει τη φυσική και ψυχική καθαρότητα. Η αντιμετώπιση της γόνιμης γυναίκας από τους Τσιγγάνους, είναι αντίστοιχη μ την επαφή τους με τη φύση και τη γη. Όπως η φύση και η γη είναι γόνιμες και καρποφόρες, έτσι είναι και η γυναίκα, η Μητέρα.

γέννηση έως το θάνατο²⁷. Οι ηλικιωμένοι, με τις γνώσεις και την πείρα τους, κερδίζουν το σεβασμό και την εκτίμηση των νεοτέρων. Τους αναγνωρίζουν ως κύριους φορείς της τσιγγάνικης παράδοσης και τους τιμούν. Ο θάνατος είναι ο μόνος που χωρίζει τα μέλη μιας οικογένειας.

Για τους Τσιγγάνους ο θάνατος είναι ένα ταξίδι, όπως ταξίδι είναι και η ζωή τους. Όλες οι φιλονικίες και οι έχθρες τότε σταματούν. Η οικογένεια θα πλύνει και θα ντύσει με καινούρια ρούχα το νεκρό, εξασφαλίζοντας τον εξαγνισμό τον εξαγνισμό της ψυχής του και την αποδοχή του στο «βασιλείο των νεκρών»²⁸. Οι Τσιγγάνοι δεν πιστεύουν ότι ο χωρισμός της ψυχής από το σώμα είναι άμεσος. Η ψυχή παραμένει στο σώμα για έξι (6) εβδομάδες και μετά φεύγει. Μετά από ένα δύσκολο ταξίδι, φτάνει στο «βασιλείο των νεκρών, που δεν είναι ένα συγκεκριμένο μέρος αλλά μπορεί να βρίσκεται κοντά στον τόπο διαμονής τους. Εκεί βρίσκουν τη θέση τους τα φαντάσματα των πεθαμένων²⁹. Πολλοί Τσιγγάνοι, θάβονται με τα αγαπημένα τους αντικείμενα και οι συγγενείς, στον τελευταίο αποχαιρετισμό του ρίχνουν λίγα χρήματα ή λίγες σταγόνες ποτού για το δρόμο. Για το δρόμο που τελειώνει εδώ, με την ταφή του νεκρού σε τόπο σταθερό και μόνιμο.

2.3. Η τσιγγάνικη γλώσσα (romani chib)

Από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα, ειδικοί μελετητές-γλωσσολόγοι, απέδειξαν ότι η γλώσσα των Τσιγγάνων, η ρομανές (romani chib), ανήκει στην ινδοευρωπαϊκή και συγγενεύει με την σανσκριτική και με σύγχρονα

²⁷ Αν κάποιος Τσιγγάνος μείνει χωρίς οικογένεια, θα βρει προστασία και θέση σε άλλη οικογένεια της κοινότητας.

²⁸ Παλαιότερα, τα ρούχα του νεκρού τα πετούσαν σ' ένα ποτάμι, προσδίδοντας έτσι στο θάνατο την έννοια του ταξιδιού.

²⁹ Τα αποκαλούν «Μούλο» ή «Τσοχάνε».

ινδικά ιδιώματα³⁰. Τα επείσακτα στοιχεία από άλλες γλώσσες -περσικά, κουρδικά, αρμένικα, γεωργιανά, ελληνικά, σλαβικά κοκ- και η ποσοστιαία αναλογία τους, αποκαλύπτουν τις χώρες στις οποίες έζησαν, μετά την έξοδό τους από τις Ινδίες, καθώς και το χρόνο παραμονής τους στην καθεμία. Η ρομανές απαντάται σε περίπου είκοσι κύριες διαλέκτους και σε περισσότερες από εξήντα υποδιαλέκτους, όλες συγγενικές μεταξύ τους. Η διάδοσή της ανά τους αιώνες, γίνεται μόνο με τον προφορικό λόγο, λόγω του ότι δεν υπάρχουν γραπτά κείμενα στη γλώσσα αυτή.

Η πλούσια και ευέλικτη γλώσσα των Τσιγγάνων, διακρίνεται σε επιμέρους γλώσσες³¹:

1. Η καθαυτή ρομανές, που ομιλείται από την πλειονότητα των Τσιγγάνων σε μία από τις 3 κύριες διαλέκτους:
 - Βαλκανο-καρπαθο-βαλτική.
 - Κουαρμπέτ-τσεργκάρ (Βαλκάνια).
 - Καλντάρ-Λοβαρί, η πιο διαδεδομένη γεωγραφικά.
2. Η Σίντι-Μανούς, που διαθέτει λεξιλόγιο γερμανικής προελεύσεως.
3. Η Ιβηρική ομάδα, που εκπροσωπείται από την Καλό την Ισπανοτσιγγάνικη διάλεκτο.

2.4. Η θρησκεία των Τσιγγάνων

Η θρησκεία είναι ένας άλλος τομέας στον οποίο οι Τσιγγάνοι αντικατοπτρίζουν τον κόσμο των Gadge που τους περιβάλλει. Συνήθως δέχονται τη θρησκεία της χώρας στην οποία ζουν για κάποιο διάστημα.

Η δική τους ινδουιστική και βεδική κληρονομιά, είναι περισσότερο πλέγμα ηθικών αντιλήψεων, παρά μια πίστη σε κάποια μεταφυσική

³⁰ Έχει άμεση συγγένεια με τις διαλέκτους Χίντι, Μπενγκαλί, Παντζαμπί, Κασμιρί και Νεπαλί της Β. Ινδίας, οι οποίες προέρχονται από τα σανσκριτικά.

³¹ Σύμφωνα με τον κοινωνιολόγο Γιάννη Γεωργίου.

οντότητα. Αναμίχθηκε με τις διάφορες δοξασίες περί Θεού, δημιουργώντας ένα καλειδοσκόπιο από συχνά αλληλοσυγκρουόμενες θρησκευτικές πεποιθήσεις και στάσεις αντί μιας επίσημης θρησκείας που να ασπάζονται όλοι.

Έτσι, στη Δυτική Ευρώπη, οι Τσιγγάνοι εμφανίζονται ρωμαιοκαθολικοί ή προτεστάντες, ενώ στην Ανατολική Ευρώπη και τα Βαλκάνια, οι περισσότεροι είναι ορθόδοξοι χριστιανοί ή μουσουλμάνοι. Οι τελευταίοι μάλιστα θεωρώντας το Ισλάμ, θεμελιώδες στοιχείο της κουλτούρας τους, απορρίπτουν το βάπτισμα (*boldo*) των χριστιανών Τσιγγάνων, ως γκατζικανέ, δηλαδή μη-τσιγγάνικη πρακτική.

Στην Ελλάδα, η μεγάλη πλειονότητα των Τσιγγάνων έχουν ασπαστεί το χριστιανισμό. Κάποιο κομμάτι του τσιγγάνικου πληθυσμού, που κατοικεί κυρίως στις περιοχές της Θράκης, είναι μουσουλμάνοι (χοραχανέ). Αυτοί αποτελούν περίπου το 21% της μουσουλμανικής μειονότητας της Δ. Θράκης. Χωρίζονται δε, σε δύο θρησκευτικούς κλάδους, τους Σουνίτες και αυτούς που μοιράζονται παρόμοια δόγματα και δοξασίες με τις μυστικιστικές διδασκαλίες των Μπεχτασήδων και Κιζιλμπάσηδων της Θράκης.

Οι θρησκευτικές αντιλήψεις και οι εκφράσεις της πίστης των Τσιγγάνων, φιλτράρονται μέσα από τους δικούς τους πολιτισμικούς κώδικες, έχοντας όλα τα χαρακτηριστικά μιας λαϊκής λατρείας, που φέρει αρχαϊκά και μαγικοθρησκευτικά στοιχεία. Η χριστιανική τους ευσέβεια δεν χαρακτηρίζεται από την παρακολούθηση των χριστιανικών τελετουργιών, ούτε από τη βαθιά γνώση των δογμάτων του χριστιανισμού ή των προσταγμάτων των πατέρων της χριστιανικής εκκλησίας.

Οι Τσιγγάνοι πιστεύουν σε μια ανώτερη δύναμη που ονομάζουν *Devel*³². Πολυλατρεμένο πρόσωπο όμως είναι και αυτό της Παναγίας³³.

³² Λέξη που στη ρομανές σημαίνει Θεός και ουρανός ταυτόχρονα.

³³ Την αποκαλούν «Βασίλισσα των Τσιγγάνων».

Σαν μάνα και αυτή, αφού οι Τσιγγάνοι θεωρούν τη μητρότητα ύψιστη αξία, τη βλέπουν ως ισχυρή προστάτιδά τους, που τους εξασφαλίζει υγεία και γονιμότητα.

Κορύφωση της αφοσίωσής τους στο πρόσωπό της, είναι το προσκύνημα της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, στις 15 Αυγούστου (Μπογκοραντίσα). Ιδιαίτερα η μαζική συμμετοχή τους απ' όλα τα μέρη της Ελλάδας, στην Παναγία της Τήνου, η προσφορά ταμάτων και οι μαζικές βαπτίσεις των παιδιών τους, δείχνουν τη λατρεία τους στο πρόσωπο της Παναγίας³⁴, τη βαθιά τους πίστη. Εκτός από την Παναγία της Τήνου και ο Άγιος Συμεών στο Μεσολόγγι αποτελεί σημαντικό χώρο προσκυνήματος, καθώς και ο Άγιος Ιωάννης ο Ρώσος στην Εύβοια. Δεσπόζουσα θέση ανάμεσα στους αγίους κατέχει ο Άγιος Γεώργιος και ο Προφήτης Ηλίας.

Ο τρόπος που εκφράζουν την πίστη τους, αλλά και οι θρησκευτικές αντιλήψεις των Τσιγγάνων, δεν ταυτίζονται απόλυτα με το ορθόδοξο δόγμα και δεν ακολουθούν κατά γράμμα το τυπικό της Εκκλησίας, αλλά αφομοιώνουν και ακολουθούν τα στοιχεία εκείνα που μπορούν να συμβιβάζονται με τον τρόπο σκέψης και ζωής τους, τις αντιλήψεις και τις δοξασίες, τις πολιτισμικές προδιαθέσεις που έχουν διαμορφώσει μέσα στους αιώνες.

Είναι χαρακτηριστικό ότι οι μουσουλμάνοι Τσιγγάνοι, έχουν κάποια στοιχεία χριστιανικά στη λατρεία τους, αφού επισκέπτονται συχνά τις εκκλησίες της Παναγίας, καθώς και άλλων αγίων, ενώ κάποιοι χριστιανοί Τσιγγάνοι διατηρούν λατρευτικά στοιχεία που μας παραπέμπουν σε αρχαιότερες μορφές λατρείας ή αποτελούν λατρευτικά δάνεια από τη μακρόχρονη διαμονή τους σε μη χριστιανικές χώρες.

³⁴ Κάποιοι θρησκευολόγοι, προσπαθώντας να εξηγήσουν την ιδιαίτερη πίστη των Τσιγγάνων στο πρόσωπο της Παναγίας, που έτσι κι αλλιώς είναι σημαντική στο χώρο της Μεσογείου και των Βαλκανίων, διακινδύνευσαν την ερμηνεία τους, ως ανάμνηση των τελετουργιών που απέδιδαν οι μακρινοί τους πρόγονοι στη Θεά Κάλι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΟΙ ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

3.1. Γενικά χαρακτηριστικά

Μετακινούμενοι κατά μικρές ομάδες, επί αιώνες, οι Έλληνες Τσιγγάνοι, ανάλογα με την υποδοχή που τους επιφύλασσε το κατά τόπους μη τσιγγάνικο περιβάλλον ή με την ύπαρξη επαγγελματικών ευκαιριών, στα διάσπαρτα και με εξειδικευμένες ανάγκες ελληνικά χωριά, έχασαν την αίσθηση της κοινής καταγωγής. Το δεδομένο αυτό, ενισχυμένο από την κατά κανόνα πρακτική της ενδογαμίας αλλά και την ειδική, θα λέγαμε κατ' αρχήν, «επιφανειακή» σχέση αμοιβαίας καχυποψίας που διατηρούσαν με τον μη τσιγγάνικο περίγυρο, οδήγησε στη σημερινή πραγματικότητα με τον πληθυσμό των Τσιγγάνων κατακερματισμένο σε ολιγοπληθείς και κλειστές συσσωματώσεις, με κριτήρια γλωσσικά, επαγγελματικά, καταγωγής ή φάρας.

Σε όλη την Ελλάδα, συναντάμε επτά φυλές Τσιγγάνων που είναι οι παρακάτω:

- ✓ Οι *Χαντούρια*. Είναι οι Τουρκόγυφτοι οι οποίοι ήρθαν από τη Μικρά Ασία και εγκαταστάθηκαν στη Βόρεια Ελλάδα.
- ✓ Οι *Φιτσιρά* ή *Καλαθόγυφτοι*. Φτιάχνουν καλάθια ή επισκευάζουν καρέκλες. Είναι οι πιο ακάθαρτοι απ' όλους. Μένουν σε τσαντίρια και περιπλανούνται συνεχώς. Σ' αυτούς ανήκουν οι Τσιγγάνες οι οποίες κρατώντας τα μωρά στην αγκαλιά τους, ζητιανεύουν στους δρόμους.
- ✓ Οι *Φιλιπιτζαίοι*. Είναι καθαροί και προοδευτικοί. Βρίσκονται μόνιμα εγκατεστημένοι κοντά σε πόλεις, ασχολούνται με το εμπόριο χαλκών και έχουν ιδιόκτητα καταστήματα.

- ✓ Οι *Τουνουτζλίας*. Ζουν σε καπνοχώρια και εργάζονται σαν κολίγοι. Είναι εργατικοί και προοδευτικοί και κατοικούν σε σπίτια.
- ✓ Οι *Τζαμπάζηδες*. Ασχολούνται με αγοραπωλησίες ζώων, μένουν σε σκηνές και δεν έχουν μόνιμη κατοικία.
- ✓ Οι *Αϊτζία* ή *Αρκουδόγυφτοι*. Είναι οι πλανόδιοι, βρώμικοι Τσιγγάνοι, μένουν σε σκηνές και δεν έχουν μόνιμη κατοικία.
- ✓ Οι *Νούστον*. Είναι λιγοστοί ξανθοί Τσιγγάνοι, οι οποίοι ήλθαν από την Πολωνία, Ρουμανία και Ισπανία. Είναι μόνιμα εγκατεστημένοι και ασχολούνται με το εμπόριο.

Και σήμερα, όπως και παλαιότερα, η σύγχυση των δύο φύλων, των αθίγγανων και των γύφτων, συνεχίζεται κυρίως από μέρος του λαού. Ο ελληνικός λαός, όταν πρόκειται να μιλήσει για τους άνδρες ή τις γυναίκες αθίγγανους ή τους γύφτους, χρησιμοποιεί αδιάκριτα τα ονόματα ατσίγγανοι, τσιγγάνοι, γύφτοι, τουρκόγυφτοι ή και κατσίβελοι.

Οι περισσότεροι από τους Τσιγγάνους της Ελλάδας είναι μόνιμα εγκατεστημένοι και όσο περνάει ο καιρός, οι νομάδες και ημινομάδες λιγοστεύουν. Οι πιο πολλοί από αυτούς έχουν αποκτήσει την ελληνική υπηκοότητα και δεν διαφέρουν σε τίποτα από τους άλλους Έλληνες, τουλάχιστον νομικά. Είναι εγκατεστημένοι σε όλα σχεδόν τα μέρη της Ελλάδος, σε περιαστικές περιοχές και χωριά. Υπάρχουν επίσης χωριά με συμπαγή τσιγγάνικο πληθυσμό, όπως το Φυτώκι, το Φλάμπουρο, το Ποτισμένο Σερρών κ.α.

Σε πολλές περιοχές της Ελλάδας, οι Τσιγγάνοι μετακινούνται από το ένα μέρος στο άλλο. Το χειμώνα στήνουν τα τσαντίρια τους έξω από κάποια κατοικημένη περιοχή. Μόλις όμως μπει ο Μάρτης, αρχίζουν τις περιπλανήσεις τους. Επιδίδονται στην πώληση, χαλιών, ζώων, επισκευάζουν χαλασμένες καρέκλες, απασχολούνται ως αγρότες στους κάμπους.

Το 95% των παιδιών των Τσιγγάνων, οι οποίοι είναι μόνιμα εγκατεστημένοι, πηγαίνουν στα δημοτικά σχολεία και πολλοί νεαροί Τσιγγάνοι, άρχισαν τα τελευταία χρόνια να πηγαίνουν στα Γυμνάσια – Λύκεια και απειροελάχιστοι στα Πανεπιστήμια. Οι κάπως εύποροι και μορφωμένοι Τσιγγάνοι, οι οποίοι έχουν εγκατασταθεί μόνιμα κοντά σε πόλεις, έχουν προσαρμοστεί απόλυτα στους σύγχρονους ρυθμούς της ζωής. Δεν δημιουργούν κανένα πρόβλημα στους άλλους Έλληνες και είναι νομοταγείς και τίμιοι στις συναλλαγές τους.

3.2. Τσιγγάνικοι καταυλισμοί

Ένα από τα κύρια προβλήματα των Τσιγγάνων στην Ελλάδα, είναι το πρόβλημα της στέγασης με όσα αυτό συνεπάγεται. Τα συμπεράσματα από πρόσφατες έρευνες είναι σχεδόν τραγικά.

Σε έρευνα του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων³⁵, παρατηρείται ότι μόνο το 26,5% των Τσιγγάνων είναι μόνιμα εγκατεστημένοι σε καταυλισμούς και αυτό επιβεβαιώνεται από τη Δ.Ε.ΠΟ.Σ.³⁶ που καταγράφει 62 καταυλισμούς, ενώ μόλις το 1996, στη Χαρτογράφηση της Γ.Γ.Λ.Ε.³⁷ μετρήθηκαν 22 καταυλισμοί.

Όπως προαναφέρθηκε οι Τσιγγάνοι είναι εγκατεστημένοι σε όλες σχεδόν τις περιοχές της Ελλάδας.

Στην περιοχή του Αντιρρίου, υπήρχε καταυλισμός είκοσι (20) οικογενειών, ο οποίος προβλέφθηκε να μεταφερθεί σε άλλη περιοχή, λόγω των έργων ζεύξης Ρίου – Αντιρρίου. Τελικά, στους Τσιγγάνους της

³⁵ Πραγματοποιήθηκε το 1998 και ως αντικείμενο έρευνας είχε την οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική κατάσταση των Τσιγγάνων στην Ελλάδα.

³⁶ Δημόσια Επιχείρηση Πολεοδομίας και Στέγασης Α.Ε.

³⁷ Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης

περιοχής δόθηκαν αποζημιώσεις, αφού η περιουσία τους απαλλοτριώθηκε λόγω των έργων.

Στην Αγία Αικατερίνη Πατρών, που είναι γνωστή και ως «Προσφυγικά» (από το 1922), διαμένουν 110 οικογένειες. Η διαμονή πραγματοποιείται σε μικρά ιδιόκτητα σπίτια (του ενός δωματίου κατά μέσο όρο), στα οποία στεγάζονται πολυπληθείς οικογένειες.

Στο Αργοστόλι Κεφαλληνίας διαμένουν μόνιμοι και επισκέπτες Τσιγγάνοι. Οι μόνιμοι εκδιώχθηκαν το 1996 από την περιοχή της παραλίας και εγκαταστάθηκαν στα σφαγεία, περιοχή εκτάσεως ενός στρέμματος, που τους παραχώρησε ο Δήμος. Το αιτιολογικό της μετακίνησης ήταν η ανάπλαση και η τουριστική αξιοποίηση της περιοχής. Δυστυχώς όμως, η δυσοσμία στην περιοχή των σφαγείων, έκανε το χώρο ακατάλληλο.

Τρία χρόνια αργότερα, ο αριθμός των μόνιμων Τσιγγάνων στην προαναφερθείσα περιοχή, αυξήθηκε στα 100 άτομα, οι οποίοι στεγάζονταν σε 10 τενεκεδοπαράγκες. Οι ανάγκες σε νερό δεν καλύπτονταν απ' ευθείας, με αποτέλεσμα όλες οι ανάγκες σε πόσιμο νερό, να καλύπτονται από δύο βρύσες εκτός του καταυλισμού.

Οι Τσιγγάνοι που εποχιακά καταλύουν στο νησί –ιδίως τους θερινούς μήνες- δεν είναι ευπρόσδεκτοι στον καταυλισμό των σφαγείων, λόγω ανεπάρκειας χώρου στέγασης, ενώ παράλληλα υπόκεινται σε διωγμούς από τις τοπικές αστυνομικές αρχές.

Στα Βραχνείικα Αχαΐας και συγκεκριμένα 3 χλμ. νοτίως της Πάτρας, σε μια περιοχή που ονομάζεται «Πιλαλώνια», κατοικούν περίπου 30 οικογένειες Τσιγγάνων, σε ιδιόκτητη γη.

Κατά καιρούς έχουν διατυπωθεί διάφορες κατηγορίες για την παραβατικότητα και την παράνομη δράση ορισμένων Τσιγγάνων. Η ήδη προβληματική συνύπαρξη Τσιγγάνων και ντόπιων, έφτασε σε αδιέξοδο μετά από τη μεσολάβηση δύο γεγονότων:

1. Τη συζήτηση (σε κοινοτικό επίπεδο) για τον έλεγχο του τοπικού παζαριού και
2. Τον ποδοσφαιρικό αγώνα μεταξύ των Τσιγγάνων και των λοιπών κατοίκων της περιοχής, στον οποίο οι πρώτοι αναδείχθηκαν νικητές³⁸.

Στη δεύτερη περίπτωση ξέσπασαν επεισόδια και εκδηλώθηκαν ακραίες ρατσιστικές τάσεις κατά των Τσιγγάνων της περιοχής και όσων τους υποστήριζαν, ενώ το ζήτημα του τοπικού παζαριού, διευθετήθηκε και με τη συμμετοχή των Τσιγγάνων.

Στον Δενδροπόταμο διαμένουν μόνιμα εγκατεστημένοι Τσιγγάνοι, οι οποίοι και συνιστούν το 50% του πληθυσμού, περί τις 3.000³⁹. Η ρομανές (η τσιγγάνικη γλώσσα), ομιλείται κυρίως από τους παλαιότερους, αφού οι νέοι μιλούν μόνο ελληνικά. Υπάρχει έντονη διαμαρτυρία των Τσιγγάνων της περιοχής για εκδήλωση ρατσιστικών προδιαθέσεων εναντίον τους, ενώ παράλληλα, παράπονα διατυπώνονται και για την αδιαφορία των κρατικών αρχών σχετικά με την ανάπτυξη της περιοχής, που από τους ντόπιους αποκαλείται «Γύφτικα».

Στο Δροσερό (ευρύτερη περιοχή Ξάνθης), διαμένουν σε ιδιόκτητες κατοικίες γύρω στις 1.000 οικογένειες (2.500 – 3.000 άτομα), ενώ δεν λείπουν και οι τσίγκινες κατασκευές. Οι περισσότεροι Τσιγγάνοι είναι μουσουλμάνοι και μιλούν την τούρκικη γλώσσα. Τζαμί στον οικισμό δεν υπάρχει, γεγονός που αποτελεί και πάγιο αίτημα των κατοίκων του οικισμού.

Στον Ήφαιστο («Καλκάντζα» στα τούρκικα), είναι εγκατεστημένοι περίπου 7.000 τουρκογενείς Τσιγγάνοι, οι οποίοι είναι μουσουλμάνοι αφενός και αφετέρου αυτοπροσδιορίζονται ως Τούρκοι και όχι ως

³⁸ Σχετικά δημοσιεύματα: ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 19/3/97, ΝΕΑ-ΕΞΟΥΣΙΑ 23/05/97, ΕΘΝΟΣ 24/06/97, ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 25/06/97, ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ 27/05/98, ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ 28/05/98 & 31/05/98 & 09/07/98.

Τσιγγάνοι. Κατοικούν (από το 1938) σε ιδιόκτητα σπίτια, σε έκταση που τους παραχωρήθηκε από την πολιτεία, όταν εκδιώχθηκαν από την περιοχή της Κομοτηνής. Η παραχώρηση τίτλων ιδιοκτησίας πραγματοποιήθηκε μόλις το 1993. Στον οικισμό υπάρχει νηπιαγωγείο, δημοτικό σχολείο και τζαμί.

Στη Θήβα, ο συνολικός αριθμός των Τσιγγάνων (εγκατεστημένων σε σπίτια και σκηνίτες) αγγίζει τα 300 άτομα. Ειδικότερα οι σκηνίτες, διαμένουν σε χώρους χωρίς καμία υποδομή (φως, νερό, τηλέφωνο, αποκομιδή απορριμμάτων), ενώ προβλήματα αντιμετωπίζουν και εκείνοι που διαμένουν σε σπίτια.

Στην περιοχή της Κάτω Αχαγιάς, πέρα από τους εγκατεστημένους σε σπίτια Τσιγγάνους, διαμένουν και σκηνίτες σε άθλιες συνθήκες μόλις λίγα μέτρα από το Δημαρχείο της πόλης⁴⁰. Τουαλέτες ή άλλου είδους υποδομές ήταν ανύπαρκτες στο χώρο. Σε απογραφή που πραγματοποιήθηκε το 1997, σε περίοδο που το 90% των Τσιγγάνων βρισκόταν στην περιοχή και δεν απουσίαζαν στην επαρχία προς αναζήτηση εργασίας, καταγράφηκαν 2.100 άτομα, που διαμένουν στην περιοχή από το 1970. Σε γενικές γραμμές συνυπάρχουν με τους λοιπούς κατοίκους και ομιλούν τη ρομανές.

Το Μάιο του 1998, στον Ριγανόκαμπο (Κάτω Σούλι Πατρών), διέμεναν 35 οικογένειες Τσιγγάνων, σε μία έκταση που ήταν ολοκληρωτικά καλυμμένη από σκουπίδια. Νερό δεν υπήρχε, ενώ η κάλυψη άμεσων αναγκών, γινόταν από ένα αρδευτικό κανάλι, τη στιγμή που παρακείμενος χώρος της πρώην χωματερής ποτιζόταν με αυτόματο σύστημα. Το Δεκέμβριο του 1999, παρουσιάζεται αύξηση οικογενειών που διέμεναν στον καταυλισμό κατά 35, δηλαδή 70 οικογένειες συνολικά.

Στα Κιμμέρια, οι χριστιανοί Τσιγγάνοι, αριθμούσαν περί τις 60 οικογένειες (το 1998), μόνιμα εγκατεστημένες σε σπίτια. Το βασικό

³⁹ Στοιχεία ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟΥ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΙΩΝ ΤΟΥ ΕΛΣΙΝΚΙ – ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΩΝ, Μάιος 1998

πρόβλημα για μία ακόμη φορά, είναι οι ανισότητες λόγω καταγωγής και θρησκείας.

Στην περιοχή Μακρυγιάννη, του Δήμου Πατρών, είναι εγκατεστημένες 15 – 20 οικογένειες Τσιγγάνων, αποτελούμενες από 8 – 10 μέλη η καθεμία. Ο καταυλισμός είναι εγκατεστημένος δίπλα σε ένα ρέμα. Αποτέλεσμα αυτού, είναι η ύπαρξη και επιβάρυνση ουσιαστικά του περιβάλλοντος από έντομα, ζώφια και μικροοργανισμούς, βλαβερά για τη δημόσια υγιεινή. Ορισμένοι διέμεναν σε λυόμενα σπίτια και κάποιοι άλλοι σε παράγκες από ξύλο και νάιλον, ενώ έργα υποδομής δεν υπάρχουν.

Οι Τσιγγάνοι στην περιοχή Ραζά Τρικάλων, διαμένουν σε περιοχή που τους παραχώρησε ο Δήμος. Είναι περίπου 100 οικογένειες⁴¹, ενώ στα μέσα του 1998 διακόπηκε ανεξήγητα η παροχή ηλεκτρικού ρεύματος και νερού.

Στα Σαγέϊκα Αχαΐας, οι εγκατεστημένοι σε σπίτια Τσιγγάνοι, βρίσκονται εκεί για περίπου 40 χρόνια, ενώ δίπλα τους, σε σκηνές, διαμένουν κι άλλοι που ήρθαν από το Μεσολόγγι. Έως το Μάιο του 1998 δεν είχαν πολιτογραφηθεί⁴² στο Δήμο εξαιτίας της άρνησης τοπικών αρχών να τους εγγράψουν στο δημοτολόγιο.

Στην περιοχή του Τυρνάβου, στα μέσα του 1999, διέμεναν 400 οικογένειες, κατά προσέγγιση 2.500 άτομα. Αν και η έκταση του καταυλισμού άνηκε στους Τσιγγάνους, τα προβλήματα ήταν ίδια με αυτά των σκηνιτών (που καταπατούσαν περιουσίες κρατικές ή ιδιωτικές). Ζούσαν χωρίς τουαλέτες, νερό και ηλεκτρικό ρεύμα.

⁴⁰ ΑΔΕΣΜΕΥΤΟΣ ΤΥΠΟΣ, φύλλο της 09/09/1997.

⁴¹ Στοιχεία ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟΥ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΙΩΝ ΤΟΥ ΕΛΣΙΝΚΙ – ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΩΝ, Μάιος 1998.

3.3. Η απασχόληση των Τσιγγάνων στη χώρα μας

Στο Αντίρριο, οι Τσιγγάνοι ασχολούνται –κατά κύριο λόγο- με το εμπόριο, τη γεωργία και αρκετοί είναι επαγγελματίες μουσικοί.

Στην Αγία Αικατερίνη Πατρών, οι περισσότεροι από τους Τσιγγάνους της περιοχής, ασχολούνται με το εμπόριο, ενώ παράλληλα, μια μικρή μερίδα του ενεργά οικονομικού πληθυσμού, είναι εργάτες ή υπάλληλοι σε κρατικές ή ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Στα Βραχνέϊκα Αχαΐας, η πλειοψηφία των Τσιγγάνων, απασχολούνται ως οικοδόμοι και ως εργάτες γης, ενώ υπάρχουν και κάποιοι εναπομείναντες –στο είδος- τεχνίτες καλαθοποιοί.

Στην ευρύτερη περιοχή του Δενδροποτάμου, παρουσιάζεται πρόβλημα στη μείωση χορηγούμενων αδειών μικροπωλητών από τους Δήμους και τη Νομαρχία, με αποτέλεσμα πολλοί να δουλεύουν παράνομα και χωρίς άδεια.

Στο Δήμο Μενεμένης, σε ότι αφορά την απασχόληση στο δημόσιο, εργάζονταν 4–5 Τσιγγάνοι, ενώ στον Δενδροπόταμο, 2 από αυτούς είχαν εκλεγεί δημοτικοί σύμβουλοι. Παράλληλα, τα παιδιά ηλικίας 12 – 13 ετών, αρχίζουν να εργάζονται, ακολουθώντας κατά κανόνα το επάγγελμα των γονέων τους.

Στο Δροσερό Ξάνθης, η ανεργία συνιστά ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα των κατοίκων της περιοχής. Η μεγάλη πλειοψηφία, απασχολείται σε εποχιακές αγροτικές εργασίες, π.χ. συγκομιδή ντομάτας και καπνού, ενώ δεν είναι λίγοι εκείνοι οι οποίοι, στην προσπάθεια εξεύρεσης εργασίας, μετακινούνται για μεγάλα χρονικά διαστήματα.

Στην περιοχή του Ηφαίστου (Καλκάντζα), οι δυνατότητες εξεύρεσης εργασίας μειώθηκαν ριζικά, αφού το ελληνικό κράτος, με νομοθετικές

⁴² Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι αν και υπάρχει ψήφισμα του ΟΗΕ από το 1954 για την πολιτογράφηση των Τσιγγάνων, στην Ελλάδα άρχισε να εφαρμόζεται μόλις το 1978.

ρυθμίσεις, παρότρυνε τους επαναπατριζόμενους Έλληνες Πόντιους να εγκατασταθούν στην περιοχή, αποσκοπώντας με αυτό το μέτρο στην αριθμητική αντιστάθμιση του τουρκικού/μουσουλμανικού στοιχείου.

Συγκεκριμένα, η απόφαση της πολιτείας να επιδοτηθούν τα ημερομίσθια των Ποντίων, αποτέλεσε πλήγμα για τους Τσιγγάνους της περιοχής που απασχολούνταν σε βιοτεχνίες, βιομηχανίες και αγροτικές εργασίες και περιόρισε σημαντικά τα περιθώρια εξεύρεσης ακόμη και εποχιακής εργασίας. Παράλληλα, η επιδότηση και παραχώρηση κατοικιών, αποτέλεσαν ένα ακόμη σημαντικό κίνητρο για την εγκατάσταση των Ποντίων στην περιοχή.

Ελάχιστοι από τους εργαζόμενους Τσιγγάνους, είναι ασφαλισμένοι στο ΙΚΑ (50 άτομα στο σύνολο των 7.000)⁴³, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις, οι αρμόδιοι υπάλληλοι του ΟΓΑ, δεν θεωρούσαν τα βιβλιάρια.

Κατά κύριο λόγο, οι Τσιγγάνοι της Θήβας, απασχολούνται με τη γεωργία. Παράλληλα, δεν είναι λίγοι εκείνοι που αντιμετωπίζουν προβλήματα, λόγω της πολιτικής περιορισμένης χορήγησης αδειών μικροπωλητών. Η ΔΕΚΚΑ-ΑΕ⁴⁴, προκειμένου να αντιμετωπισθεί η αυξημένη ανεργία, πρότεινε το 5% των εποχιακών εργατών στα όρια του Δήμου Θηβαίων να είναι Τσιγγάνοι. Παράλληλα, μετά από σύσταση της ΔΕΚΚΑ-ΑΕ, αρκετοί Τσιγγάνοι γράφτηκαν στα αρχεία του ΟΑΕΔ, ως άνεργοι.

Στην Κάτω Αχαγιά, οι κάτοικοι στην πλειοψηφία τους, απασχολούνται με το εμπόριο, στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Στον οικισμό του Ριγανόκαμπου, που αριθμεί 35 οικογένειες (Μάιος 1998), οι άνδρες, απασχολούνται σε διάφορες αγροτικές εργασίες, ενώ οι

⁴³ Στοιχεία ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟΥ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΙΩΝ ΤΟΥ ΕΛΣΙΝΚΙ – ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΩΝ, Σεπτέμβριος 1997 – Αύγουστος 1998.

⁴⁴ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ – ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗΣ και ΑΘΛΗΤΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ.

γυναίκες και τα παιδιά ζητιανεύουν, συνεισφέροντας κατ' αυτό τον τρόπο, στο πενιχρό οικογενειακό ταμείο.

Και στον οικισμό Κιμμέρια της Θράκης, η εύρεση και η εξασφάλιση εργασίας, αποτελεί ζωτικό θέμα και μείζον πρόβλημα για τους Τσιγγάνους της περιοχής. Το γεγονός αυτό, οφείλεται –για μία ακόμη φορά– στην κρατική αναληψία που παρατηρείται στο θέμα έκδοσης αδειών μικροπωλητών, αφού κατά παράδοση, οι περισσότεροι Τσιγγάνοι της περιοχής είναι έμποροι.

Οι Τσιγγάνοι της συνοικίας Μακρυγιάννη, απασχολούνται ως εργάτες γης και οικοδομών, ενώ ορισμένοι συλλέγουν και εμπορεύονται παλιοσίδερα. Και εκεί όμως υπάρχουν τα δύο συνήθη προβλήματα:

1. Η περιορισμένη έκδοση αδειών εργασίας και
2. Η αυξημένη ανεργία λόγω του ανταγωνισμού των μεταναστών.

Τέλος, στη Ραζά Τρικάλων, ασχολούνται με την πώληση παλιοσίδερων και τη μαναβική.

3.4. Η εκπαίδευση των τσιγγανόπαιδων

Δυστυχώς, τα προβλήματα των τσιγγανόπαιδων στην εκπαίδευση, είναι εξίσου σημαντικά, όσο και τα προβλήματα στην εγκατάσταση και την απασχόληση.

Στην Αγία Αικατερίνη Πατρών, τα παιδιά των Τσιγγάνων, ολοκληρώνουν τη βασική τους εκπαίδευση χωρίς προβλήματα, γεγονός που εν μέρει μπορεί να αποδοθεί στην ενσωμάτωσή τους την κοινωνία αλλά και στην αποκλειστική χρήση της ελληνικής γλώσσας (η ρομανές δεν ομιλείται στον καταυλισμό).

Στο Αργοστόλι Κεφαλληνίας, τη σχολική περίοδο 1998 – 1999, 10 παιδιά ηλικίας 6 – 12 ετών, ξεκίνησαν να παρακολουθούν τρία

απογευματινά μαθήματα, που διοργανώθηκαν αποκλειστικά γι' αυτά. Επίσης, δύο μόνο μεγαλύτερα παιδιά του ιδίου καταυλισμού παρακολούθησαν μαθήματα σε δημόσιο σχολείο, μαζί με παιδιά λοιπών κατοίκων του νησιού. Με βάση στοιχεία τοπικών παραγόντων και αρχών του νησιού, το ποσοστό αναλφαβητισμού των ενήλικων Τσιγγάνων, αγγίζει το 99%.

Στα Βραχνέϊκα Αχαΐας, από τα 20 – 30 παιδιά σχολικής ηλικίας, μόνο τα 5 πήγαιναν σχολείο το Μάιο 1998⁴⁵, αφού το σχολικό κτίριο βρίσκεται σε απόσταση 2,5 χλμ από τον καταυλισμό, ενώ οι γονείς των παιδιών, ζητούν την εγκατάσταση κινητού σχολείου στον οικισμό.

Στη Γιάννουλη, τα σχολεία είναι μικτά, ενώ το πρόγραμμα της ΝΕΛΕ για εκπαίδευση των μεγαλύτερων τσιγγανόπαιδων δεν ευόδωσε.

Στον Δενδροπόταμο, όλα τα παιδιά ολοκληρώνουν το δημοτικό και μόνο ένα ποσοστό της τάξεως του 30% συνεχίζει μέχρι και την Α' τάξη του Γυμνασίου. Παράλληλα, κανένα μέλος της εκεί τσιγγάνικης κοινότητας δεν έχει σπουδάσει σε κάποιο Ανώτατο ή Ανώτερο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα.

Στο Δροσερό Ξάνθης, ορισμένα τσιγγανόπαιδα παρακολουθούν μαθήματα σε μειονοτικά σχολεία της ευρύτερης περιοχής, ενώ κάποια άλλα, για οικονομικούς κυρίως λόγους, παρακολουθούν μαθήματα στα παρακείμενα δημοτικά σχολεία.

Κατά τους εαρινούς μήνες, η προσέλευση των τσιγγανόπαιδων στα μαθήματα μειώνεται. Ο κύριος λόγος εμφάνισης αυτού του φαινομένου, είναι η διαρκής αναζήτηση εποχιακής εργασίας των γονέων τους.

Ιδιαίτερη μνεία, χρήζει στους δασκάλους του 15^{ου} Δημοτικού Σχολείου της περιοχής, οι οποίοι, αμισθί παρέχουν επιπρόσθετη ενισχυτική διδασκαλία στα τσιγγανόπαιδα (1^{1/2} ώρα ημερησίως), μετά το πέρας των μαθημάτων.

Στον οικισμό του Ηφαίστου (ευρύτερη περιοχή Κομοτηνής), υπάρχει σχολείο και νηπιαγωγείο. Η έκταση για την κατασκευή τους, παραχωρήθηκε από το Δήμο. Μετά το πέρας των εργασιών κατασκευής, διώχθηκαν ποινικά ο Δήμαρχος και άλλοι τοπικοί παράγοντες, με το αιτιολογικό ότι η δόμηση ήταν παράνομη. Τελικά, το δικαστήριο εξέδωσε αθωωτική απόφαση.

Στην Κάτω Αχαγιά, τα παιδιά του οικισμού, ολοκληρώνουν τη φοίτηση στο δημοτικό, αλλά μόλις το 0,1% από αυτά, συνεχίζει στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Αυτό συμβαίνει επειδή μετά τη φοίτηση στο δημοτικό, τα περισσότερα παιδιά, εξασκούν το επάγγελμα των γονέων τους.

Σύμφωνα με δημοσίευμα τοπικής εφημερίδας⁴⁶, μόλις το 7% των ενηλίκων ανδρών είχε ολοκληρώσει τη φοίτηση στο δημοτικό, ενώ στις γυναίκες το ποσοστό αυτό αγγίζει το 0%.

Στον Ριγανόκαμπο, το Μάιο του 1998, από τις 35 οικογένειες που διέμεναν στον καταυλισμό, κανένα παιδί δεν πήγαινε στο δημοτικό σχολείο.

Στα Κιμμέρια Θράκης, τα τσιγγανόπουλα παρακολουθούν μαθήματα από κοινού με τα λοιπά ελληνόπουλα της περιοχής. Ωστόσο και εδώ, εκφράζεται η γνωστή πλέον άποψη ότι οι δάσκαλοι παραμελούν τα παιδιά των Τσιγγάνων.

Στον συνοικισμό Μακρυγιάννη του Δήμου Πατρών, το 1998 καταγράφηκαν 50 παιδιά σχολικής ηλικίας, από τα οποία όσα ξεκίνησαν το δημοτικό δεν το τελείωσαν, λόγω ντροπής, «αφού τα άλλα παιδιά τους λένε «γύφτους»», δηλώνουν κατηγορηματικά οι γονείς τους.

⁴⁵ Με βάση καταγραφές του ΕΠΣΕ – ΕΟΔΜ.

⁴⁶ ΕΠΟΧΗ, φύλλο της 8^{ης} Φεβρουαρίου 1998.

Στη Ραξά Τρικάλων, το Μάιο του 1998 κανένα από τα παιδιά του καταυλισμού δεν πήγαινε σχολείο. Μόνο 25 από αυτά είχαν παρακολουθήσει παλαιότερα προγράμματα αναλφαβητισμού της ΝΕΛΕ.

Τέλος, στον Τύρναβο, το 1997, λειτουργούσε για τους Τσιγγάνους, πρόγραμμα αναλφαβητισμού της Νομαρχιακής Αυτοδιοικήσεως, το οποίο ωστόσο δεν συνεχίστηκε. Μόλις 20 παιδιά πήγαιναν σχολείο το Μάιο του 1998, ενώ η μεταφορά τους από και προς το σχολείο γινόταν με πούλμαν.

3.5. Η υγεία των Τσιγγάνων

Αλλά και στον τομέα της υγείας, τα προβλήματα των Τσιγγάνων είναι αρκετά.

Στο Αργοστόλι διαπιστώθηκε η ανάγκη ένταξης των Τσιγγάνων και ιδίως των γυναικών, σε ειδικό πρόγραμμα προληπτικής υγείας, ανάγκη που καταδείχτηκε ακόμη περισσότερο από τις επιμειξίες που είχαν συμβεί⁴⁷ και τα διαφαινόμενα αποτελέσματά τους που κατεγράφησαν.

Στα Βραχνέϊκα Αχαΐας, τα περισσότερα παιδιά έχουν εμβολιαστεί, αλλά όχι με το εμβόλιο της ηπατίτιδας, λόγω του αυξημένου κόστους του.

Στον συνοικισμό Ηφαίστου στην Κομοτηνή, το Υπουργείο Υγείας προχώρησε σε εμβολιασμούς όλων των παιδιών της περιοχής, κατά της πολιομυελίτιδας (4-5-6 Μαΐου 1998).

Στην περιοχή Μακρυγιάννη του Δήμου Πατρών, με βάση δημοσίευμα της εφημερίδας «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ»⁴⁸, στον τσιγγάνικο καταυλισμό, κατεγράφησαν 12 κρούσματα μηνιγγίτιδας, ενώ δημοσίευμα της εφημερίδας «ΑΔΕΣΜΕΥΤΟΣ ΤΥΠΟΣ» στις 22/07/0997 ανέφερε 15

⁴⁷ Δύο από τις οικογένειες του καταυλισμού απαρτίζονται από ανάπηρα μέλη, γεγονός που αποδίδεται σε επιμειξίες.

⁴⁸ Φύλλο της 18^{ης} Ιουλίου 1997.

κρούσματα μηνιγγίτιδας. Τότε μόνο η Νομαρχία προέβη σε προληπτικούς εμβολιασμούς και απολύμανση του χώρου.

3.6. Πότε οι Τσιγγάνοι έγιναν πρόβλημα

Όπως διαφαίνεται, από ποικίλες πηγές, οι εκτιμήσεις για τον αριθμό των Τσιγγάνων στην Ελλάδα διαφέρουν⁴⁹. Ο ακριβής υπολογισμός είναι δυσχερής, λόγω της εξάρτησής του από διάφορους αστάθμητους παράγοντες.

Κατά καιρούς, η εισβολή των τηλεοπτικών συνεργείων στους καταυλισμούς των Τσιγγάνων, θυμίζει στην ευρύτερη κοινή γνώμη την ύπαρξη αυτής της ιδιόμορφης ομάδας Ελλήνων πολιτών. Ενώ, όταν τα «σπαρταριστά» γεγονότα χάσουν τη θεαματικότητά τους, οι Τσιγγάνοι παραμένουν μια καθημερινή πραγματικότητα μόνο για τους κατοίκους των περιοχών στις οποίες έχουν εγκατασταθεί.

Πότε και γιατί όμως οι Τσιγγάνοι έγιναν πρόβλημα για την ελληνική κοινωνία;

Βαθμιαία μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και την μερική εξόντωσή τους στα ναζιστικά στρατόπεδα συγκεντρώσεως, η υποκατάσταση προϊόντων από φθηνά βιομηχανικά προϊόντα, τους αφαίρεσε μία σειρά από καίριες παραγωγικές αρμοδιότητες, που σχεδόν αποκλειστικά ασκούσαν. Το ίδιο ίσχυε και στις υπηρεσίες. Π.χ. η βαθμιαία εξαφάνιση της μεταφοράς με άλογα ή μουλάρια, κατέργησε τον σιδερά-πεταλωτή, που ήταν συνήθως Τσιγγάνος.

Το χαριστικό όμως πλήγμα, οι Τσιγγάνοι το δέχθηκαν από τη μετανάστευση. Η εμφάνιση των Αλβανών –κυρίως- μεταναστών, που είχαν

⁴⁹ Βλ. Πίνακες Παραρτήματος, σχετικά με τα αριθμητικά δεδομένα των Τσιγγάνων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τον κόσμο.

ακόμη λιγότερες απαιτήσεις, τους έδωξε από την ευκαιριακή, εποχιακή αγροτική εργασία (κυρίως για τη συγκομιδή), που είναι άλλωστε και ο βασικός πόρος ζωής και η βάση των νομαδικών μεταναστεύσεων.

Παράλληλα, πρόβλημα παρουσιάζεται και στην άλλη κύρια παραγωγική δραστηριότητα, το εμπόριο, αφού είτε λόγω κρατικής αναληψίας είτε λόγω ρατσιστικών προδιαθέσεων των υπαλλήλων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Α΄ και Β΄ βαθμού, η έκδοση αδειών μικροπωλητών έχει μειωθεί σημαντικά.

Ένας ακόμη λόγος της μειωμένης έκδοσης των προαναφερομένων αδειών, είναι το πολιτικό κόστος. Για παράδειγμα, στο νομό Κοζάνης⁵⁰, οι καταστηματάρχες έμποροι διαμαρτυρήθηκαν εντονότατα προς τους τοπικούς άρχοντες για τους Τσιγγάνους της ευρύτερης περιοχής, με το αιτιολογικό ότι βλάπτουν το «υγιές εμπόριο» και πρέπει να απομακρυνθούν οριστικά. Αυτή λοιπόν είναι στις μέρες μας η έννοια του «υγιούς εμπορίου»;

Ανάλογα περιστατικά, όπου οι καταστηματάρχες βλέπουν την «προστασία» των δικαιωμάτων τους στον κατατρεγμό ορισμένων κοινωνικών ομάδων, συναντάμε πολλά ανά την επικράτεια.

Ίσως οι έμποροι δεν έχουν συνειδητοποιήσει ακόμη την πραγματική αιτία άπνοιας της αγοράς, που είναι η παρατεταμένη οικονομική κρίση και η συνεχής μείωση της αγοραστικής δύναμης των μισθωτών και των συνταξιούχων.

Έτσι, οι Τσιγγάνοι, που χαρακτηρίζονται από ολοκληρωτικό σχεδόν αναλφαβητισμό, που δεν έχουν επαρκή συνδικαλιστική εκπροσώπηση, πολλή μικρή έως καθόλου εκπροσώπηση στην τοπική αυτοδιοίκηση και δεν ασχολούνται με την πολιτική, παρά μόνο για να εμπορευθούν την ψήφο τους με τρόπο αναχρονιστικό και ατελέσφορο, έγιναν στη δεκαετία του 1980 εύκολα θύματα. Βρέθηκαν χωρίς πόρους ζωής σε μία ιδιότυπη ανεργία και κανείς δεν τους πρόσεξε.

Παράλληλα, νέοι κίνδυνοι εμφανίστηκαν, νέες κρίσεις και εντάσεις διαμορφώθηκαν, αλλά και μια πρώτη αρχή ευσυνείδητης και διαυγούς αντιμετώπισης των προβλημάτων, διεφάνει στον ορίζοντα.

Σπρωγμένοι από τις αλλαγές στην αγορά εργασίας, οι Τσιγγάνοι αστικοποιούνται και εγκαθίστανται σε κάποιες περιοχές με ραγδαίους ρυθμούς. Έτσι, οι Τσιγγάνοι στην περιοχή της Αγίας Βαρβάρας Αθηνών, κινούνται με άνεση στον κοινωνικό ιστό της περιοχής και σημειώνουν πρόοδο, ενώ η ιδιαιτερότητά τους παίρνει μορφή πολιτιστικής επίδειξης και γίνεται μορφή υπερηφάνειας. Αντίθετα, στο «τρίγωνο» Άνω Λιόσια-Ζεφύρι-Αχαρνές, οι Τσιγγάνοι αντιμετωπίζουν προβλήματα, αφού οι περιοχές στις οποίες εγκαθίστανται είναι προβληματικές (λόγω των υδάτων που συγκεντρώνονται στους πρόποδες της Πάρνηθας), με αποτέλεσμα να χτίζουν παραγκουπόλεις.

Οι παραγκουπόλεις λοιπόν αυτές, αποτελούν εστίες υγειονομικών προβλημάτων και δείγματα ακαλαισθησίας, προκαλώντας αποστροφή και ταπείνωση στους γείτονες, πτώση της αξίας των ιδιοκτησιών και προβλήματα υγιεινής.

Η εκπαίδευση των Τσιγγάνων από εθελοντές, είναι προφανώς μία γραφικότητα και θα αντιμετωπισθεί αναλόγως (οι Τσιγγάνοι έχουν ανεπτυγμένη τη δυνατότητα αυτοσαρκασμού, όπως άλλωστε όλοι οι καταπιεσμένοι), ενώ η κρατική –εποικοδομητική- παρέμβαση, είναι εξαιρετικά δυσχερής και τα αποτελέσματα θα είναι μακροπρόθεσμα.

Η ένταξη των τσιγγανόπαιδων στο σχολικό περιβάλλον προσκρούει στο υπάρχον σχολικό σύστημα, το οποίο δεν λαμβάνει υπόψη του:

- ✓ Τις αλληπάλληλες μετακινήσεις των Τσιγγάνων (αφού πρόκειται για νομάδες ή ημινομάδες) και
- ✓ Την τσιγγάνικη πολιτισμική ιδιαιτερότητα.

⁵⁰ Μηνιαίο περιοδικό «ΓΕΓΟΝΟΣ» του νομού Κοζάνης, Τεύχος 8, Ιούνιος-Ιούλιος 1996.

Με τη δεύτερη παράμετρο εννοούμε ότι:

- ❖ Οι τσιγγάνοπαιδες προέρχονται από μία κοινωνία στην οποία δεν υπάρχει διαχωρισμός μεταξύ του ελεύθερου χρόνου και του χρόνου εργασίας και
- ❖ Στην τσιγγάνικη κοινωνία, η εκπαίδευση των παιδιών, εντελώς διαφορετική από αυτή του καθιερωμένου σχολείου, ανήκει στις φροντίδες της οικογένειας, η οποία τους μεταγγίζει τις επαγγελματικές δεξιότητες κατά τον τσιγγάνικο τρόπο ζωής.

Έτσι, οι μικροί Τσιγγάνοι παρουσιάζουν αδυναμία προσαρμογής στο ψυχρό-επαγγελματικό και κυρίως, ανταγωνιστικό περιβάλλον του σχολείου.

Επιπρόσθετα, οι Τσιγγάνοι είχαν πάντα μία σχετική αντίληψη της νομιμότητας. Διέπρατταν συνήθως ασήμαντα αδικήματα που είχαν σχέση με την επιβίωσή τους (μικροκλοπές κλπ), που μέσα στα πλαίσια της παραδοσιακής υπαίθρου, αφομοιώνονταν ή περνούσαν απαρατήρητα ή και εκθειάζονταν με χιουμοριστικό τρόπο (ελληνικές ταινίες της δεκαετίας του 50).

Όμως η λανθάνουσα παραδοσιακή παραβατικότητα, μετατρέπεται ραγδαία σε εγκληματικότητα μεγάλης έκτασης που αποφέρει μεγάλα κέρδη.

Οι Τσιγγάνοι οπλοφορούν νόμιμα ή παράνομα και χρησιμοποιούν τα όπλα τους για να γιορτάσουν το ένα ή το άλλο γεγονός, κυρίως τους γάμους τους που διαρκούν μερόνυχτα και για να υπογραμμίσουν τους ατελείωτους καυγάδες τους. Είναι σαφές ότι η παράνομη οπλοκατοχή τιμωρείται και εν πάση περιπτώσει είναι αδίκημα η οπλοχρησία, για το οποίο (αδίκημα), η ελάχιστη κύρωση θα έπρεπε να είναι η αφαίρεση της άδειας όπλου και η κατάσχεσή του.

Σήμερα ολόκληρες γειτονιές είναι κάτω από τον έλεγχο οργανωμένων συμμοριών που εμπορεύονται ναρκωτικά και όπλα σχεδόν «ανοικτά», κατατρομοκρατώντας τους περίοικους. Τα πρώτα θύματα του οργανωμένου εγκλήματος, είναι βέβαια οι ίδιοι οι Τσιγγάνοι.

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΣΟΦΑΔΩΝ

1.1. Ιστορικά στοιχεία

Η ευρύτερη περιοχή του σημερινού Δήμου Σοφάδων, κατοικείται από τους προϊστορικούς ήδη χρόνους. Οι πρώτοι γνωστοί κάτοικοι είναι οι Πελασγοί (Προέλληνες), στους οποίους πιθανά, ανάγεται και η λατρεία της Ιτώνιας Αθηνάς. Η προϊστορική Άρνη, υπήρξε, σύμφωνα με τον Όμηρο και τον Πausανία, η κοιτίδα των Αιολέων. Η μεγαλύτερη εορταστική εκδήλωση στο θεσσαλικό χώρο, τα Κουάρια, προς τιμή του Θεού Απόλλωνα, πιθανολογείται ότι διεξαγόταν στην παραποτάμια περιοχή της Κοινότητας Μοσχολουρίου.

Στα Ομηρικά έπη, το όνομα Ελλάς, πιθανολογείται ότι αντιστοιχούσε σε περιοχή της Θεσσαλιώτιδας που διαρρέοταν από τους ποταμούς Ενιπέα, Απιδανό και άλλους παραπόταμους του Πηνειού (Ονόχωνος κλπ) και κάτοικοι της ήταν οι Μυρμιδόνες. Κατά συνέπεια, και πριν η χώρα Ελλάς συμπεριλάβει και τη Στερεά Ελλάδα, συμπεριλάμβανε σε μεγάλο βαθμό το Δήμο Σοφάδων.

Το 1114 π.Χ. η Άρνη κυριεύτηκε από τους Θεσσαλούς μετονομαζόμενη σε Κιέριο, ενώ η περιοχή επιρροής των Σοφάδων επονομάστηκε Θεσσαλιώτις. Με τη συνθήκη της Άρνης, σηματοδοτείται η απαρχή της δουλοπαροικίας, με την οποία ο τοπικός πληθυσμός⁵¹ που παραμένει στην περιοχή, να μετατραπεί σε δουλοπάροικους των νικητών Θεσσαλών.

⁵¹ Εφεξής καλούμενοι «Πενέστες».

Το Μοσχολούρι, που υπάρχει από το 10ο μ.Χ. αιώνα, ακμάζει μετά το 1500 μ.Χ. και έγινε γνωστό με το ετήσιο πανηγύρι-παζάρι του, που ήταν πανελλήνια γνωστό⁵², καθώς και για το σχολείο του στο οποίο δίδαξαν μεγάλοι λόγιοι της εποχής.

Γενικά, η κεντρική θέση της περιοχής, υπήρξε η αιτία συνεχών επιδρομών και κατακτήσεων, όπως Γότθων το 390 μ.Χ., Σλάβων το 578 μ.Χ., Σαρακηνών τον 9^ο αιώνα, Βούλγαροι το 927 μ.Χ., Φράγκων το 1204, Σέρβων το 346 και βέβαια των Τούρκων το 1396-1881 και των Γερμανοϊταλών το 1941-1944.

1.2. Γεωγραφική προσέγγιση

Ο Δήμος Σοφάδων βρίσκεται στο ανατολικό τμήμα του Νομού Καρδίτσας. Αποτελείται από το Δήμο Σοφάδων, που είναι και η έδρα του νέου Δήμου, με το Ν. «Ιωάννης Καποδίστριας», και τις Κοινότητες Αγία Παρασκευή, Άγιος Βησσαρίων, Αμπελος, Ανώγειο, Γεφύρια, Δασοχώρι, Μαυραχάδες, Μελισσοχώρι, Πασχαλίτσα και Φίλια.

Συνορεύει βόρεια με τους Δήμους Άρνης και Φύλλου, νότια με τους Δήμους Ταμασίου και Μενελαΐδας, δυτικά με τους Δήμους Καλλιφωνίου και Κάμπου και ανατολικά με το Νομό Λάρισας.

Ο Δήμος Σοφάδων έχει συνολική έκταση 241,2 στρεμμάτων και η περιοχή χαρακτηρίζεται ως πεδινή.

Στην περιοχή σώζεται η ανακαινισμένη (το 1953) γέφυρα Μοσχολουρίου στον ποταμό Ονώχονος, που είναι πιθανό να κατασκευάστηκε επί Σαρακηνών το 10ο μ.Χ. αιώνα. Επίσης ο ναός των Αγίων Ταξιάρχων, ο οποίος χτίστηκε το 1287 μ.Χ. και καταστράφηκε από

⁵² Αναφέρεται στη Νεότερη Γεωγραφία του 1791.

το μεγάλο σεισμό του 1954. Επίσης υπάρχουν προϊστορικοί αρχαιολογικοί χώροι, γνωστοί ως Μαγούλες.

Η πόλη των Σοφάδων, βρίσκεται στο νότιο τμήμα του Νομού Καρδίτσας, δίπλα στην Εθνική Οδό Αθηνών-Καρδίτσας και σε απόσταση 17 χλμ. από την Καρδίτσα.

1.3. Δημογραφικά στοιχεία

Σύμφωνα με τα στοιχεία της πληθυσμιακής απογραφής του 2001, ο συνολικός πληθυσμός του Δήμου Σοφάδων, αριθμεί 12.169 κατοίκους. Η πόλη δε των Σοφάδων, αποτελείται από 5.497 κατοίκους. Από το 1961 μέχρι το 1991 (12.407 κάτοικοι), παρατηρείται μία αύξηση του πληθυσμού κατά 15,22%.

Οι Σοφάδες, με τον πληθυσμό των 5.497 κατοίκων και με έκταση 57.542 στρεμμάτων, συμβάλλουν στο συνολικό πληθυσμό του Δήμου, με ποσοστό 45,1% και αντίστοιχα καταλαμβάνουν το 23,8% της συνολικής του έκτασης. Συμπεραίνουμε δηλαδή ότι είναι ο πιο πυκνοκατοικημένος οικισμός, γεγονός που ευνοείται και από την ύπαρξη των Τσιγγάνων στο χώρο.

Η απογραφή του 1991 έδειξε ότι τα ποσοστά των ηλικιών κλιμακώθηκαν ως εξής στο σύνολο του Δήμου:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Ηλικίες (έτη)	Συμμετέχουν στον πληθυσμό κατά ποσοστό
0-14	23,3%
15-24	14,4%
25-39	17,1%
40-54	17,9%
55-64	12,7%
65-79	11,8%
80 και άνω	2,8%

(ΠΗΓΗ: Δήμος Σοφάδων)

Οι ηλικίες από 0-54 ετών αποτελούν στο Δήμο ένα αξιόλογο ποσοστό (72,7%) δυναμικού και δυναμικού πληθυσμού, αφού μόνο ένα 27,3% ανήκει σε ηλικίες άνω των 55 ετών, που θεωρητικά -αλλά όχι και πρακτικά- δύνανται να αποσυρθούν από την παραγωγική διαδικασία.

Οι άντρες κατέχουν το 49,6%, ενώ οι γυναίκες υπερτερούν με ποσοστό 50,3% επί του συνολικού πληθυσμού του Δήμου.

Οι σημερινοί κάτοικοι του Δήμου είναι Θεσσαλοί (Καραγκούνηδες), με εξαίρεση τους κατοίκους της πρώην Κοινότητας Καπαδοκικού, που είναι πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία, καθώς και ορισμένων οικογενειών που μετεγκαταστάθηκαν στην περιοχή από τα Άγραφα και την Πίνδο.

Η πόλη των Σοφάδων, είναι μια τυπική αγροτική πόλη, με μοναδική ιδιαιτερότητα, την ύπαρξη ενός μεγάλου, μοναδικού σε ολόκληρο το Δήμο, τσιγγάνικου οικισμού, καθώς και γειτονικών πληθυσμιακών ομάδων που προήλθαν από εσωτερική μετανάστευση, λόγω καταστροφής των χωριών τους (Μεγδοβίτες, Κλεισιώτες).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΟΙ ΣΟΦΑΔΙΤΕΣ ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ

2.1. Γεωγραφική θέση του τσιγγάνικου οικισμού

Οι Τσιγγάνοι κάνουν την εμφάνισή τους στην περιοχή, λίγο πριν το 1930. Αρχικά η παραμονή τους ήταν ολιγοήμερη, αλλά από το 1960 και μετά δημιουργούνται μόνιμοι οικίσκοι σε ιδιόκτητα οικόπεδα.

Ο οικισμός των Τσιγγάνων στους Σοφάδες, βρίσκεται στο νοτιοδυτικό άκρο της πόλης. Χωρίζεται από την πόλη, από το φυσικό όριο του ποταμού, ενώ στο νότιο μέρος, υπάρχει το όριο της εθνικής οδού Καρδίτσας-Αθηνών. Αποτελεί ξεχωριστό τμήμα συνολικής έκτασης 154 στρεμμάτων, μαζί με τους κοινόχρηστους χώρους, δρόμους κλπ.

2.2. Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Σύμφωνα με τα στοιχεία των οικογενειακών μερίδων του δημοτολογίου, η τσιγγάνικη κοινότητα περιλαμβάνει 2200 άτομα και 376 οικογενειακές μερίδες⁵³. Ο αξιοσημείωτος αυτός πληθυσμός των Τσιγγάνων αποτελεί το 40% του πληθυσμού της πόλης και όμως καταλαμβάνει μόνο το 1/15 του δομημένου χώρου της.

Σχετικά με την εξωγενή αύξηση του πληθυσμού⁵⁴, προκύπτει ότι υπάρχει μια σημαντική αύξηση του πληθυσμού που έρχεται έξωθεν. Σύμφωνα μ' αυτά τα στοιχεία, τα τελευταία 20 χρόνια, έχουν εγκατασταθεί

⁵³ Με βάση τα στοιχεία της απογραφής του 1991, η τσιγγάνικη κοινότητα των Σοφάδων περιελάμβανε 1.673 κατοίκους και 269 οικογενειακές μερίδες.

Όσον αφορά τα στοιχεία του 2001, υπολογίζεται ότι ο πραγματικός αριθμός των Τσιγγάνων των Σοφάδων αγγίζει -ίσως και να ξεπερνά- τους 3.000 κατοίκους.

⁵⁴ Από τα υπάρχοντα στοιχεία των οικογενειακών μερίδων του Δημοτολογίου.

στους Σοφάδες 91 οικογένειες (από τις 29 συνολικά), με τόπο προέλευσης εκτός Σοφάδων και γενικά από τον Θεσσαλικό χώρο.

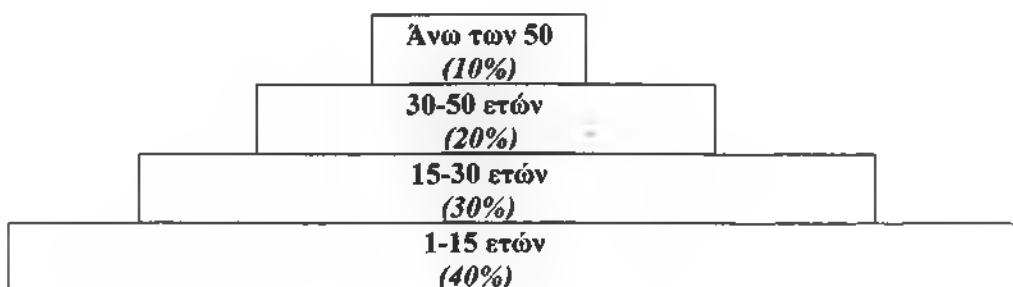
ΠΙΝΑΚΑΣ 2

<i>Τόπος προέλευσης</i>	<i>Αριθμός οικογενειών</i>
Γύρω περιοχή	27
Λαμία	19
Φάρσαλα	14
Λάρισα	12
Τρίκαλα	5
Τύρναβος	4
Βόλος	3
Ελασσόνα	1
Άλλού	3
ΣΥΝΟΛΟ	91

(Πηγή: Στοιχεία Δημοτολογίου)

Γενικά, ο τσιγγάνικος πληθυσμός παρουσιάζει πολύ μεγάλη αυξητική τάση, γύρω στο 8%. Η υπεργεννητικότητα που τον χαρακτηρίζει, δίνει υπεροχή στις νεαρές ηλικίες, με μέσο όρο ηλικίας τα 18 χρόνια και μια δυναμική δομή στην πυραμίδα ηλικιών.

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

(Πηγή: Τεύχος ΑΝ.ΚΑ.)

Μεταβολή όμως παρατηρείται και στην αριθμητική σύνθεση της μεμονωμένης οικογένειας, η οποία εμφανίζεται σήμερα με λιγότερα μέλη. Γενικά, οι οικογένειες είναι πολυμελείς. Από τα στοιχεία του Δημοτολογίου προκύπτει ότι το μέσο μέγεθος της οικογένειας είναι 6,5 άτομα. Οι παλαιότερες οικογένειες είναι συχνά και 12μελείς, ενώ οι νεότερες οικογένειες φθάνουν τα 4-5 μέλη.

Ενώ οι Τσιγγάνοι πρωτοεμφανίζονται στην περιοχή από το 1930, οι πρώτες εγγραφές στο Δημοτολόγιο, έγιναν κατά τη δεκαετία του '80. Η εξέλιξη του πληθυσμού τους παρουσιάζεται παρακάτω:

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

<i>ΕΤΗ</i>	<i>ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ</i>	<i>ΑΥΞΗΣΗ (%)</i>
1980	1100	
1985	1200	9,0%
1990	1400	14,3%
1995	1800 ⁵⁵	28,6%

(Πηγή: HORIZON)

2.3. Ο τσιγγάνικος οικισμός

2.3.1. Ποσοτικά δεδομένα

Ο οικισμός των Τσιγγάνων καταλαμβάνει επιφάνεια (μικτή με δρόμους) 150 στρεμμάτων. Με δεδομένη την έκταση που καταλαμβάνει η πόλη των Σοφάδων -συνολικά 2000 στρέμματα- ο τσιγγάνικος πληθυσμός καταλαμβάνει λιγότερο από το 10% της πολεοδομικής έκτασης.

⁵⁵ Το 1995 ο πληθυσμός τους υπολογιζόταν σε 1800 άτομα. Λόγω της έλλειψης στοιχείων (μη εγγραφής στο Δημοτολόγιο), ο αριθμός αυτός είναι υποθετικός.

Η πυκνότητα του οικισμού είναι 150 στρ./2.200 κατ. = 146,6 άτομα/εκτάριο⁵⁶. Η πυκνότητα αυτή πλησιάζει μια μέση πληθυσμιακή πυκνότητα των δομημένων αστικών κέντρων και είναι κατά πολύ μεγαλύτερη από τη γενική πληθυσμιακή πυκνότητα για το σύνολο της πόλης των Σοφάδων:

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Τσιγγάνικος οικισμός: 150 στρ./2.200 κατ	146,6 άτομα/εκτάριο
Σύνολο πόλης: 2000 στρ./5498 κατ.	27,5 άτομα/εκτάριο
Λοιπή πόλη (χωρίς Τους Τσιγγάνους: 1850 στρ./3.298 κατ.	17,8 άτομο/εκτάριο

(ΠΗΓΗ: «Τσιγγάνοι των Σοφάδων», Μελέτη της Βίλμας Χαστάογλου)

Η οικιστική πυκνότητα (δόμησης) δεν είναι δυνατόν να συγκριθεί με ανάλογα μεγέθη της κανονικά δομημένης πόλης ή άλλων πόλεων. Μπορεί ωστόσο να δοθεί μια ενδεικτική πυκνότητα κτισμάτων (κελυφών) ανά στρέμμα:

Επιφάνεια οικισμού/κελύφη = 150 στρ./419 = 2,8 κελύφη/στρέμμα (μαζί με την επιφάνεια των δρόμων).

Δηλαδή ένα κέλυφος ανά 300 τ.μ. περίπου, μεγάλο μέρος των οποίων αντιστοιχεί στην επιφάνεια των δρόμων. Πράγμα το οποίο σημαίνει μια πολύ πυκνή κατάσταση δόμησης, δεδομένου ότι η συντριπτική πλειοψηφία των οικοπέδων έχουν περισσότερα του ενός κελύφη σε πολύ στενή γειτνίαση, την οποία επιπροσθέτως επιβαρύνει η έντονη χρήση του αύλιου χώρου σαν προέκταση των λειτουργιών της πολύ μικρής κατοικίας.

Τα οικόπεδα των Τσιγγάνων είναι κατά τεκμήριο τα πιο μικρά σε επιφάνεια. Έχουν προκύψει από κατατμήσεις μεγαλύτερων αγροτικών

⁵⁶ Στην πραγματικότητα πρέπει να έχουμε πάνω από 150 άτομα ανά εκτάριο, αν συνυπολογίσουμε την αύξηση πληθυσμού που μεσολάβησε, για την οποία δεν υπάρχουν ακριβή στοιχεία.

ιδιοκτησιών, τις οποίες οι αρχικοί ιδιοκτήτες πωλούσαν σαν οικιστικά γήπεδα. Εντούτοις, το ποσοστό των πολύ μικρών οικοπέδων, κάτω από 300 τ.μ., είναι πολύ περιορισμένο σχετικά, περίπου 21,2%. Η πλειονότητα, (περίπου 50%), είναι της τάξεως των 30-500 τ.μ.. Λίγα είναι τα μεγαλύτερα οικόπεδα, από 301-500 τ.μ. (ποσοστό 15,4%). Τέλος, αξίζει να σημειωθεί και ένας αριθμός 13,6% ιδιοκτησιών μεγαλύτερων του ενός στρέμματος.

Η αποτύπωση του οικισμού (Μάρτιος 1994), έδωσε ένα συνολικό αριθμό 419 κελυφών στον οικισμό, 420 με το σχολείο. Τα κελύφη κατατάσσονται σε τέσσερις βασικές κατηγορίες, ανάλογα με την ποιότητα κατασκευής τους:

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

ΤΥΠΟΣ ΚΕΛΥΦΟΥΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	% ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ	ΝΟΜΙΜΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΔΕΗ	% ΤΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ
Κανονικές κατασκευές	79	18,85	76	18,14
Τούβλα-Τσιμεντόλιθους	80	19,09	25	5,97
Εύλο και λαμαρίνα	122	29,12	29	6,92
Ζελατίνα	132	31,50	17	4,06
Τέντες- αυτοκίνητα	4+2=6	1,43	-	-
ΣΥΝΟΛΟ	419	100,00	147	35,08

(ΠΗΓΗ: «Τσιγγάνοι των Σοφάδων», Μελέτη της Βύμας Χαστάογλου)

Η πυκνότητα κατοικίας, δηλαδή το εμβαδόν σπιτιού/άτομο, είναι έξω από κάθε σύγκριση (στα αστικά κέντρα πάνω από 20 τ.μ. κατοικίας/άτομο) και αποτελεί κρίσιμο ζήτημα για την οργάνωση του

οικισμού. Εκτιμάται γενικά ότι έχουμε μια πυκνότητα κατοικίας γύρω στα 6 τ.μ. ανά άτομο.

2.3.2. Γενική διάταξη του οικισμού

Ο οικισμός των Τσιγγάνων εκτείνεται πάνω από την εθνική οδό Καρδίτσας-Αθήνας, ένθεν και ένθεν του κεντρικού ασφαλτοστρωμένου δρόμου που οδηγεί στην πόλη. Στο δυτικό του άκρο, υπάρχει το φυσικό όριο του ποταμού, ενώ στο ανατολικό πλησιάζει προς το στάδιο της πόλης.

Το παλαιότερο τμήμα του οικισμού -ο αρχικός πυρήνας- είναι αυτό που βρίσκεται δίπλα στη διασταύρωση της εθνικής οδού με τον κεντρικό δρόμο. Το τμήμα αυτό είναι που συγκεντρώνει τις περισσότερες μόνιμες κατασκευές και έχει πιο σαφή διάταξη και στοιχειώδες δίκτυο χωματόδρομων.

Ο οικισμός έχει αναπτυχθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Αφ' ενός με εσωτερική πύκνωση, δηλαδή με πύκνωση νέων κελυφών στα υπάρχοντα οικόπεδα, αφ' ετέρου με επέκταση προς την πλευρά του ποταμού, όπου αγοράστηκαν νέα οικόπεδα και κατασκευάστηκαν νέα κελύφη. Ο αριθμός των μόνιμων κελυφών έχει αυξηθεί σημαντικά μέσα στην υφιστάμενη κατάτμηση, ενώ στην επέκταση έχουν οικοδομηθεί, σχεδόν αποκλειστικά, παράγκες με ξύλο και νάιλον.

- *Δίκτυο δρόμων:* Υπάρχει κεντρικός δρόμος ασφαλτοστρωμένος, που διασχίζει τον οικισμό και συνδέει την εθνική οδό με την πόλη. Οι λοιποί δρόμοι είναι στενοί χωματόδρομοι, χωρίς σαφή χάραξη, ξεκινούν από την άσφαλτο και γίνονται αδιέξοδοι, καθώς σταματούν πάνω σε οικόπεδα ή κελύφη.
- *Υποδομές:* Ύδρευση υπάρχει σε όλα τα σπίτια, αλλά συνήθως η παροχή βρίσκεται στην αυλή. Κανονική σύνδεση ηλεκτρικού ρεύματος

έχουν 147 από τα 419, δηλαδή το 35% του συνόλου, αν και αρκετά από τα υπόλοιπα παίρνουν σύνδεση με καλώδιο από τον γείτονα.

2.4. Η απασχόληση των Σοφαδιτών Τσιγγάνων

2.4.1. Κύριες επαγγελματικές ενασχολήσεις

Οι Τσιγγάνοι αποτελούν σημαντικό παράγοντα για τη σοφαδίτικη οικονομία. Συγκροτούν εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό για τον αγροτικό τομέα, αλλά και βασική πηγή τόνωσης της τοπικής οικονομίας. Ο μετασχηματισμός της παραγωγικής δομής και οι αλλαγές στην απασχόληση -στον δευτερογενή και τριτογενή τομέα- τις τελευταίες δεκαετίες, απελευθέρωσαν υποτιμημένες θέσεις εργασίας (κυρίως χειρονακτικές δουλειές στους αγρούς που δεν έχουν εκμηχανιστεί) από τους πρώην κατόχους τους και τις θέσεις αυτές πήραν οι Τσιγγάνοι.

Την τελευταία δεκαετία έχουν αποκτήσει άδειες μικροπωλητών, αρκετοί Τσιγγάνοι, οι οποίοι και μπορούν να πωλούν νόμιμα την πραμάτεια τους στις λαϊκές αγορές του Ν. Καρδίτσας. Όμως ο κύκλος εργασίας τους δεν περιορίζεται μόνο στο Νομό αλλά επεκτείνεται και σε άλλες περιοχές, φθάνοντας μέχρι την Αλεξανδρούπολη και την Κρήτη. Τα υλικά που κύρια πωλούν, είναι φρούτα, οπωροκηπευτικά (καρπούζια, ντομάτες), είδη προικός, οικιακά είδη (πλαστικές καρέκλες, μικροαντικείμενα κλπ). Επίσης, λόγω της σταθερής εγκατάστασης έχουν αναπτυχθεί και εμπορικές επιχειρήσεις εντός των ορίων του οικισμού (μαγαζιά, παντοπωλεία, καφενεία κλπ). Όλος ο υπόλοιπος πληθυσμός ασχολείται με τις αγροτικές εργασίες που προσφέρονται στην γύρω περιοχή (βαμβάκι, ντομάτα). Στον ακόλουθο πίνακα, βλέπουμε την επί τοις

εκατό επαγγελματική κατανομή των οικονομικά ενεργών Τσιγγάνων των Σοφάδων:

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Επάγγελμα	%
Εργάτες γης	90
Πλανόδιοι-μικροπωλητές	7
Έμποροι	1
Μουσικοί	2

(ΠΗΓΗ: HORIZON 1993-94)

Στο 90% των Τσιγγάνων-εργατών γης, συμπεριλαμβάνονται και οι γυναίκες των αρχηγών οικογενειών, οι οποίες συνήθως, έχουν υπό την εποπτεία τους μόνο τις οικιακές εργασίες (σκούπισμα, μαγείρεμα, πλύσιμο, ψώνια κλπ). Επίσης, μεγάλος αριθμός Τσιγγάνων (εκτός του 2% που είναι δηλωμένοι μουσικοί), βγάζουν μεροκάματο ως οργανοπαίκτες σε γάμους και πανηγύρια.

Τα τελευταία χρόνια τα επαγγέλματα των Τσιγγάνων, σε ποσοστιαία κατανομή, έχουν ως εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Επάγγελμα	Ποσοστό (%)
Υπάλληλοι-Εργάτες γης	70
Πλανόδιοι μικροπωλητές	10
Σταθεροί έμποροι	10
Ερασιτέχνες μουσικοί	10

(ΠΗΓΗ: Κοινωνική Υπηρεσία Δήμου Σοφάδων)

Ελάχιστοι είναι εκείνοι που έχουν ιδιόκτητες αγροτικές καλλιέργειες ή είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι.

Ανάμεσα στους ακτήμονες και τους Τσιγγάνους εργάτες, διαμεσολαβούν τα μεσιτικά γραφεία, τα οποία στην ουσία αγοράζουν την σοδειά (μαζί με τα εργατικά) από τον παραγωγό. Η εξεύρεση εργασίας γίνεται μέσω αυτών των μεσιτικών γραφείων, τα οποία συνεργάζονται με κάποιους Τσιγγάνους (αρχιεργάτες) που έχουν υπό την εποπτεία τους συνεργείο ή συνεργεία. Υπάρχουν βέβαια και «ελεύθερα ασκέρια Τσιγγάνων», που κλείνουν συμφωνίες απ' ευθείας με τους παραγωγούς (τελευταία είναι ελάχιστοι). Σε γενικές γραμμές, τα τελευταία χρόνια, λόγω της μη ύπαρξης ανταγωνιστικών ομάδων, τόσο οι ομάδες γης όσο και οι μικροπωλητές, έχουν χάσει αρκετό τμήμα του κύκλου εργασίας τους. Ανταγωνίζονται σε όλη τη Θεσσαλία και Βόρειο Ελλάδα πλέον, τόσο τους Αλβανούς στις γεωργικές ασχολίες, όσο και τους παλινοστούντες ομογενείς Πόντιους στις λαϊκές αγορές.

2.4.2. Κοινωνικός αποκλεισμός στην απασχόληση

Στον τσιγγάνικο οικισμό Σοφάδων, δεν υπάρχει ούτε ένας δημόσιος υπάλληλος κι αυτό γιατί είναι αδύνατο να αποκτήσουν τα απαραίτητα προσόντα που απαιτούνται για την κατοχή τέτοιων θέσεων. Ενώ προσφέρουν στο ελληνικό δημόσιο, μέσω της φορολογίας, δεν έχουν καμιά απολαβή τόσο σε οικονομικό επίπεδο όσο και στο επίπεδο των παροχών ή της εργασιακής υποστήριξης. Τα επαγγέλματα που εξασκούν δεν απαιτούν κάποια ιδιαίτερα προσόντα και δεν έχουν ούτε ασφαλιστική ούτε νομοθετική κάλυψη.

Στις μέρες μας, ο τσιγγάνικος πληθυσμός των Σοφάδων, απειλείται με εργασιακό μαρασμό, κάτι που είναι έκδηλο τα τελευταία 2-3 χρόνια. Τα μεσιτικά γραφεία της περιοχής που ελέγχουν την αγορά εργασίας στον τομέα της αγροτικής απασχόλησης, δεν διασφαλίζουν τα συμφέροντα της

ομάδας των Τσιγγάνων, παρά μόνο των ιδιοκτητών γης. Τα μεροκάματα τα τελευταία χρόνια, αντί να αυξάνουν πέφτουν σημαντικά. Από τα λεγόμενα των ίδιων των Τσιγγάνων, το μέσο μεροκάματο στην περίοδο του скаλίσματος στη Θεσσαλία-Φθιώτιδα το 1993 ήταν 6.000-7.000 δρχ., ενώ τώρα είναι στις 2.000-3.000 δρχ.

2.5. Εκπαίδευση των Τσιγγάνων στους Σοφάδες

2.5.1. Υφιστάμενη κατάσταση μορφωτικού επιπέδου

Η τσιγγάνικη κοινότητα απέκτησε δικό της σχολείο, το 4^ο Δημοτικό Σχολείο Σοφάδων, κατά το έτος 1989. Από το 1986 λειτουργούσε 2θέσιο σχολείο μόνο για Τσιγγάνους, στο χώρο του 2ου Δημοτικού. Πριν από το 1986, η εκπαίδευση των Τσιγγάνων ήταν αδύνατη μιας και δεν «γίνονταν δεκτοί» στο Δημοτικό Σχολείο Σοφάδων. Ακόμα και αν τους επιτρεπόταν από τη Διεύθυνση του Σχολείου, ήταν πρακτικά αδύνατο τα τσιγγανόπαιδα να σταθούν ισότιμα με τα υπόλοιπα παιδιά. Συνήθως, πήγαιναν σχολείο κάποιες μέρες, υπό την πίεση των γονέων τους και κατόπιν το παρατούσαν, μιας και η υποδοχή τους από τους δασκάλους και τα υπόλοιπα παιδιά ήταν αποθαρρυντική. Με τη δημιουργία του τσιγγάνικου σχολείου, παρατηρήθηκε τις πρώτες χρονιές λειτουργίας, μεγάλος αριθμός παιδιών που επιθυμούσαν να φοιτήσουν στις πρώτες δύο τάξεις του Δημοτικού. Όμως η αποφοίτηση ακόμα και από τη δευτέρα Δημοτικού ήταν πενιχρή.

Η τσιγγάνικη κοινότητα, απέκτησε δικό της δημοτικό (4^ο Δημοτικό Σχολείο) το 1989. Αρχικά ήταν διαθέσιμο σε οικόπεδο εντός του οικισμού, εκτάσεως 400 τ. μ. και με αύλειο χώρο 200 τ. μ. Η λειτουργία του 4^{ου} Δημοτικού Σχολείου αποδείχθηκε πιο αποτελεσματική, ως προς τον αριθμό

φοίτησης , όμως δεν έλυσε το πρόβλημα της παραμονής και αποφοίτησης απ' το σχολείο.

Από το 1998, το 4^ο Δημοτικό Σχολείο της τσιγγάνικης κοινότητας στεγάζεται σε καινούριο κτίριο και πληρεί όλες τις προϋποθέσεις ενός σύγχρονου σχολείου. Είναι 14θέσιο με 333 εγγεγραμμένα τσιγγανόπουλα, από τα οποία όμως μόνο τα 185 παρακολουθούσαν τα μαθήματα και όχι σε μόνιμη βάση. Στο νηπιαγωγείο ήταν εγγεγραμμένα 104 παιδιά και παρακολουθούσαν 54, ενώ ο διαθέσιμος χώρος ήταν ανεπαρκής για το σύνολο των παιδιών.

Στον ακόλουθο πίνακα παρατηρούμε την εξέλιξη της υλικοτεχνικής υποδομής του τσιγγάνικου σχολείου από το 1986-1995.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

1986-1988	Σύνολο οικοπέδου	160 τ.μ.
	Αυλή	120 τ.μ.
	Αίθουσες 2	40 τ.μ.
	Κατάσταση αίθουσας	Κακή
	Νερό-Θέρμανση	Ναι
	Προσωπικό	2 (1 Γ-1 Α)
	Δαπάνη/Έτος (δρχ.)	2.000.000
1989-1993	Σύνολο οικοπέδου	400 τ.μ.
	Αυλή	200 τ.μ.
	Αίθουσες 2	120 τ.μ.
	Κατάσταση αίθουσας	Κακή
	Νερό-Θέρμανση	Ναι
	Προσωπικό	3 (2 Γ-1 Α)
	Δαπάνη/Έτος (δρχ.)	8.330.000
1994-1995	Μετεγκατάσταση του σχολικού κτιρίου σε χώρο που παρεχώρησε το Δημοτικό Συμβούλιο.	

(ΠΗΓΗ: Γραφείο Α' Βάθμιας Εκπαίδευσης Ν. Καρδίτσας)

Σήμερα, στο Δημοτικό είναι εγγεγραμμένα 395 παιδιά, από τα οποία παρακολουθούν τα μαθήματα περίπου τα 130. Παράλληλα, λειτουργούν δύο Νηπιαγωγεία (το 4^ο και το 5^ο) και τα οποία είναι 2θέσια. Στο 4^ο Νηπιαγωγείο είναι εγγεγραμμένα 38 παιδιά, ενώ στο 5^ο είναι εγγεγραμμένα 41 παιδιά⁵⁷.

Μέχρι τώρα, ένας μόνο Τσιγγάνος έχει τελειώσει το Λύκειο και έχει αποφοιτήσει από το Κρατικό Ι.Ε.Κ. Καρδίτσας, με την ειδικότητα του βοηθού μικροβιολόγου. Αυτή τη στιγμή εργάζεται στο Κέντρο Υποστήριξης Πολιτών της Αναπτυξιακής Καρδίτσας (ΑΝ.ΚΑ. Α.Ε.).

2.5.2. Προβλήματα και μορφές κοινωνικού αποκλεισμού στον τομέα της εκπαίδευσης

Ο κοινωνικός αποκλεισμός των Τσιγγάνων, ξεκινάει πρώτα και κύρια από την εκπαίδευση. Είναι αυτονόητο ότι το σχολικό σύστημα που ακολουθείται δεν ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες της ομάδας (συχνές μετακινήσεις, έλλειψη γραπτού λόγου κλπ). Τα τσιγγανόπαιδα, δεν μπορούν να παραμείνουν στο σχολείο και εγκαταλείπουν την εκπαίδευση από τα πρώτα χρόνια του δημοτικού σχολείου, έχοντας άγνοια της ελληνικής γλώσσας.

Στη συνέχεια, εκτός από κάποια αποσπασματικά προγράμματα που υλοποιούν η ΝΕΛΕ και άλλοι φορείς, δεν τους δίνεται καμία ευκαιρία να μάθουν τη γλώσσα ή να αποκτήσουν κάποιο δίπλωμα εξάσκησης επαγγέλματος. Ειδικά για τους Σοφάδες, η λογική του ειδικού τσιγγάνικου σχολείου, μπορεί να αποδείχθηκε πιο αποτελεσματική ως προς τον αριθμό

⁵⁷ Τα παιδιά όμως, τα οποία παρακολουθούν τα μαθήματα και στα δύο Νηπιαγωγεία, είναι περίπου 50 (από 25 παιδιά στο καθένα).

φοίτησης, όμως δεν έλυσε το πρόβλημα της παραμονής και της αποφοίτησης από το Δημοτικό σχολείο των Τσιγγάνων.

Η σχολική αποτυχία (παραμονή των μαθητών και ποσοστό αποφοίτησης), διατηρήθηκε στα ίδια επίπεδα. Τα τσιγγανόπαιδα, αναφέρουν ότι τα προβλήματα που αντιμετώπισαν ήταν κυρίως: οι ανάγκες συνεχούς μετακίνησης της οικογένειας, η δυσκολία να παρακολουθήσουν το μάθημα και να διαβάσουν τα σχολικά εγχειρίδια.

Μεγαλώνοντας σε ένα περιβάλλον εντελώς αγράμματων γονέων, με μερική γνώση του προφορικού λόγου⁵⁸, ενώ τα παιδιά έχουν πολύ λίγες παραστάσεις της ελληνικής γλώσσας (πινακίδες, ταμπέλες καταστημάτων, μάρκες προϊόντων). Οι γονείς, αν και επιθυμούν τη μόρφωση των παιδιών τους, δεν κατανοούν την εξάχρονη φοίτηση στο Δημοτικό Σχολείο (χρονικά μεγάλη περίοδος για τη ζωή ενός Τσιγγάνου), ενώ τους φαίνεται εξωπραγματική η 12χρονη ή 18χρονη φοίτηση, μέχρι την απόκτηση πτυχίου επαγγέλματος. Η έλλειψη κινήτρων από την οικογένεια και το κοινωνικό περιβάλλον, είναι μια σημαντική αιτία του χαμηλού μορφωτικού επιπέδου.

Ιδιαίτερα τα κορίτσια, έχουν να ξεπεράσουν τόσο την κοινωνική προκατάληψη όσο και σε πολλές περιπτώσεις την αρνητική στάση της μητέρας.

Τα σχολικά εγχειρίδια και το ωρολόγιο αναλυτικό πρόγραμμα είναι ίδια με αυτά και των υπολοίπων σχολείων, πράγμα που καθιστά «αδύνατη» την παρακολούθηση του σχολείου από τα τσιγγανόπαιδα. Συνήθως, πηγαίνουν τους πρώτους μήνες και μετά το φθινόπωρο εγκαταλείπουν το σχολείο. Τα βιβλία δεν ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες ανάγκες τους, ακόμα και οι εικόνες των βιβλίων παριστάνουν έναν κόσμο άγνωστο ή εχθρικό για τα Τσιγγανάκια. Ο δικός τους «γνωστός κόσμος» και οι

⁵⁸ Σε μεγάλο ποσοστό, η επικοινωνία γονέων-παιδιών, γίνεται μέσω της τσιγγάνικης γλώσσας, ένα μείγμα Ρομανές και Θεσσαλικής διαλέκτου.

«καθημερινές τους εικόνες», απουσιάζουν από τα βιβλία και ελάχιστες προσπάθειες διαφορετικής προσέγγισης γίνονται από τους εκπαιδευτικούς, εφόσον κάτι τέτοιο θα «καταστρατηγούσε» το αναλυτικό πρόγραμμα.

2.6. Η υγεία στον τσιγγάνικο οικισμό

Τα κυριότερα προβλήματα που απασχολούν τους κατοίκους της τσιγγάνικης κοινότητας, αναφέρονται στον τομέα της υγείας.

Η έλλειψη ενημέρωσης από ειδικά καταρτισμένο επιστημονικό προσωπικό (γιατρούς, επισκέπτες υγείας κ.α.) και η άγνοια που τους διακατέχει ακόμα και για βασικά θέματα υγείας (π.χ. εμβόλια, συντήρηση τροφίμων, καθαριότητα κ.α.), έχει σοβαρότατες επιπτώσεις στην καθημερινή ζωή και δραστηριότητά τους.

Οι ίδιοι οι Τσιγγάνοι του οικισμού, θεωρούν ότι ο υπάρχον αγωγός νερού, ο οποίος διοχετεύει ολόκληρο τον οικισμό, είναι ακατάλληλος. Υποστηρίζουν ότι είναι εστία μόλυνσεως, διότι είναι σκουριασμένος -λόγω της παλαιότητας κατασκευής- και θεωρούν ότι η ασθένεια της ηπατίτιδας προκαλείται και μεταδίδεται μέσω αυτού του αγωγού. Για το λόγο αυτό απαιτούν την ενημέρωση από αρμόδιους φορείς πάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα και επιθυμούν να γνωρίσουν τους τρόπους μετάδοσης της ηπατίτιδας, καθώς επίσης και για την πρόληψη, αντιμετώπιση και θεραπεία της ασθένειας.

Όσον αφορά την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, αντιμετωπίζουν πρόβλημα στη θεώρηση των βιβλιαρίων του ΟΓΑ. Λόγω έλλειψης χρημάτων, αδυνατούν να ανταπεξέλθουν στις οικονομικές τους υποχρεώσεις, λόγου χάρη, στη συνδρομή τους για την ασφάλιση.

Έντονο πρόβλημα αντιμετωπίζουν οι γυναίκες τσιγγάνες από την έλλειψη ενημέρωσης σε ότι αφορά θέματα οικογενειακού

προγραμματισμού, (π.χ. αντισύλληψη) και ιατρικών εξετάσεων γυναικολογικής φύσεως (π.χ. Test Παπανικολάου).

Στον οικισμό συναντάει κανείς αρκετά άτομα με ειδικές ανάγκες. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι αναπηρίες οφείλονται σε κληρονομικούς λόγους. Είναι πολύ συχνό το φαινόμενο, οι γονείς να έχουν άμεση συγγένεια μεταξύ τους (συνήθως πρώτα ξαδέλφια). Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις κατά τις οποίες η αναπηρία προκλήθηκε μετά τη γέννηση και κατά τη διάρκεια της ζωής (π.χ. ατύχημα, κώφωση από υψηλό πυρετό κ.α.).

Αρκετά επίσης, είναι και τα περιστατικά των ατόμων εκείνων με κλονισμένη τη σωματική και φυσική τους υγεία. Προβλήματα όπως:

- Καρδιαγγειακές νόσοι.
- Νευρολογικής φύσεως προβλήματα (κατάθλιψη, αγοραφοβία, αγχώδεις διαταραχές κ.α.).
- Επιληψίες.
- Νεφρικές ανεπάρκειες.

Οι Τσιγγάνοι αποτελούν ένα μέρος των Ελλήνων πολιτών που η πρόσβαση και η προσέγγιση τους στις υπηρεσίες υγείας είναι δύσκολη ή και αδύνατη. Οι περισσότεροι ζουν μακριά από τις προσφερόμενες υπηρεσίες υγείας, τις οποίες αντιμετωπίζουν με σκεπτικισμό και αμφισβήτηση. Η απόσταση από τις υπηρεσίες υγείας δεν είναι πάντα χιλιομετρική. Τις περισσότερες φορές είναι ο φόβος της προσέγγισης από τη μεριά των Τσιγγάνων και η κοινωνική προκατάληψη που έχουν πολλοί από τους μη Τσιγγάνους, γι' αυτούς. Είναι καθημερινό το φαινόμενο συσσώρευσης 10 και 15 Τσιγγάνων στους διαδρόμους και τις αίθουσες αναμονής των ιατρείων και νοσοκομείων, συμπαραστεκόμενοι έτσι στο άρρωστο μέλος της οικογένειας. Η κατάσταση αυτή συχνά αναγκάζει το νοσηλευτικό προσωπικό να χρησιμοποιεί βία, φτάνοντας ακόμη και στο διωγμό αρρώστων.

Άλλος λόγος απομάκρυνσης των Τσιγγάνων από τον τομέα της υγείας είναι η έλλειψη επαρκούς επικοινωνίας και κοινής ιατρικής ορολογίας (ιλαρά = μπέμπελη, ηπατίτιδα = πατίτι κ.α.), η οποία δημιουργεί φαινόμενα αδιαφορίας από πλευράς γιατρών και αποθάρρυνσης από την πλευρά των Τσιγγάνων.

Τα ποσοστά εμβολιασμών των Τσιγγάνων στους Σοφάδες είναι απογοητευτικά. Μόνο το 4% των παιδιών είναι πλήρως εμβολιασμένο για την ηλικία του (διφθερίτιδα Di, τέτανο Te, κοκκύτη Pe και πολιομυελίτιδα Sabin), ενώ ένα ποσοστό 20-25% είναι μερικώς εμβολιασμένο. Και αυτά τα ποσοστά είναι αυξημένα λόγω των εμβολιασμών που έγιναν από το Κέντρο Υγείας Σοφάδων και μέσω διαφόρων προγραμμάτων. Για τα υπόλοιπα εμβόλια, ιλαρά, ερυθρά, παρωτίτιδα, MMR, φυματίωση BBC2 και ηπατίτιδα B, δεν καταγράφηκε καμιά περίπτωση παιδιών που να έχουν εμβολιαστεί πλήρως.

Η έλλειψη προγεννητικού ελέγχου, η στοιχειώδης κάλυψη ιατρικής φροντίδας νεογέννητων παιδιών και η έλλειψη ασφάλειας στους χώρους παιχνιδιών των μικρών παιδιών, είναι οι κύριες αιτίες της παιδικής θνησιμότητας.

Το 17% των οικογενειών έχουν την εμπειρία του θανάτου κάποιου παιδιού ή της γέννησης θνησιγενούς παιδιού.

Σημαντικό στοιχείο επίσης της παντελούς έλλειψης πληροφόρησης και μεθόδων πρόληψης, είναι ο αριθμός των εκτρώσεων-αποβολών των Τσιγγάνων μητέρων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

3.1. Κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου Σοφάδων

3.1.1. Σύσταση Κοινωνικής Υπηρεσίας

Η Κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου Σοφάδων συστάθηκε στις 4 Ιουλίου 2000 με πρωτοβουλία του Δημάρχου κ. Β.Κατσάρα και έπειτα από απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της Δημοτικής Επιχείρησης Αγροτικής, Κοινωνικής & Τουριστικής Ανάπτυξης (Δ.ΕΠ.Α.Κ.Τ.Α.) Σοφάδων.

Η Κοινωνική Υπηρεσία εποπτεύεται από τον Δήμαρχο του Δήμου Σοφάδων κ. Β.Κατσάρα, και το Δ.Σ. της Δ.ΕΠ.Α.Κ.Τ.Α.⁵⁹

Στελεχώνεται από δύο πτυχιούχους Κοινωνικούς Λειτουργούς⁶⁰, καθώς και από τρεις Τσιγγάνους Ενδιάμεσους, απόφοιτους του προγράμματος επαγγελματικής κατάρτισης «Τσιγγάνοι Κοινωνικοί Βοηθοί»⁶¹.

Η Κοινωνική Υπηρεσία απευθύνεται σε όλους τους Δημότες Σοφάδων, με ιδιαίτερη έμφαση στον πληθυσμό των Τσιγγάνων και έχει επικεντρώσει τις δραστηριότητές της στο πιλοτικό στεγαστικό πρόγραμμα που αφορά τη μετεγκατάστασή τους στο νέο οικισμό.

⁵⁹ Ο καθηγητής του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας στο Τ.Ε.Ι. Αθήνας Δρ. Πέτρος Σταθόπουλος έχει αναλάβει καθήκοντα Επιστημονικού Συμβούλου.

⁶⁰ Τις κ.κ. Τζίκα Αθηνά και Ντεμίρη Ευαγγελία

⁶¹ Τους κ. Μπαντή Γιώργο, κ. Πολύζο Χαράλαμπο και κα Καλλιώρα Ζωή.

3.1.2. Ρόλος και αρμοδιότητες της Κοινωνικής Υπηρεσίας

Η Κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου Σοφάδων διαδραματίζει πρωταρχικό ρόλο στην διαδικασία αλλαγής στον τσιγγάνικο οικισμό και αναλαμβάνει πρωτοβουλίες προκειμένου να βοηθήσει στην κοινωνική ευημερία και να βελτιώσει την ποιότητα ζωής των Τσιγγάνων. Στόχος της Κοινωνικής Υπηρεσίας είναι να καλύψει βασικές ανθρώπινες ανάγκες των Τσιγγάνων και να δώσει άμεσες λύσεις σε ατομικά και κοινωνικά τους προβλήματα.

Πιο συγκεκριμένα, η δημιουργία της Κοινωνικής Υπηρεσίας του Δήμου Σοφάδων έχει τις εξής αρμοδιότητες:

- Την οργάνωση και αποκέντρωση δικτύων παροχής Κοινωνικών Υπηρεσιών.
- Την επισήμανση κοινωνικών αναγκών και την κάλυψή τους σε τοπικό επίπεδο.
- Την πληροφόρηση του κοινού για τις υπάρχουσες κοινωνικές παροχές.
- Την εκπόνηση μελετών με σκοπό τη δημιουργία και λειτουργία νέων δομών και προγραμμάτων στο Δήμο.
- Τον σχεδιασμό, υλοποίηση και ανατροφοδότηση προγραμμάτων κοινωνικής ανάπτυξης και αλληλεγγύης που αφορούν την προαγωγή της υγείας, την εκπαίδευση, την εργασία-απασχόληση, τον πολιτισμό, τη στέγαση.
- Την πληροφόρηση, συμβουλευτική και ψυχοκοινωνική υποστήριξη σε άτομα και οικογένειες.
- Την παροχή πολύπλευρης κοινωνικής στήριξης για την αντιμετώπιση προβλημάτων ιδιαίτερης οξύτητας (εμβολιασμοί ηπατίτιδας κ.α.).
- Την παροχή συνοδευτικών υποστηρικτικών υπηρεσιών σε ευάλωτες ομάδες πληθυσμού.

- Την πραγματοποίηση εκδηλώσεων για την δημιουργία κλίματος αρμονικής συνύπαρξης και συνεργασίας για την ανάπτυξη του οικισμού.
- Τη συνεργασία με τοπικούς και υπερτοπικούς φορείς με στόχο την πληροφόρηση και ανταλλαγή εμπειριών, καθώς και την από κοινού ανάπτυξη δράσεων.
- Την ευαισθητοποίηση κατοίκων απέναντι σε κοινωνικά θέματα.
- Την τήρηση πληροφοριακού αρχείου για ζητήματα που αφορούν τις δραστηριότητες της Κοινωνικής Υπηρεσίας.
- Την οργανωτική προετοιμασία και υποστήριξη εκδηλώσεων.

3.1.3. Μέθοδοι εργασίας της Κοινωνικής Υπηρεσίας

Οι μέθοδοι εργασίας της Κοινωνικής Υπηρεσίας διακρίνονται σε τρία επίπεδα:

Σε επίπεδο ατομικής εξυπηρέτησης

Αφορά την παροχή βοήθειας στους Δημότες και την προσπάθεια αντιμετώπισης προσωπικών προβλημάτων που αφορούν θέματα υγείας- πρόνοιας, εκπαίδευσης, κατάρτισης, προώθησης στην απασχόληση, κοινωνικής φροντίδας, ψυχολογικής υποστήριξης, ενίσχυσης της αυτοεκτίμησης, αντιμετώπισης του άγχους και των εσωτερικών συγκρούσεων.

Γίνονται επισκέψεις κατ' οίκον για γνωριμία με το οικογενειακό περιβάλλον και αντιμετώπιση τυχόν προβλημάτων που προκύπτουν στις σχέσεις του ζευγαριού, των παιδιών, ανάμεσα στους γονείς και τα παιδιά, τους παππούδες ή άλλα οικεία συγγενικά πρόσωπα.

Σε επίπεδο ομάδας

Πρόκειται για τη δημιουργία οργανωμένων ομάδων όπως αθλητικών, χορευτικών και μουσικών συλλόγων ή άτυπων μορφών ομάδας με την τυχαία συγκέντρωση δημοτών σ' ένα χώρο προκειμένου να ενημερωθούν για θέματα που αφορούν την υγεία, την απασχόληση, την εκπαίδευση κ.α.

Ρόλος της Κοινωνικής Υπηρεσίας είναι να βοηθά την ομάδα ώστε να αποφασίζει για δραστηριότητες που ενδιαφέρουν τους πολίτες, να συντονίζει τις συζητήσεις με σκοπό να βοηθήσει την ομάδα να πάρει σωστές αποφάσεις, να ενθαρρύνει τα άτομα να συμμετάσχουν ενεργά, να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και ευθύνες.

Σε επίπεδο Κοινότητας

Η Κοινωνική Υπηρεσία αναλαμβάνει τη διοργάνωση εκδηλώσεων και προγραμμάτων, με σκοπό την ενημέρωση και ψυχαγωγία των δημοτών, σε συνεργασία με τοπικούς και άλλους φορείς.

Παράλληλα συνεργάζεται με όλες τις αρμόδιες υπηρεσίες του Δήμου, και ιδιαίτερα για θέματα που έχουν σχέση με τα σχολεία, τους παιδικούς σταθμούς, το περιβάλλον, την υγεία, την κατάρτιση, την απασχόληση, την προώθηση μέσω του ΟΑΕΔ.

Πραγματοποιεί ομιλίες για θέματα όπως το AIDS, τα ναρκωτικά, ο οικογενειακός προγραμματισμός, η προληπτική ιατρική, οι θέσεις εργασίας κ.α.

Ενημερώνει τους πολίτες για τα δικαιώματα που έχουν σε επιδόματα ή παροχές από ανάλογους φορείς.

Προγραμματίζει ερευνητικές δραστηριότητες και αναπτύσσει διεπιστημονική συνεργασία για την καλύτερη εξυπηρέτηση των πολιτών.

Η Κοινωνική Υπηρεσία ενημερώνει τους πολίτες για τις ιατροκοινωνικές υπηρεσίες που δικαιούνται να τους παρέχονται, κάνει τις παραπομπές και διευκολύνει τη διαδικασία πρόσβασης τους σε αυτές.

Είναι πολύ σημαντικό να τονισθεί ότι όλες οι υποθέσεις που ανάγονται σε προσωπικά ή οικογενειακά ζητήματα των δημοτών, και τις χειρίζεται η Κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου Σοφάδων, θεωρούνται εμπιστευτικές, γι' αυτό και οι Κοινωνικοί Λειτουργοί που τις αναλαμβάνουν, δεσμεύονται μέσα και έξω από την υπηρεσία τους με το απόρρητο αυτών.

3.1.4. Στόχοι της Κοινωνικής Υπηρεσίας

Οι σκοποί και οι στόχοι της Κοινωνικής Υπηρεσίας, σχετικά με το πρόγραμμα μετεγκατάστασης του πληθυσμού των Τσιγγάνων στον νέο οικισμό, χαρακτηρίζονται ως εξής:

Βραχυπρόθεσμοι: Όπου πραγματοποιείται η εκτίμηση των κοινωνικών αναγκών, η ενημέρωση του πληθυσμού, η ανάληψη πρωτοβουλιών για την επίλυση των προβλημάτων της περιοχής και η δημιουργία επιτροπών αυτοβοήθειας.

Μεσοπρόθεσμοι: Που αποσκοπούν στην ευαισθητοποίηση, κινητοποίηση και συλλογική δράση των φορέων, στο συντονισμό φορέων Κοινότητας-Δήμου και στην παροχή υποστηρικτικής, συμβουλευτικής και θεραπευτικής αγωγής σε άτομα και οικογένειες.

Μακροπρόθεσμοι: Που αποβλέπουν στη στεγαστική αποκατάσταση του Τσιγγάνικου πληθυσμού, στην κοινωνική ενσωμάτωση των διαφόρων κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων, στην υλοποίηση προγραμμάτων για την κατάρτιση ανέργων με στόχο την απασχόληση και στην ψυχοκοινωνική υποστήριξη ατόμων και οικογενειών.

3.1.5. Φορείς συνεργασίας

Η Κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου Σοφάδων συνεργάζεται με ένα πλήθος τοπικών φορέων, στοχεύοντας στην καλύτερη αντιμετώπιση και κάλυψη των αναγκών του πληθυσμού που εξυπηρετεί, αυτοί είναι:

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

A/A	ΦΟΡΕΑΣ
1	Δήμος Σοφάδων
2	Διεύθυνση Υγιεινής (Καρδίτσα)
3	Διεύθυνση Πρόνοιας (Καρδίτσα)
4	Δ.Ο.Υ. Σοφάδων
5	Κέντρο Υγείας Σοφάδων
6	Νοσοκομείο Καρδίτσας
7	4 ^ο Δημοτικό Σχολείο Σοφάδων
8	Αναπτυξιακή Καρδίτσας (ΑΝ.ΚΑ. Α.Ε.)
9	Κέντρο Υποστήριξης Πολιτών Σοφάδων
10	Σύλλογος ROM

3.2. Κέντρο Υποστήριξης Πολιτών (Κ.Υ.Π.) Δήμου Σοφάδων

Το Κέντρο Υποστήριξης Πολιτών του Δήμου Σοφάδων λειτουργεί από τις 11 Μαΐου 1998 στα πλαίσια του Επιχειρησιακού Σχεδίου MULTI-ROMA-ACTION-HELLAS, της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας - ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ, Άξονας - INTEGRA : Λοιπές Κοινωνικές Ομάδες για

την Αναβάθμιση των Συνθηκών Διαβίωσης των Ελλήνων Τσιγγάνων Πολιτών.

3.2.1. Κοινοτική Πρωτοβουλία INTEGRA

Η Κοινοτική Πρωτοβουλία INTEGRA, αποτελείται από δύο άξονες. Στον 1^ο άξονα, προβλέπεται:

- Η ίδρυση και λειτουργία τριών Κέντρων Υποστήριξης Πολιτών (Καρδίτσα, Σοφάδες-Καρδίτσας, Ν. Ιωνία-Μαγνησίας) ικανών να παρέχουν συμβουλές και κοινωνικό-εκπαιδευτική στήριξη σε ομάδες που απειλούνται με Κοινωνικό αποκλεισμό.

(ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ: 35.964.300 δρχ.)

- Η δημιουργία υπηρεσίας παροχής Τεχνικής Υποστήριξης για τη δημιουργία ατομικών επιχειρήσεων στο πλαίσιο των τριών Κέντρων Υποστήριξης.

(ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ: 7.000.000 δρχ.)

- Η εκπόνηση μελέτης για την αναδιοργάνωση των υπηρεσιών διαχείρισης απορριμμάτων με στόχο να ενταχθούν σ' αυτές λειτουργίες ανακύκλωσης και συνεργασίας με ιδιώτες που θα ενδιαφέρονταν να αναλάβουν τέτοιες δραστηριότητες.

(ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ: 3.500.000 δρχ.)

Στο 2^ο άξονα, προβλέπονται, ενέργειες καταγραφής και ανάδειξης της πολιτισμικής ταυτότητας των ομάδων που απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό, καθώς και βελτίωσης των όρων παροχής εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης για το ζεπέρασμα προκαταλήψεων και στερεότυπων.

Ειδικότερα προβλέπονται:

- Η έκδοση σε έντυπη και μαγνητική μορφή του Ελληνοτσιγγάνικου και Τσιγγανοελληνικού Λεξικού (που έχει ήδη εκδοθεί μόνο με την Ελληνοτσιγγάνικη μορφή από προηγούμενα προγράμματα από την ΑΝ.ΚΑ. Α.Ε.) ώστε να είναι σε θέση να εμπλουτίζεται με καινούριες λέξεις ή φράσεις. Το Λεξικό θα περιλάβει και φωνητική απόδοση των Τσιγγάνικων λέξεων.

(ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ: 3.000.000 δρχ.)

- Η έκδοση σε μορφή CD-ROM του καινοτόμου εκπαιδευτικού πακέτου ΓΕΝΕΣΙΣ (που παρήγαγε το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Α.Π.Θ.) για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας σε παιδιά και ενήλικες.

(ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ: 4.000.000 δρχ.)

3.2.2. Στόχοι του Κέντρου Υποστήριξης Πολιτών

Το Κέντρο Υποστήριξης Πολιτών του Δήμου Σοφάδων, έχει σαν στόχο :

1. Τη συλλογή στοιχείων δημογραφικών, μορφωτικού επιπέδου, απασχόλησης, παραβατικότητας και υγείας.
2. Τη διεξαγωγή ειδικών απογραφών στους τομείς της κατοικίας, του εσωτερικού εμπορίου και του επιπέδου απορρόφησης δημοσίων και κοινωνικών αγαθών.
3. Τη δημιουργία αρχείων, όπου θα καταγράφονται αναλυτικά:
 - τα προβλήματα υγείας (εμβόλια, αιματολογικές εξετάσεις, προβλήματα στοματικής κοιλότητας, Μεσογειακή Αναιμία, Ηπατίτιδα) κ.α.,

- οι Πολιτιστικοί Σύλλογοι ή οι θεσμοί εκπροσώπησης, το Κέντρο Απασχόλησης παιδιών προσχολικής ηλικίας και οι μηχανισμοί σε θέματα απασχόλησης.

3.2.3. Σκοποί των δράσεων

Οι δράσεις του Κέντρου Υποστήριξης Πολιτών, αποσκοπούν:

- στην κοινωνικοεκπαιδευτική στήριξη.
- στον επαγγελματικό προσανατολισμό.
- στην υποστήριξη για τη δημιουργία επιχειρηματικών πρωτοβουλιών.
- στη διαμεσολάβηση ανάμεσα στις υπηρεσίες και στις ομάδες που απειλούνται από κοινωνικό αποκλεισμό.
- στην ευαισθητοποίηση των εργοδοτών και των αρμόδιων φορέων προς την κατεύθυνση της δημιουργίας θέσεων εργασίας.

Το Κέντρο Υποστήριξης Πολιτών (επιδοτούμενο από το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα INTEGRA) είναι το σχήμα δια μέσου του οποίου παρέχεται συστηματικά η κοινωνική, ψυχολογική, εκπαιδευτική, αστικοδημοτική, υγειονομική και ηθική στήριξη των ομάδων που απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό.

3.2.4. Φορείς συνεργασίας του Κ.Υ.Π.

Οι φορείς με τους οποίους συνεργάζεται το Κέντρο Υποστήριξης Πολιτών είναι:

1. Πανελλαδικά:

- Το Πανελλαδικό Διαδημοτικό Δίκτυο για την Υποστήριξη των Ελλήνων Τσιγγάνων «Δίκτυο ROM»⁶²
- Η Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης
- Το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών
- Η Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης
- Το Γραφείο του Πρωθυπουργού και
- Όλα τα αρμόδια Υπουργεία

2. Τοπικά:

- Η Αναπτυξιακή Καρδίτσας Α.Ε.
- Ο Δήμος Σοφάδων και
- Όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς και υπηρεσίες του Νομού Καρδίτσας.

⁶² Το Δίκτυο ROM αποτελεί σχήμα διαδημοτικής συνεργασίας σε πανελλαδική κλίμακα, με σκοπό την ανάληψη πρωτοβουλιών υποστήριξης των Ελλήνων Τσιγγάνων πολιτών και την επεξεργασία, διαμόρφωση και εφαρμογή προτάσεων πολιτικής για την κοινωνική τους ένταξη. Ιδρύθηκε το 1995 και σήμερα αποτελείται από 53 μέλη, Δήμους στα όρια των οποίων διαβιούν Τσιγγάνοι.

Το Δίκτυο ROM στηρίζουν το Γραφείο του Πρωθυπουργού, το ΥΠΕΣΔΔΑ, το ΥΠΕΧΩΔΕ, το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υγείας και Πρόνοιας και άλλοι φορείς του Δημοσίου και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, όπως η Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης, η Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς και η ΕΕΤΑΑ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

Οι Διεθνείς Οργανισμοί, αν εξαιρέσουμε τη μακροχρόνια διένεξη που χαρακτηρίζει τις σχέσεις των Τσιγγάνων με τις δημόσιες αρχές ή την τοπική αυτοδιοίκηση, έχουν τη δύναμη και την ευθύνη της προώθησης νεωτεριστικών πολιτικών. Έχουν επίσης την προδιάθεση, γιατί ως διεθνείς οργανισμοί ανταποκρίνονται στο διεθνισμό των τσιγγάνικων κοινοτήτων καθ' όλη τη διάρκεια της ευρωπαϊκής και παγκόσμιας ιστορίας.

4.1. Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Οι Τσιγγάνοι αναφέρονται για πρώτη φορά στα κείμενα των Ηνωμένων Εθνών το 1997. Στα πλαίσια της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου των Ηνωμένων Εθνών, η Υποεπιτροπή για την καταπολέμηση των μέτρων διάκρισης και την προστασία των μειονοτήτων *«παροτρύνει τις χώρες που έχουν Τσιγγάνους (Romanis) στο εσωτερικό των συνόρων τους να τους παρέχουν, αν δεν το έχουν κάνει μέχρι σήμερα, το σύνολο των δικαιωμάτων που απολαμβάνει ο υπόλοιπος πληθυσμός»*⁶³. Το σχέδιο της απόφασης περιελάμβανε ένα εδάφιο το οποίο απορρίφθηκε: *«Αναγνωρίζοντας ότι οι Τσιγγάνοι ή Romanis έχουν ιστορικούς, πολιτιστικούς και γλωσσικούς δεσμούς ινδικής καταγωγής»*⁶⁴. Στη Σύνοδο του Αυγούστου του 1977, η Υποεπιτροπή τονίζει ότι *«η αναγνώριση μιας μειονότητας προϋποθέτει πάνω απ' όλα τη διατήρηση της πολιτιστικής της ταυτότητας»*, υπογραμμίζει

⁶³ Απόφαση που εγκρίθηκε στις 31 Αυγούστου 1977, έγγρ. E/CN4/Sub. 2/399, σ. 47).

⁶⁴ Σχέδιο της 26^{ης} Αυγούστου 1977, έγγρ. E/CN4/Sub. 2/L. 670, απόρριψη με τέσσερις ψήφους έναντι τριών και δεκατέσσερις αποχές.

ότι «οι Τσιγγάνοι παραμένουν η πιο κακομεταχειρισμένη μειονότητα σε διάφορα ευρωπαϊκά κράτη» και ότι «είναι σημαντικό να εξεταστούν οι ψυχολογικές ρίζες των εθνοκεντρικών προδιαθέσεων και των προκαταλήψεων που αφορούν στις μειονοτικές ομάδες»⁶⁵.

Για πρώτη φορά, ένα όργανο των Ηνωμένων Εθνών, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ασχολείται σε αυτό το επίπεδο με την κατάσταση των Τσιγγάνων στη Σύνοδο της 4^{ης} Μαρτίου του 1992, υιοθετώντας μετά από συζήτηση και ψηφοφορία την Απόφαση 1992/65, που φέρει τον τίτλο «Προστασία των Ρομ (Τσιγγάνων)».

Τέλος, το Μάρτιο του 1979, το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο των Ηνωμένων Εθνών αναγνωρίζει τη *Διεθνή Ένωση Ρομανί*, ως μια μη κυβερνητική οργάνωση που εκπροσωπεί τους Τσιγγάνους, γεγονός που αποτελεί πολύ σημαντική πράξη.

4.2. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έδειξε αμείωτο ενδιαφέρον και ιδιαίτερη ευαισθησία για τη βελτίωση της κατάστασης των τσιγγάνικων κοινοτήτων.

Από το 1984 κυρίως, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα αρχίζει και λαμβάνει περισσότερο υπόψη της τα θέματα που αφορούν τους Τσιγγάνους. Στις 16 Μαρτίου 1984 το Ευρωκοινοβούλιο υιοθετεί μια απόφαση σχετικά με την εκπαίδευση των παιδιών, οι γονείς των οποίων δεν έχουν μόνιμη κατοικία. Με την απόφαση αυτή, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων καλείται να συνεργαστεί με τα κράτη-μέλη και να διαμορφώσει μέτρα που θα εγγυώνται μια εκπαίδευση προσαρμοσμένη σ' αυτά τα παιδιά. Δύο μήνες

⁶⁵ Έγγρ. E/C4/Sub. 2/399).

αργότερα, στις 24 Μαΐου 1984, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο παίρνει μια άλλη απόφαση που αφορά στη θέση των Τσιγγάνων μέσα στην Κοινότητα, με την οποία συστήνει κυρίως στις κυβερνήσεις των κρατών-μελών να εναρμονίσουν τη συμπεριφορά τους και δεσμεύει την Επιτροπή να επεξεργαστεί επιδοτούμενα προγράμματα με κοινοτικές πιστώσεις, με σκοπό τη βελτίωση της κατάστασης των Τσιγγάνων, χωρίς ωστόσο να προσβληθούν οι πολιτιστικές τους αξίες.

Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, κατανοώντας τη σπουδαιότητα των προβλημάτων που έφερε στο φως το Κοινοβούλιο, αποφασίζει να πραγματοποιήσει γρήγορα έναν απολογισμό της σχολικής φοίτησης και αναθέτει τη σχετική έρευνα στο Κέντρο Τσιγγάνικων Ερευνών του Παρισιού του Πανεπιστημίου Rene Descartes στο Παρίσι.

Στις 22 Μαΐου 1989, το Συμβούλιο και οι Υπουργοί Παιδείας υιοθετούν μια απόφαση που αφορά στη σχολική φοίτηση των τσιγγανόπαιδων. Πρόκειται για ένα σημαντικό κείμενο, που μπορεί να χαρακτηριστεί ιστορικό και αποτελεί μία από τις βασικότερες κατακτήσεις των τσιγγάνικων κοινοτήτων. Σε μία από τις πρώτες παραγράφους αναγνωρίζεται και τονίζεται ότι *«ο πολιτισμός και η γλώσσα τους αποτελούν μέρος της πολιτιστικής και της γλωσσικής κληρονομιάς της Κοινότητας για περισσότερο από μισή χιλιετηρίδα»*. Το κείμενο αποκτά συμβολικό χαρακτήρα, γιατί αναγνωρίζει τον τσιγγάνικο πολιτισμό και την ανάγκη να τον σεβαστούμε.

Από το 1984 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έδωσε ιδιαίτερη προσοχή στις εργασίες της Κοινότητας.

Το 1990, χάρη στο ενδιαφέρον και στην κινητοποίηση ενός σημαντικού αριθμού ευρωβουλευτών σχετικά με την σχολική φοίτηση των τσιγγανόπαιδων και την ευρύτερη διαπολιτισμική εκπαίδευση, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο περιλαμβάνει ανάμεσα στις πρωταρχικές προτάσεις του το «άνοιγμα» του προϋπολογισμού, με την παροχή μέσων

για την υλοποίηση των απαραίτητων δραστηριοτήτων. Το «άνοιγμα» αυτό υιοθετείται για το 1991 κατά τη συζήτηση του προϋπολογισμού του Ευρωκοινοβουλίου. Θα ανανεωθεί το 1992 και θα αυξηθεί για το 1993, επιτρέποντας έτσι την ενίσχυση και τη διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων.

4.3. Το Συμβούλιο της Ευρώπης

Η προσοχή που δείχνει το Συμβούλιο της Ευρώπης για την κατάσταση των τσιγγάνικων κοινοτήτων είναι παλιά. Με τη Σύσταση 563 (1969) σχετικά με την κατάσταση των Τσιγγάνων και των νομάδων της Ευρώπης, καθώς και τα πολυάριθμα ερωτήματα που έθεσε στην Επιτροπή των Υπουργών, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση, που ονομαζόταν τότε «Συμβουλευτική Συνέλευση», στρέφει την προσοχή της στην κατάσταση των τσιγγάνικων κοινοτήτων: διάκριση, στέγη, σχολική φοίτηση, συμβουλευτικά όργανα, κοινωνική ασφάλιση και ιατρική περίθαλψη.

Στη συνέχεια, στην Απόφαση 13 (1975), «συμβουλευτική της κοινωνικής κατάστασης των νομαδικών πληθυσμών της Ευρώπης», που υιοθετήθηκε από την Επιτροπή των Υπουργών στις 22 Μαΐου 1975, θίγονται θέματα γενικής πολιτικής, το θέμα της στάθμευσης και της στέγης, της εκπαίδευσης, του επαγγελματικού προσανατολισμού και της κατάρτισης, της υγειονομικής και κοινωνικής δράσης και το θέμα της κοινωνικής ασφάλισης. Η Επιτροπή των Υπουργών *«καλεί τις κυβερνήσεις των κρατών-μελών να πληροφορήσουν εν καιρώ το γενικό γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τα μέτρα που πάρθηκαν, ώστε να δοθεί συνέχεια στις συστάσεις που περιέχονται στην παρούσα απόφαση».*

Η Απόφαση 125 (1981) της Διαρκούς Σύσκεψης των Τοπικών και των Περιφερειακών Αρχών της Ευρώπης *«σχετικά με το ρόλο και την*

ευθύνη της τοπικής και της περιφερειακής αυτοδιοίκησης στα πολιτιστικά και κοινωνικών προβλήματα των πληθυσμών νομαδικής καταγωγής», θίγει λεπτομερώς τη γενική κατάσταση των τσιγγάνικων κοινοτήτων και κάνει μια σειρά συστάσεων. Ως άμεση απάντηση στο τμήμα αυτής της απόφασης, το οποίο αφορά στην εκπαίδευση, το Συμβούλιο Πολιτιστικής Συνεργασίας αποφασίζει να οργανώσει το 1983 το πρώτο διεθνές σεμινάριο, το οποίο ακολούθησαν κι άλλα.

Στις 25 Νοεμβρίου 1992, η Επιτροπή των Υπουργών αποφάσισε την υπογραφή από τα κράτη-μέλη του Ευρωπαϊκού Χάρτη των τοπικών και μειονοτικών γλωσσών.

Το Φεβρουάριο του 1993, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση υιοθέτησε τη Σύσταση 1203, σχετικά με την κατάσταση των Τσιγγάνων της Ευρώπης. Η Συνέλευση υπενθυμίζει τη δύσκολη κατάσταση των τσιγγάνικων μειονοτήτων, τη σημασία της εφαρμογής των κειμένων που έχουν ήδη υιοθετηθεί και συστήνει στην Επιτροπή των Υπουργών να πάρει, ενδεχομένως με τη μορφή προτάσεων προ τις κυβερνήσεις ή τις αρμόδιες τοπικές και περιφερειακές αρχές των κρατών-μελών, πρωτοβουλίες στον τομέα του πολιτισμού, της εκπαίδευσης, της πληροφόρησης, της ισότητας των δικαιωμάτων και της καθημερινής ζωής.

Ένα χρόνο νωρίτερα, το Φεβρουάριο του 1992, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση είχε υιοθετήσει τη Σύσταση 1177 (1992) σχετικά με τα δικαιώματα των μειονοτήτων.

4.4. Η Συνδιάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΣΑΣΕ)

Από την πρώτη συνεδρίασή της στο Ελσίνκι το 1975, η ΣΑΣΕ έλαβε υπόψη το θέμα της στρατιωτικής ασφάλειας, της πολιτικής συνεργασίας ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η πρώτη συνεδρίαση της Συνδιάσκεψης με θέμα την ανθρώπινη διάσταση της ΣΑΣΕ έγινε στο Παρίσι τον Ιούνιο του 1989. Η δεύτερη Συνεδρίαση έγινε στην Κοπεγχάγη τον Ιούνιο του 1990. Με τη λήξη της συνεδρίασης αυτής, υιοθετήθηκε ένα σημαντικό κείμενο, στο οποίο, ολόκληρο το 4^ο κεφάλαιο, είναι αφιερωμένο στο θέμα των εθνικών μειονοτήτων. Το 40^ο άρθρο αφορά ουσιαστικά στο προβλήματα του ρατσισμού. Εδώ είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι οι Τσιγγάνοι αναφέρονται ρητά ανάμεσα στο σύνολο των μειονοτήτων: *«Τα συμμετέχοντα κράτη καταδικάζουν σαφώς και απερίφραστα τον ολοκληρωτισμό, το φυλετικό και εθνικό μίσος, τον αντισημιτισμό...αναγνωρίζουν επίσης τα ιδιαίτερα προβλήματα των Τσιγγάνων. Δηλώνουν ότι είναι απόλυτα αποφασισμένοι να εντατικοποιήσουν τις προσπάθειές τους για να καταπολεμήσουν αυτά τα φαινόμενα κάτω από όλες τους τις μορφές».*

Μετά από τη συνεδρίαση της Κοπεγχάγης, από την 1^η έως τη 19^η Ιουλίου 1991, έγινε στη Γενεύη μια συνεδρίαση ειδικών της ΣΑΣΕ για τις εθνικές μειονότητες, στην οποία συμμετείχε ανάμεσα στις μη κυβερνητικές οργανώσεις, μια αντιπροσωπεία της Διεθνούς Ένωση Ρομανί. Στην τελική έκθεση αυτής της συνεδρίασης (6^ο κεφάλαιο), τα συμμετέχοντα κράτη εξέφρασαν την ανησυχία τους για την αύξηση των πράξεων βίας εξαιτίας φυλετικών, εθνικών ή θρησκευτικών λόγων και *«μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, επαναλαμβάνουν ότι αναγνωρίζουν τα ιδιαίτερα προβλήματα των Ρομ (Τσιγγάνων). Δηλώνουν ότι είναι έτοιμα να πάρουν τα απαραίτητα μέτρα με*

σκοπό να πετύχουν την πλήρη ισότητα ευκαιριών ανάμεσα στα άτομα που ανήκουν στις ρομανικές κοινότητες, οι οποίες διαμένουν κανονικά στα κράτη τους, και στον υπόλοιπο πληθυσμό των κρατών τους. Ενθαρρύνουν επίσης την έρευνα και τη μελέτη σχετικά με τους Ρομ και τα ιδιαίτερα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπίσουν».

Κατά τη συνεδρίαση της Συνδιάσκεψης με θέμα την ανθρώπινη διάσταση της ΣΑΣΕ, η οποία έγινε στη Μόσχα από τις 10 Σεπτεμβρίου ως τις 4 Οκτωβρίου 1991, οι εκπρόσωποι των κρατών που συμμετείχαν επέστησαν εκ νέου την προσοχή στην κατάσταση των Τσιγγάνων. Το ίδιο συνέβη και στη συνεδρίαση της ΣΑΣΕ η οποία έλαβε χώρα από το Μάρτιο ως τον Ιούνιο του 1992 στο Ελσίνκι.

Στο σεμινάριο με θέμα τις μειονότητες, το οποίο οργανώθηκε από τη ΣΑΣΕ το Μάιο του 1993 στη Βαρσοβία, και μέσα από τις εργασίες μιας υποομάδας με θέμα τις «διασκορπισμένες μειονότητες» επανήλθαν δυναμικά στο προσκήνιο που αφορούν τους Τσιγγάνους.

4.5. Η στεγαστική πολιτική για τους Τσιγγάνους στην Ολλανδία και την Ισπανία

4.5.1. Το παράδειγμα της Ολλανδίας

Η Ολλανδική Κυβέρνηση, από το 1918, δημιούργησε ένα νομικό πλαίσιο σχετικά με την πολιτική για τους Τσιγγάνους και τους Travellers.

Το 1968, το ολλανδικό Κοινοβούλιο, αποφάσισε να δημιουργηθούν 54 μεγάλα campings για τους Τσιγγάνους (τα 50 από αυτά να διαθέτουν χώρο για πάνω από 100 θέσεις-κτίσματα)

Το 1976, το ολλανδικό Κοινοβούλιο, αναθεώρησε το νόμο του 1968 και αποφάσισε ότι ήταν απαραίτητο να δημιουργηθούν μικρότερα campings (μέγιστης χωρητικότητας 15 θέσεων το καθένα). Κάθε κοινότητα έπρεπε να δημιουργήσει τουλάχιστον ένα μικρό camping.

Στη δεκαετία του '80, δημιουργήθηκαν αρκετά campings, με τη συνεργασία Κυβέρνησης και Τοπικής Αυτοδιοίκησης και πάλι με την απουσία των ίδιων των Τσιγγάνων, οι οποίοι σε όλες τις προηγούμενες προσπάθειες -ακούσια- δεν συμμετείχαν καθόλου.

Η επιλογή των χώρων έγινε με δύο τρόπους:

1. Αρκετά από τα campings δημιουργήθηκαν σε περιοχές όπου οι Τσιγγάνοι διέμεναν αρκετό καιρό.
2. Με κριτήρια που εξυπηρετούσαν τις τοπικές αρχές και όχι τους Τσιγγάνους.

Όπως είναι φανερό, δημιουργήθηκαν προβλήματα που επηρέασαν την ένταξη και την προσαρμογή τους στους νέους χώρους κατοικίας, εφόσον οι δικές τους ανάγκες και επιθυμίες δε λήφθηκαν υπόψη.

Από το σημείο αυτό και μετά, άρχισαν οι Τσιγγάνοι να συμμετέχουν στις διαδικασίες δημιουργίας των campings.

Οι ειδικοί νόμοι που εφαρμόστηκαν για την προστασία των Τσιγγάνων, είχαν ισχύ μέχρι την 1^η Μαρτίου του 1999.

4.5.2. Το παράδειγμα της Ισπανίας

Η αυτόνομη κοινότητα της Μαδρίτης, μαζί με τη δημοτική αρχή, ανέλαβαν το 1997 την πρωτοβουλία να εφαρμόσουν ένα σχέδιο (επιχείρηση) στεγαστικής πολιτικής για τους Τσιγγάνους, στο πλαίσιο του προγράμματος στέγασης για τους Ισπανούς και για όσες ομάδες ζουν νόμιμα στην Ισπανία, π.χ. πρόσφυγες.

Η πρώτη απόφαση που ελήφθη ήταν η μετεγκατάσταση του πληθυσμού από τους καταυλισμούς σε σπίτια.

Το έργο της μετεγκατάστασης, ανετέθη σε ένα τοπικό κοινωνικό φορέα⁶⁶, το CPM.

Για τη στέγαση των Τσιγγάνων, το CPM έχει προβεί στην αγορά κατοικιών, τα οποία στη συνέχεια προσφέρει έναντι συμβολικού ενοικίου σε τσιγγάνικες οικογένειες. Αυτός ο τρόπος αποτέλεσε την κύρια επιλογή στο στεγαστικό πρόγραμμα.

Μόνο το 1987 επιθεωρήθηκαν 810 υποψήφιος για αγορά κατοικίες, από τις οποίες αποκτήθηκαν τελικά 108, απευθείας από το CPM. Ενώ το σύνολο των κατοικιών που διατέθηκαν στους Τσιγγάνους, έφτασαν στις 259 κατοικίες, καθώς κάποιες αποκτήθηκαν από προσφορές της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Το CPM, χρηματοδοτείται για τη στεγαστική πολιτική από την Τοπική Αυτοδιοίκηση και την αυτόνομη κοινότητα της Μαδρίτης, ενώ για τις υπόλοιπες υποστηρικτικές δραστηριότητες που αναπτύσσει, αξιοποιεί κονδύλια και προγράμματα από την Ενωμένη Ευρώπη.

4.6. Κοινωφελείς-μη κερδοσκοπικές οργανώσεις

Πέρα από τα μέτρα που λαμβάνονται και τα έργα που υλοποιούνται από τους Κοινοτικούς και κρατικούς φορείς, υπάρχουν και αρκετές οργανώσεις μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, που εργάζονται για την εξάλειψη των διακρίσεων σε βάρος των Τσιγγάνων ανά τον κόσμο και την κοινωνική τους ένταξη.

Μερικές από αυτές τις οργανώσεις είναι:

⁶⁶ Πρόκειται για τον φορέα Consorcio Pablication Marginada, CPM.

1. Το *Δίκτυο DROM για τα Κοινωνικά Δικαιώματα των Τσιγγάνων* ιδρύθηκε το 1995. Πρόκειται για μη κυβερνητική οργάνωση που λειτουργεί σε αποκλειστικά εθελοντική βάση, για την παρακολούθηση, υπεράσπιση και προώθηση των δικαιωμάτων των Τσιγγάνων. Με άξονα τα παραπάνω, το DROM εστιάζει κυρίως το ενδιαφέρον και τη λειτουργία του σε τρεις κατευθύνσεις:
 - I. ακτιβιστική δράση στους καταυλισμούς με εκπαιδευτικά και άλλα προγράμματα
 - II. παρακολούθηση των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των Τσιγγάνων και
 - III. αναπτυξιακές προτάσεις.
2. Η *Ελληνική Αντιπροσωπεία των Γιατρών του Κόσμου* ιδρύθηκε το 1990. Είναι μια μη κυβερνητική οργάνωση που σκοπό έχει την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας σε πληθυσμούς που πλήττονται από μαζικές καταστροφές ανεξαρτήτως φυλής, θρησκείας ή οποιασδήποτε άλλης διάκρισης. Έχουν στείλει αποστολές στον Καύκασο, τα Βαλκάνια, τη Λατινική Αμερική και , φυσικά, την Ελλάδα με προγράμματα πρωτοβάθμιας περίθαλψης (εμβολιασμούς, επιδημιολογικές μελέτες για ηπατίτιδες) των σκηνιτών Τσιγγάνων, των μεταναστών (πολυιατρείο Αθηνών) και των Κούρδων προσφύγων. Το 1999 δημοσίευσαν τα πορίσματα συγκριτικής διεθνούς έρευνας που διεξήγαγαν σε διάφορες χώρες της Ευρώπης για τους σκηνίτες Τσιγγάνους,(Πρόγραμμα ROMEUROPE), με καταγραφή και συγκριτική παρουσίαση δεδομένων για τις συνθήκες διαβίωσης και την υγειονομική περίθαλψη των σκηνιτών Τσιγγάνων σε Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία και Πορτογαλία.
3. Η *Ελληνική Ομάδα για τα Δικαιώματα των Μειονοτήτων (ΕΟΔΜ)* δημιουργήθηκε το 1992 ως ελληνικό τμήμα της Διεθνούς Ομάδας για τα Δικαιώματα των Μειονοτήτων (Minority Rights Group

International). Ασχολείται με τη μελέτη των μειονοτήτων σε Ελλάδα και Βαλκάνια και παράλληλα έχει συντάξει λεπτομερείς εκθέσεις για εθνικές, εθνογλωσσικές, θρησκευτικές και μεταναστευτικές κοινότητες στην Ελλάδα καθώς και τις ελληνικές μειονότητες σε Αλβανία και Τουρκία. Το 1998, η ΕΟΔΜ υπήρξε μια από τις οργανώσεις που ίδρυσαν το «Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφοριών για τις Μειονότητες στην Ευρώπη - Νοτιοανατολική Ευρώπη» [Center of Documentation and Information on Minorities in Europe - Southeast Europe (CEDIME - SE)], με μια ιστοσελίδα που καλύπτει θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και αναλυτικές και συγκριτικές παρουσιάσεις όλων των μειονοτήτων στην περιοχή.

4. Το *Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι (ΕΠΣΕ)* αποτελεί από το 1993 το ελληνικό μέλος της Διεθνούς Ομοσπονδίας Ελσίνκι (International Helsinki Federation) και από το 1998 του Διεθνούς Δικτύου ανταλλαγής Πληροφοριών για Ζητήματα Ελευθερίας της Έκφρασης (International Freedom of Expression Exchange). Το ΕΠΣΕ παρακολουθεί, καταγράφει, δημοσιοποιεί και προωθεί ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ελλάδα και μερικές φορές, στα Βαλκάνια. Έχει συμμετάσχει και συχνά συντονίζει την παρακολούθηση ελληνικών και βαλκανικών ΜΜΕ με σκοπό την ανίχνευση και καταγραφή στερεοτύπων και ρητορικής του μίσους. Είναι συνεκδότης των βιβλίων «Ρητορική του Μίσους» στα Βαλκάνια (ΕΤΕΠΕ 1998) και Ελλάδα κατά Μακεδονικής Μειονότητας : Η Δίκη του Ουρανίου Τόξου (ΕΤΕΠΕ 1998). Από το 1997, σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Κέντρο για τα Δικαιώματα των Ρομά (European Roma Rights Center), η οργάνωση λειτουργεί Γραφείο Ρομά για την Ελλάδα.
5. Το *Ευρωπαϊκό Κέντρο για τα Δικαιώματα των Ρομά (ERRC)* είναι μια διεθνής οργάνωση, με καθεστώς νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου, η οποία παρακολουθεί τα ανθρώπινα δικαιώματα των

Τσιγγάνων και εξασφαλίζει νομική υπεράσπιση σε περιπτώσεις παραβίασής τους. Το ERRC αποτελεί συνεργαζόμενο μέλος της Διεθνούς Ομοσπονδίας Ελσίνκι για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.

4.7. Τοπική Αυτοδιοίκηση και Ευρωπαϊκή Ένωση: Κοινή Δράση

Δυστυχώς, η Τοπική Αυτοδιοίκηση στη χώρα μας άργησε αρκετά να συνειδητοποιήσει την οξύτητα του προβλήματος των Τσιγγάνων. Αυτό είναι εμφανές από τα λόγια των Τσιγγάνων αφενός και αφετέρου από τα έργα των Δήμων για την εξομάλυνση της προβληματικής εγκατάστασης των Τσιγγάνων στα διοικητικά τους όρια. Κρατική παρουσία υπήρχε –σπάνια- τις περιόδους των Χριστουγέννων και του Πάσχα, προκειμένου να δοθούν στα παιδιά κάποια δώρα και να καταλάβουν κι αυτά «θείες ημέρες», Παράλληλα, οποιαδήποτε παρέμβαση μετεγκατάστασης γινόταν, ουσιαστικά δεν έλυne τα προβλήματα, αφού οι χώροι στους οποίους οι Τσιγγάνοι θα έπρεπε να μεταβούν, σχεδόν πάντα, ήταν άκρως ακατάλληλοι για διαμονή.

Ουδέποτε λοιπόν, η Πολιτεία δεν «έσκυψε» σοβαρά πάνω στο πρόβλημα των Τσιγγάνων, με αιτιολογικά διάφορα, όπως το υψηλό κόστος. Αιτιολογικά, τα οποία δεν θα έπρεπε ούτε καν να περνούν από το μυαλό του ανθρώπου, όταν πρόκειται μία κίνηση τέτοια να ανακουφίσει δεκάδες ανθρώπινες ψυχές.

Έτσι λοιπόν, μέσω της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης, άρχισε να διαφαίνεται στον ορίζοντα ένα μέλλον περισσότερο ευοίωνο για τους Τσιγγάνους, αλλά και άλλες, κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες.

Στο πλαίσιο του Β΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης της χώρας (1994-1999), είχε εγκριθεί το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Καταπολέμηση του αποκλεισμού από την Αγορά Εργασίας»⁶⁷. Το Επιχειρησιακό αυτό Πρόγραμμα, απευθύνεται αποκλειστικά στις ομάδες εκείνες του πληθυσμού, που για αντικειμενικούς ή υποκειμενικούς λόγους, είναι ήδη αποκλεισμένες ή απειλούνται σοβαρά με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας.

Στο Υποπρόγραμμα 3, πέρα από τους φυλακισμένους, αποφυλακισθέντες, εξαρτώμενα άτομα, αρχηγούς μονογονεϊκών οικογενειών, συμπεριλαμβάνονται και άτομα με γλωσσικές, θρησκευτικές, πολιτισμικές ιδιαιτερότητες (συνολικά 4.394 άτομα), όπως Τσιγγάνοι, Πομάκοι κτλ.

Η οριζόντια και συμπληρωματική στήριξη των ομάδων στόχου, για να καταστεί αποδοτικότερη η υλοποίηση των ολοκληρωμένων προγραμμάτων και να συμβάλλει στη δημιουργία υπεραξίας, συντελείται:

1. Με την υλοποίηση Προγραμμάτων Εκπαίδευσης και Συνεχιζόμενης Κατάρτισης Εκπαιδευτών και Επιστημονικού Προσωπικού.
2. Με την υλοποίηση Καινοτομικών Ενεργειών.
3. Με τη βελτίωση, ενίσχυση, ανάπτυξη υπαρχουσών δομών για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των αποκλεισμένων προσώπων.
4. Με ενέργειες δημοσιότητας, ευαισθητοποίησης και πρόληψης.

⁶⁷ Υπάρχει και η Κοινοτική Πρωτοβουλία «ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ» – Άξονες HORIZON και INTEGRA.

Το «ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ – HORIZON», αποτελούσε συνέχεια της προηγούμενης πρωτοβουλίας HORIZON. Ο νέος άξονας στόχευε στην ενίσχυση των ατόμων που ανήκουν σε μειονεκτούντες και κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες και στη βελτίωση της δυνατότητας πρόσβασής τους στην αγορά εργασίας και στην προώθηση σταθερών προοπτικών απασχόλησής τους.

Το INTEGRA, είχε ως στόχο την προώθηση μέτρων για τη βελτίωση της πρόσβασής τους στην αγορά εργασίας και στη δυνατότητα απασχόλησης όσων θεωρούν τους εαυτούς τους ως αποκλεισμένους. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε σε δράσεις, οι οποίες εστιάζονταν στις ιδιαίτερες ανάγκες των ευάλωτων ομάδων, οι οποίες αντιμετώπιζαν περισσότερες διακρίσεις στην αγορά εργασίας, ως συνέπεια της επιδείνωσης των κοινωνικών εντάσεων και του ρατσισμού. Σημειωτέον, ότι μόλις το 4% των στόχων του INTEGRA, απευθύνεται στους Τσιγγάνους.

Έτσι, το Μέτρο 4 διέθετε 6.689.737.000 δρχ, εκ των οποίων τα 594.920.000 δρχ, διατέθηκαν για τους Τσιγγάνους.

Στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, πραγματοποιήθηκαν:

- Στο νομό Ημαθίας 2 προγράμματα που απασχολούσαν 20 άτομα.
- Στο νομό Θεσσαλονίκης 5 προγράμματα που απασχολούσαν 75 άτομα.
- Στο νομό Κιλκίς 2 προγράμματα που απασχολούσαν 20 άτομα.

Στα πλαίσια του Α΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, το Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης της Νομαρχιακής Επιτροπής Λαϊκής Επιμόρφωσης, είχε υλοποιήσει προγράμματα αναλφαβητισμού, προκατάρτισης, κοινωνικής υποστήριξης, απόκτησης κοινωνικών δεξιοτήτων και πληροφόρησης για τους Τσιγγάνους.

Στα πλαίσια του Β΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, συμμετείχε στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Καταπολέμηση αποκλεισμού από την αγορά εργασίας», που χρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Ταμείο σε ποσοστό 75% και από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων σε ποσοστό 25%.

Μεγάλη επιτυχία σημείωσε το πρόγραμμα κατασκευής ψευδοκοσμημάτων, που αφορούσε 15 Τσιγγάνους της περιοχής του Βόλου. Η επιτυχία αυτή, οφείλεται στο γεγονός ότι το ψευδοκόσμημα αποτελεί παραδοσιακή ασχολία αρκετών μελών της κοινωνικής ομάδας των Ρομ.

Το 1997, η ΝΕΛΕ, εκπόνησε πρόγραμμα κοινωνικού αποκλεισμού για του Τσιγγάνους της ευρύτερης περιοχής του νομού Μαγνησίας, με αντικείμενο την κηπουρική, ενώ ανάλογο πρόγραμμα τιτλοφορούμενο ως «*Εκσυγχρονισμός Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων*», πραγματοποίησε και η ΝΕΛΕ Μεσσηνίας το ίδιο έτος.

Στα πλαίσια του Β΄ ΚΠΣ, το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων πραγματοποίησε πρόγραμμα εκπαίδευσης τσιγγανόπαιδων, κατά το οποίο:

- ✓ Μελετήθηκε ο τρόπος εκπαίδευσης των τσιγγανόπαιδων.
- ✓ Επιμορφώθηκαν 2.000 εκπαιδευτικοί και

- ✓ Συστάθηκαν 38 επιμορφωτικά εργαστήρια σε περιοχές ενεργοποίησης του προγράμματος (Κομοτηνή, Θεσσαλονίκη, Ιωάννινα, Κέρκυρα, Πάτρα, Κόρινθος, Καρδίτσα, Αγία Βαρβάρα Αττικής, δράμα, Σέρρες, Ημαθία, Λάρισα, Λιβαδειά, Αιτωλοακαρνανία, Εύβοια, Ρόδος, Χανιά).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

5.1. Αστικοδημοτική Κατάσταση

Το Κέντρο Υποστήριξης Πολιτών ενημερώνει καθημερινά τους Τσιγγάνους πολίτες για την ανάγκη τακτοποίησης θεμάτων αστικοδημοτικής κατάστασης (ταυτότητες, πιστοποιητικά και ληξιαρχικές πράξεις, αρμόδιες υπηρεσίες, δικαιολογητικά, προβλήματα στρατιωτικής θητείας κλπ.).

5.2. Απασχόληση

Ο ρόλος της Κοινωνικής Υπηρεσίας του Δήμου, όσον αφορά τον τομέα της απασχόλησης και τις προσπάθειες επίλυσης των προβλημάτων των Τσιγγάνων της περιοχής, εκφράζεται μέσα από τις ακόλουθες πράξεις:

- Την ένταξη των Τσιγγάνων σε ταχύρυθμα σεμινάρια ώστε να ενισχυθεί το λιανικό εμπόριο σε ότι αφορά ζητήματα όπως η οργάνωση μικροεπιχειρήσεων, νομικά, φορολογικά κ.α.
- Τη συνεργασία με τον ΟΑΕΔ για την προώθηση των Τσιγγάνων στην αγορά εργασίας και τη διάδοση πληροφοριών απασχόλησης.
- Την δημιουργία ατομικών φακέλων με βιογραφικά στοιχεία, εκπαίδευσης, επίδοσης και ψυχοκοινωνικής αξιολόγησής τους.
- Την ενημέρωση για τις επαγγελματικές τους υποχρεώσεις και δικαιώματα.

- Έμφαση και κατάρτιση στα «κοινοτικά» επαγγέλματα (σε αυτά που χρειάζεται η τσιγγάνικη κοινότητα για τη λειτουργία της), όπως βοηθοί ηλεκτρολόγοι - μηχανικοί αυτοκινήτων, λαμαρινάδες, βενζινάδες και άλλα που σχετίζονται με το λιανεμπόριο, την ανακύκλωση κ.α.
- Την αποφυγή της φολκλορικής αντιμετώπισης της απασχόλησης (απομυθοποίηση των παραδοσιακών τσιγγάνικων επαγγελμάτων).
- Την οργάνωση προγραμμάτων κατάρτισης μέσω του ΟΑΕΔ.
- Την ενσωμάτωση της προκατάρτισης (γλωσσική προετοιμασία) στα προγράμματα κατάρτισης με ειδικά εκπαιδευτικά πακέτα.
- Την οργανωμένη εκπαίδευση εκπαιδευτών σε πανεπιστημιακό επίπεδο και παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού.
- Την κατάργηση των ηλικιακών περιορισμών ή περιορισμών χρόνου υλοποίησης προγραμμάτων για θέματα επαγγελματικής κατάρτισης ή, τέλος πάντων, εξέταση του θέματος ευέλικτα και κατά περίπτωση.

Οι δράσεις του *Κέντρου Υποστήριξης Πολιτών*, είναι οι ακόλουθες:

- Προώθηση της επαγγελματικής ένταξης των Τσιγγάνων σε δραστηριότητες που σχετίζονται με την κατασκευή ειδών λαϊκής τέχνης και την ανακύκλωση υλικών. Συγκεκριμένα πραγματοποιήθηκαν δύο προγράμματα κατάρτισης (ένα για κάθε μια δραστηριότητα), για 15 άτομα συνολικά, μέσα στο χώρο του Κ.Υ.Π.
- Διερεύνηση σεμιναρίων που υλοποιούνται από διάφορους φορείς, οι οποίοι δραστηριοποιούνται στο χώρο της κατάρτισης Τσιγγάνων και συμμετοχή στη διαδικασία επιλογής των καταλληλότερων εκπαιδευομένων.
- Επιδότηση της αυτοαπασχόλησης γι' αυτούς(ες) που θα παρακολουθήσουν τα προγράμματα. Σε συνεργασία με το υποκατάστημα του ΟΑΕΔ στην Καρδίτσα, επιδοτήθηκε μια Τσιγγάνα, για την ίδρυση και λειτουργία ενός Εργαστηρίου Ειδών Λαϊκής Τέχνης.
- Επαγγελματισμός προσανατολισμός, πληροφόρηση και ενημέρωση.

- Τακτοποίηση φορολογικών εκκρεμοτήτων 120 οικογενειών Τσιγγάνων με στόχο την είσπραξη του επιδόματος του 3^{ου} παιδιού, του πολυτεκνικού επιδόματος και της ισόβιας σύνταξης (επιδόματα που δικαιούνταν αλλά δεν έπαιρναν) καθώς και της ενίσχυσης της φορολογικής τους συνείδησης.

5.3. Εκπαίδευση

Στον τομέα της εκπαίδευσης, η Κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου Σοφάδων συνεισφέρει:

- Στην οργάνωση μαθημάτων αλφαριθμητισμού από Τσιγγάνους ή μη Τσιγγάνους (ΝΕΛΕ) σε κατάλληλες εποχές στους χώρους «μόνιμης» εγκατάστασης.
- Στην ευαισθητοποίηση των γονέων για την αναγκαιότητα εκπαίδευσης των παιδιών τους.
- Στην ενίσχυση των γλωσσικών επικοινωνιακών δεξιοτήτων που είναι βασική προϋπόθεση για πιθανή απασχόληση ή στοιχειώδη επαγγελματική επιτυχία.
- Στην ευαισθητοποίηση για ενσωμάτωση στην εκπαιδευτική διαδικασία βοηθών-εκπαιδευτών από την τσιγγάνικη κοινότητα.
- Με παρεμβάσεις στις Δημόσιες υπηρεσίες που εμπλέκονται άμεσα ή έμμεσα με την εκπαίδευση των Τσιγγάνων.
- Στην τεχνική υποστήριξη των οργανισμών Αυτοδιοίκησης στη λήψη αποφάσεων ή στην τεκμηρίωση προγραμμάτων σχετικά με την εκπαίδευση.

Παράλληλα, οι δράσεις του Κέντρου Υποστήριξης Πολιτών, αναλύονται ως εξής:

- Ίδρυση και λειτουργία Κέντρου Δημιουργικής Απασχόλησης στελεχωμένο από μια κοινωνική λειτουργό και μια Τσιγγάνα σύνδεσμο, με στόχο την παιδαγωγική στήριξη παιδιών προσχολικής ηλικίας κατά τις μεσημεριανές ώρες. Το Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης το παρακολουθούν 10 παιδιά ηλικίας από 5 έως 8 ετών.
- Οργάνωση κάθε Δευτέρα, Τετάρτη και Παρασκευή επισκέψεις, εντός των παραγκών, προκειμένου να ευαισθητοποιηθούν τα παιδιά για μάθηση.
- Οργάνωση συγκεντρώσεων των Τσιγγάνων γυναικών στο νηπιαγωγείο και το Δημοτικό Σχολείο του οικισμού.
- Στήριξη του Συλλόγου και των γονέων των παιδιών που βρίσκονται στην Α΄ τάξη του 1^{ου} Γυμνασίου Σοφάδων στο αίτημά τους για ενισχυτική διδασκαλία των παιδιών τους.
- Οργάνωση ομιλιών από τους εκπαιδευτικούς που απασχολούνται στο χώρο του σχολείου για την ανάγκη φοίτησης των παιδιών στο σχολείο, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στη διδασκαλία με τα τσιγγανόπαιδα κλπ

5.4. Υγεία

Όσον αφορά τον τομέα της υγείας, η Κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου Σοφάδων μπορεί να παρέχει :

- Ενημέρωση και διαφώτιση των Τσιγγάνων σε θέματα υγιεινής, μεταδιδόμενων νοσημάτων, διατροφής, ασφάλισης, προσέγγισης των υπηρεσιών υγείας κ.α.
- Καταγραφή της κατάστασης υγείας και της υγιεινής του περιβάλλοντος των Τσιγγάνων.

- Βοήθεια για τον προληπτικό εμβολιασμό των μικρών τσιγγανόπουλων και την διανομή των βιβλιαρίων υγείας.
- Βοήθεια για τον εφοδιασμό των ενηλίκων Τσιγγάνων με ατομικό βιβλιάριο υγείας.
- Ενημέρωση για την επιβάρυνση της υγείας από τα ναρκωτικά, το αλκοόλ, το κάπνισμα.
- Συμβουλευτική σε κοινωνικά και οικογενειακά θέματα, παραγωγή της υγείας.
- Παροχή υπηρεσιών σχολικής υγιεινής.
- Συνεργασία με όλες τις υπηρεσίες ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου ώστε να μπορούν να εξυπηρετήσουν τον τσιγγάνικο πληθυσμό, ανοίγοντας κανάλια επικοινωνίας.
- Επισήμανση στις αρμόδιες υπηρεσίες, τρόπων επίλυσης διαπιστωμένων προβλημάτων και άσκηση πίεσης στους φορείς εξουσίας προκειμένου να αναλάβουν τις ευθύνες τους .
- Συντονισμός των τοπικών υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας.

Για την αντιμετώπιση της παιδικής θνησιμότητας η Κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου μπορεί και:

- Ενημερώνει τους Τσιγγάνους για θέματα υγείας, προληπτικής ιατρικής και υγιεινής.
- Ενημερώνει τους γονείς για τους τρόπους καθημερινής προφύλαξης των παιδιών τους από ατυχήματα.
- Παραπέμπει τους ενδιαφερόμενους για τον οικογενειακό προγραμματισμό και την αποφυγή ανεπιθύμητων κυήσεων στις αρμόδιες υπηρεσίες.
- Ενημερώνει για τους εμβολιασμούς σε παιδικές ασθένειες.

Τέλος, οι δράσεις της Κοινωνικής Υπηρεσίας, για τα άτομα με ειδικές ανάγκες είναι οι ακόλουθες:

- Ενημέρωση του τσιγγάνικου πληθυσμού για τις δυσάρεστες και μακροχρόνιες συνέπειες των αιμομικτικών ζευγαριών. Ενημέρωση στο σπίτι, στο σχολείο, στα μικρά παιδιά που θα γίνουν οι αυριανοί γονείς.
- Προγραμματισμός ομιλιών και συζητήσεων. Χρησιμοποίηση του προβλήματος ως θέμα τηλεταινιών, ντοκιμαντέρ, τηλεοπτικών σειρών, μέσα από τις οποίες θα μπορούσαν να «περάσουν» ευκολότερα και πιο αποτελεσματικά οι επιστημονικές απόψεις και οδηγίες στο σύνολο του πληθυσμού.

Σε ότι αφορά τη βελτίωση της κατάστασης υγιεινής του πληθυσμού, η Κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου Σοφάδων βοηθάει σχετικά με:

- Την ενίσχυση της ατομικής τους καθαριότητας (μπάνιο, καθαρά-σιδερωμένα ρούχα).
- Την ενημέρωσή τους για αποφυγή της υπέρβασης των ορίων της σωματικής τους αντοχής και της άσκοπης έκθεσής τους στο κρύο.
- Την επαγρύπνησή τους ώστε να είναι συνεπείς στους απαραίτητους προληπτικούς εμβολιασμούς.
- Την ενημέρωσή τους σχετικά με τα στάσιμα και μολυσμένα νερά, τον καθαρισμό των φρούτων και λαχανικών, τις αποχετεύσεις.

Ο ρόλος του Κέντρου Υποστήριξης Πολιτών , στον τομέα της υγείας έχει ως εξής:

- ◆ Στις περιπτώσεις που το Νοσοκομείο της Καρδίτσας είναι αδύνατο να επέμβει, το Κ.Υ.Π., παρεμβαίνει, «κλείνοντας» ραντεβού σε νοσοκομεία όλης της χώρας για την κάλυψη δευτεροβάθμιας ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης.
- ◆ Ενημερώνει τους Τσιγγάνους για τα προγράμματα που ισχύουν από τα διάφορα Ταμεία Ασφάλισης (συντάξεις αναπηρίας, συντάξεις υπερηλίκων, οικονομική ενίσχυση απροστάτευτων παιδιών, πολυτεχνικά επιδόματα κλπ.).

- ◆ Οργανώνει προγράμματα εμβολιασμού τσιγγανόπαιδων ηλικίας από 2 έως 13 ετών, σε συνεργασία με το ΕΚΕΠΑΠ⁶⁸ Βορείου Ελλάδος.
- ◆ Συνεργάζεται με τους επισκέπτες του Κέντρου Υγείας Σοφάδων και σταδιακός εμβολιασμός των Τσιγγάνων ηλικίας 14 έως 55 ετών (πραγματοποιήθηκαν ήδη δύο δόσεις σε 60 Τσιγγάνους).
- Υλοποιεί σειρά συναντήσεων με Τσιγγάνους, σε συνεργασία με κοινωνικούς λειτουργούς, επισκέπτες υγείας και παιδίατρος του Κέντρου Υγείας Σοφάδων και του Γενικού Νομαρχιακού Νοσοκομείου Καρδίτσας, στο χώρο του 4^{ου} Δημοτικού Σχολείου Σοφάδων. Ο κύκλος των θεμάτων αναφέρεται σε τομείς όπως υγεία και υγιεινή, πρόληψη και εμβόλια.

5.5. Στέγαση - Συνθήκες Διαβίωσης

Μετά από επίμονες προσπάθειες του Δήμου Σοφάδων, εγκρίθηκε πιλοτικό στεγαστικό πρόγραμμα (προϋπολογισμού 3,3 δις δρχ.), σε πρώτη φάση 84 κατοικιών, με τις απαραίτητες υποδομές, σε χώρο του Δήμου εκτός του σημερινού οικισμού, ο οποίος έχει υπερκορεστεί.

Η δεύτερη φάση θα είναι η ανέγερση 66 ακόμη κατοικιών, ενώ παράλληλα με την πρώτη φάση θα ανεγερθούν 100 ακόμη κατοικίες, υλοποιώντας 100 στεγαστικά δάνεια των 15.000.000δρχ. έκαστο, με χρηματοδότηση από το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών. Έτσι θα κατασκευαστούν συνολικά 250 κατοικίες.

Στον ΟΕΚ⁶⁹ ανατέθηκε η ευθύνη της κατασκευής οικισμού 150 κατοικιών για την στέγαση των Τσιγγάνων στους Σοφάδες, ενώ η μελέτη του οικισμού εκπονήθηκε από τον ΟΕΚ, σε συνεργασία με τη ΔΕΠΟΣ.

⁶⁸ Εθνικό Κέντρο Επιδημιολογικής Παρακολούθησης και Παρέμβασης.

Οι κατοικίες αυτές καλύπτουν 120τ.μ. η κάθε μια, με τρεις κρεβατοκάμαρες (μία για τους γονείς και από μία για τα αγόρια και τα κορίτσια), σαλονοτραπεζαρία με τζάκι, κουζίνα, τουαλέτα με λουτρό, κεντρική θέρμανση, αυλή. Όπως γίνεται αμέσως κατανοητό, πρόκειται για σύγχρονες κατοικίες που στο σύνολό τους ως οικισμός και σε συνδυασμό με την πλήρη κάλυψη όλων των δικτύων υποδομής, αναβαθμίζουν κατά πολύ όλες τις συνθήκες διαβίωσης και στέγασης των Τσιγγάνων.

Ο οικισμός των Τσιγγάνων στους Σοφάδες, ανεγείρεται σε έκταση εμβαδού 120 στρεμμάτων, που αποτελεί τμήμα ευρύτερης έκτασης εμβαδού 563 στρεμμάτων, την οποία προσέφερε ο Δήμος Σοφάδων για τον συγκεκριμένο σκοπό.

Ο ΟΕΚ ανέλαβε την ευθύνη και το κόστος της ανέγερσης οικισμού 150 κατοικιών στην περιοχή των Σοφάδων για την στέγαση Τσιγγάνων, μη δικαιούχων του, έναντι αμοιβής στην οποία θα περιλαμβάνεται το κόστος κατασκευής και ποσοστό οφέλους υπέρ του Ο.Ε.Κ.

Ειδικότερα, η πολεοδομική μελέτη και η μελέτη των έργων υποδομής του οικισμού εκπονήθηκαν έναντι αμοιβής από την ΔΕΠΟΣ, κατόπιν συνεργασίας με τον Ο.Ε.Κ., ενώ ο Ο.Ε.Κ. ανέλαβε την εκπόνηση της πλήρους μελέτης των δυο τύπων κατοικιών που θα εφαρμοστούν, όπως επίσης και την ευθύνη και το οικονομικό βάρος της δημοπράτησης, της επίβλεψης και της κατασκευής του συγκεκριμένου έργου.

Η περιοχή όπου προβλέφτηκε η ανέγερση του οικισμού βρίσκεται νοτιοανατολικά του Δήμου Σοφάδων και σε απόσταση ενός χιλιομέτρου

⁶⁹ Ο Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας (ΟΕΚ), είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, υπαγόμενο στο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και είναι ο κύριος δημόσιος φορέας κοινωνικής κατοικίας στη χώρα μας.

Διοικείται από 15μελές Διοικητικό Συμβούλιο που διορίζεται από τον Υπουργό Εργασίας και στο οποίο συμμετέχουν εκπρόσωποι του Υπουργείου Εργασίας, του ΥΠΕΧΩΔΕ, των εργαζομένων (ΓΣΕΕ), των εργοδοτών, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, του τεχνικού κόσμου και τέλος των εργαζομένων στον ίδιο τον Οργανισμό.

Είναι οικονομικά αυτόνομος οργανισμός που αντλεί τους πόρους του από τις εισφορές των εργαζομένων και των εργοδοτών τους

από το όριο του Δήμου και τον υπάρχοντα οικισμό. Η πρόσβαση στον οικισμό πραγματοποιείται άμεσα από δημοτικό δρόμο πλάτους 24 μέτρων. Εκτός από την συγκεκριμένη σύνδεση του οικισμού με το τοπικό δίκτυο, προβλέπεται και η σύνδεση του οικισμού με τον προβλεπόμενο δημοτικό ποδηλατοδρόμο όπου θα ενώσει το κέντρο της πόλης με τις εγκαταστάσεις του Τ.Ε.Ι. και του δημοτικού χώρου αθλοπαιδιών.

Η έκταση όπου ανεγείρεται ο οικισμός των Τσιγγάνων δεν είναι δασική, ούτε αρχαιολογική, ούτε γεωργική, ούτε βιότοπος και για την πολεοδόμησή της εγκρίθηκε τοπικό ρυμοτομικό σχέδιο, σύμφωνα με τις διατάξεις των Νόμων 1337/83 και 1512/85, ως επείγον στεγαστικό Πρόγραμμα της ΔΕΠΟΣ, η οποία εκπόνησε την πολεοδομική μελέτη του οικισμού στα πλαίσια συνεργασίας με τον Ο.Ε.Κ.

Συνολικά, σύμφωνα με την πολεοδομική μελέτη που εκπονήθηκε, προβλέπεται η διάθεση 700 οικοπέδων, εμβαδού 400 τ.μ. περίπου το καθένα, για τη στέγαση οικογενειών Τσιγγάνων. Τα 150 από τα οικόπεδα αυτά θα οικοδομηθούν από τον Ο.Ε.Κ. για την στέγαση αντίστοιχου αριθμού οικογενειών Τσιγγάνων που κατοικούν μόνιμα και εργάζονται στην περιοχή των Σοφάδων, ενώ τα υπόλοιπα οικόπεδα προβλέπεται να διατεθούν σταδιακά σε οικογένειες Τσιγγάνων είτε για αυτοστέγαση είτε με την υλοποίηση μεταγενέστερων στεγαστικών Προγραμμάτων.

Σύμφωνα με την πολεοδομική μελέτη της περιοχής όπου πρόκειται να εγκατασταθούν οι Τσιγγάνοι, προβλέπεται η ανάπτυξη του οικισμού σε οικοδομικά τετράγωνα που συνδέονται μεταξύ τους με δίκτυο δρόμων και πεζοδρόμων, Επίσης συνδέονται με τους εκτεταμένους κοινόχρηστους και κοινωφελείς χώρους που προβλέπεται να αναπτυχθούν μέσα στον οικισμό.

Αναλυτικά, από την πολεοδομική μελέτη εντός του οικισμού, προβλέπονται χώροι σχολείων, βρεφονηπιακών σταθμών, νηπιαγωγείων, αθλοπαιδιών, παιδικών χαρών, πλατειών, εκκλησίας, κοινοχρήστου πρασίνου, εμπορικών κέντρων κλπ.

Το κάθε οικοδομικό τετράγωνο διαθέτει ελεύθερο χώρο για την συγκέντρωση των κατοίκων και για το παιχνίδι των παιδιών που έχουν συνηθίσει να ζουν στην ύπαιθρο και προφανώς θα συνεχίσουν να ζουν και όταν εγκατασταθούν στον οικισμό, κατά το μεγαλύτερο μέρος του 24ώρου εκτός της κατοικίας τους.

Παράλληλα, σύμφωνα με την πολεοδομική μελέτη, υπάρχει δυνατότητα άμεσης πρόσβασης σε κάθε οικοπέδο του οικισμού με αυτοκίνητο, δεδομένου ότι πολλές οικογένειες Τσιγγάνων που ζουν μόνιμα στην περιοχή διαθέτουν μικρά ημιφορτηγά και εργάζονται σαν εργάτες γης αλλά και σαν μικρέμποροι. Οπότε το αυτοκίνητο αποτελεί βασικό «εργαλείο» για την εξοικονόμηση των οικογενειακών τους πόρων. Άλλωστε οι Τσιγγάνοι είναι ιδιαίτερα συνδεδεμένοι με το αυτοκίνητό τους που, εκτός από μέσο μεταφοράς και «εργαλείο» δουλειάς τους, αποτελεί και τη «στέγη» τους, καθώς κοιμούνται και γενικότερα διαβιούν πάνω στην καρότσα του μικρού φορτηγού τους είτε απλώνουν την τέντα και το νοικοκυριό τους γύρω από το αυτοκίνητό τους.

Για τον λόγο αυτό άλλωστε, οι κατοικίες που ανεγείρονται από τον ΟΕΚ, προβλέπεται να τοποθετηθούν σε απόσταση τουλάχιστον 2,5 μέτρων από τα πλάγια όρια των οικοπέδων τους, με στόχο την εξασφάλιση χώρου για την στάθμευση αυτοκινήτου μέσα στην πλαϊνή αυλή του κάθε οικοπέδου, αλλά και την εξασφάλιση της ανενόχλητης ιδιωτικής ζωής της κάθε οικογένειας, καθώς οι κατοικίες θα απέχουν μεταξύ τους στα πλάγια όρια τους, τουλάχιστον κατά 5 μέτρα.

Επίσης προβλέπεται να διαμορφωθεί στο εμπρόσθιο τμήμα του οικοπέδου της κάθε κατοικίας πρασιά πλάτους 3 μέτρων και στο οπίσθιο τμήμα του οικοπέδου να διαμορφωθεί άνετος ελεύθερος υπαίθριος χώρος εμβαδού 70-75 τ.μ., για την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων της καθημερινής ζωής των οικογενειών των Τσιγγάνων, δεδομένου ότι τα οικοπέδα που θα παραχωρηθούν στους Τσιγγάνους έχουν, σύμφωνα με την

πολεοδομική μελέτη που είχε εκπονήσει η ΔΕΠΟΣ, εμβαδόν περίπου 400 τ. μ. και διαστάσεις κατά προσέγγιση 18 μ. πρόσοψη και 23 μ. βάθος.

Όλες οι κατοικίες που αναγείρονται από τον ΟΕΚ είναι ισόγειες με πρόσθετη στέγη, η οποία υπάρχει δυνατότητα να αφαιρεθεί ώστε να κατασκευασθεί και 1^{ος} όροφος ίσου εμβαδού με το ισόγειο, αν δημιουργηθούν στο μέλλον επιπλέον ανάγκες στέγασης για την κάθε οικογένεια.

Για το λόγο αυτό άλλωστε, υπάρχει και σχετική πρόβλεψη στη στατική μελέτη των κατοικιών και πρόβλεψη για την κατασκευή, στο μέλλον, σκάλας που θα οδηγεί στον 1^ο όροφο.

Οι κατοικίες που αναγείρονται στον οικισμό των Τσιγγάνων, μελετήθηκαν από τη Διεύθυνση Μελετών Έργων ΟΕΚ, αφού συγκεντρώθηκαν στοιχεία και πληροφορίες με πρωτοβουλία των μελετητών, σχετικά με τις ανάγκες των οικογενειών των Τσιγγάνων οι οποίες είναι πολυμελείς.

Συγκεκριμένα διαπιστώθηκε η ανάγκη ύπαρξης σε όλες τις κατοικίες ενός μεγάλου διαμπερούς καθιστικού που θα διαθέτει και τζάκι, το οποίο θα αποτελεί τον πυρήνα-εστία συγκέντρωσης των μελών των οικογενειών των Τσιγγάνων. Το καθιστικό κρίθηκε απαραίτητο να είναι διαμπερές και να διαθέτει εκατέρωθεν στεγασμένες βεράντες μεγάλου πλάτους και μήκους, ώστε να εξασφαλίζεται η άμεση προσπέλαση μέσω μεγάλων ανοιγμάτων από τους εσωτερικούς στους ημιυπαίθριους και τέλος στους υπαίθριους χώρους της κάθε κατοικίας, λόγω της γνωστής άμεσης σχέσης των Τσιγγάνων με την ύπαιθρο.

Η κουζίνα τοποθετείται σε επαφή με το καθιστικό και είναι ανοικτή χωρίς διαχωριστικούς τοίχους, ώστε να αποτελεί ουσιαστικά συνέχεια του καθιστικού και να λειτουργούν μαζί σαν ενιαίος χώρος. Επίσης και η κουζίνα έχει άμεση πρόσβαση προς τους ημιυπαίθριους και υπαίθριους

χώρους της κατοικίας, σύμφωνα με τις επιθυμίες και τις συνήθειες ζωής των Τσιγγάνων.

Όσον αφορά τους χώρους του ύπνου, επισημαίνεται ότι και οι δύο τύποι κατοικιών που έχουν μελετηθεί διαθέτουν τρία άνετα υπνοδωμάτια, αφού οι οικογένειες των Τσιγγάνων είναι πολυμελείς. Επιπλέον πρέπει να τονιστεί ότι, είναι επιθυμία των Τσιγγάνων να γίνει διαχωρισμός των δύο φύλων (αγοριών και κοριτσιών) των παιδιών τους στους χώρους του ύπνου.

Το εμβαδόν των κατοικιών και των δύο τύπων που έχουν μελετηθεί είναι 120 τ. μ., προβλέπεται όμως και η κατασκευή αποθήκης 7-10 τ. μ., που εντάσσεται στον κτιριακό όγκο της κατοικίας και έχει άμεση πρόσβαση στον οπίσθιο ακάλυπτο χώρο της, ώστε να διευκολύνεται η λειτουργία της αποθήκης. Στο χώρο αυτό, μπορούν να ενταχθούν το λεβητοστάσιο και η δεξαμενή καυσίμων της κάθε κατοικίας, για την κάλυψη των αναγκών της κεντρικής θέρμανσης.

Τέλος, έχουν μελετηθεί από τη ΔΕΠΟΣ και κατασκευάζονται από τον ΟΕΚ όλα τα απαραίτητα έργα υποδομής στο τμήμα του οικισμού, όπου ανεγείρονται από τον ΟΕΚ οι 150 κατοικίες. Συγκεκριμένα κατασκευάζονται όλα τα απαραίτητα δίκτυα ύδρευσης, ηλεκτροφωτισμού και αποχέτευσης όμβριων και λυμάτων, ώστε ο οικισμός να διαθέτει τις αναγκαίες υποδομές για την απρόσκοπτη λειτουργία του.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Απ' όλα όσα αναφέρθηκαν, γίνεται σαφέστατα αντιληπτό ότι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Τσιγγάνοι είναι πολυσύνθετα, πολύπλοκα και κρίσιμα.

Για την επίλυσή τους απαιτείται οργανωμένο σχέδιο δράσης και συνεχής παροχή κοινωνικής υποστήριξης μέσω της άσκησης Κοινωνικής Πολιτικής από το Δήμο Σοφάδων.

Για να επιτευχθεί όμως αυτό είναι απαραίτητο να υπάρξει συνεργασία φορέων σε όλα τα επίπεδα, όπως αναφέρονται παρακάτω:

- **Κοινοτικό:** Αφορά την εσωτερική λειτουργία της τσιγγάνικης κοινότητας με τα ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά, τον τρόπο ζωής της, τα ήθη και τα έθιμά της. Εδώ η τσιγγάνικη κοινότητα δεν εξετάζεται χωρικά, αλλά σαν σύστημα που διαχέεται σε τοπικό επίπεδο έχοντας ταυτόχρονα σαφή όρια. Όρια που δεν βρίσκονται στο γεωγραφικό χάρτη ταυτιζόμενα πιθανά με τα όρια των τσιγγάνικων οικισμών, αλλά όρια ψυχολογικά και κοινωνικά. Αυτά τα όρια είναι κατασκευασμένα από στερεότυπα, προκαταλήψεις και αναμενόμενες συμπεριφορές, άσχετα αν υπάρχει πρόθεση αυτές να εκδηλωθούν έτσι. Η ενθάρρυνση της ανάληψης πρωτοβουλιών σε κοινοτικό επίπεδο (οικισμοί ή κοινότητες Τσιγγάνων) μπορεί να βοηθήσει και να επιταχύνει τη λύση των προβλημάτων. Ειδικά σε θέματα εκπαίδευσης μπορούν να οργανωθούν μαθήματα αναλφαβητισμού από Τσιγγάνους ή μη Τσιγγάνους (εθελοντές ή μη). Ο συντονισμός τέτοιων δράσεων μπορεί να γίνει από την Κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου και από τα Κέντρα Υποστήριξης Πολιτών.
- **Τοπικό:** (επίπεδο Δήμου ή Νομού) που αναφέρεται στις σχέσεις και διαδράσεις της τσιγγάνικης κοινότητας με το τοπικό κοινωνικό, οικονομικό, πολιτισμικό και πολιτικό περιβάλλον.

- **Εθνικό:** Αφορά τις εθνικές πολιτικές, τους κεντρικούς πόρους που πρέπει να διατεθούν και την συνεργασία μεταξύ των Υπουργείων που είναι απαραίτητη.
- **Ευρωπαϊκό:** Σχετίζεται με την σχεδιασμένη αξιοποίηση των Ευρωπαϊκών πολιτικών και την αποτελεσματική χρήση των πόρων που μπορούν να διατεθούν.

Είναι αδύνατον να λυθούν τα προβλήματα των Τσιγγάνων χωρίς τη συνεργασία δράσεων στα τέσσερα (4) επίπεδα που προαναφέρθηκαν. Η συνέργια αυτή είναι απαραίτητη σε όλες τις παραμέτρους του προβλήματος (στέγη, υγεία, ποιότητα ζωής κλπ), της κοινωνικής ένταξης των Τσιγγάνων πολιτών στην ελληνική κοινωνία.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Για να είναι αξιοπρεπής η κάλυψη των στεγαστικών αναγκών των Τσιγγάνων του Δήμου Σοφάδων, που ως αποτέλεσμα θα έχει την άνοδο του βιοτικού τους επιπέδου σε παράλληλη πορεία με την άνοδο του βιοτικού επιπέδου της ευρύτερης περιοχής του Δήμου Σοφάδων, θα πρέπει να ακολουθηθούν τα παρακάτω βήματα:

- Σταδιακή αλλαγή νοοτροπίας στις συνθήκες διαβίωσης των Τσιγγάνων.
- Κατεύθυνση (αρχικά σε θεωρητικό επίπεδο) στην αποδοχή ενός νέου τρόπου ζωής, μέσα σε μια σύγχρονη κατοικία, από τους πολίτες Τσιγγάνους.
- Εκπαίδευση, σε δεύτερη φάση, σχετικά με τον τρόπο ζωής στα πλαίσια μιας σύγχρονης κατοικίας. Αυτό πραγματώνεται μέσα από τη χρησιμοποίηση μιας κατοικίας-μοντέλου, όπου όλοι οι πολίτες Τσιγγάνοι θα έχουν τη δυνατότητα να μάθουν για την λειτουργικότητα και την χρησιμοποίηση του κάθε χώρου.

Όσον αφορά τον τομέα της απασχόλησης:

- Θα πρέπει να δοθεί έμφαση στην κατάρτιση σε επαγγέλματα που χρειάζεται η τσιγγάνικη κοινότητα, όπως ηλεκτρολόγοι, μηχανικοί αυτοκινήτων και άλλα που σχετίζονται με το αυτοκίνητο, το λιανεμπόριο κοκ.
- Ενίσχυση της προκατάρτισης (γλωσσική προετοιμασία) στα προγράμματα κατάρτισης με ειδικά εκπαιδευτικά πακέτα (παρέμβαση του Υπουργείου Παιδείας).
- Κατάργηση των ηλικιακών περιορισμών χρόνου υλοποίησης προγραμμάτων για θέματα επαγγελματικής κατάρτισης.

Η υλοποίηση αυτών των στόχων θα βοηθήσει την Τοπική Αυτοδιοίκηση μέσα από τον σχεδιασμό και την πραγμάτωση συγκεκριμένων δράσεων, να συμβάλλει στην αποδοχή της

διαφορετικότητας των Τσιγγάνων, στην ενδυνάμωση της επικοινωνίας και συνεργασίας των πολιτών, στη διαμόρφωση ίσων ευκαιριών στην εκπαίδευση και απασχόληση, στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των περιοχών.

Επίσης, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στον τομέα της εκπαίδευσης, καθώς αποτελεί «βασικό» κλειδί ενσωμάτωσης, λόγω της εξέχουσας σημασίας στη διαδικασία ανεύρεσης εργασίας και της δυνατότητας κατανόησης των προβλημάτων και εξεύρεσης λύσεων.

Πιο συγκεκριμένα:

- Αναγκαία κρίνεται η προσαρμογή του σχολικού συστήματος στις ανάγκες των Τσιγγάνων. Να ληφθούν σοβαρά υπόψη οι πολιτισμικές τους ιδιαιτερότητες, οι συχνές μετακινήσεις, η έλλειψη γραπτού λόγου, οι δυσκολίες παρακολούθησης και αφομοίωσης των μαθημάτων, η έλλειψη προσχολικής αγωγής κλπ.
- Συνεχής εξειδίκευση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Θα πρέπει να προσεγγίσουν και να κατανοήσουν τις ιδιαιτερότητες των Τσιγγάνων.
- Εμπλουτισμός του σχολικού προγράμματος με δραστηριότητες που θα προκαλέσουν το ενδιαφέρον των μαθητών.
- Δημιουργία Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων.

Τέλος, τρία προτεινόμενα μέτρα που θα βοηθήσουν τους Τσιγγάνους να είναι ενημερωμένοι πάνω σε θέματα υγείας και υγιεινής, θα ελαχιστοποιήσουν τα κρούσματα παιδικής θνησιμότητας και θα οδηγήσουν στην άνοδο του βιοτικού τους επιπέδου, σε επίπεδο εφάμιλλο με αυτό του Δήμου Σοφάδων, είναι:

- Εντατικοποίηση της προσπάθειας ενημέρωσης για θέματα υγείας και υγιεινής.
- Αύξηση των προληπτικών εμβολιασμών.

- Ενίσχυση των προσπαθειών έκδοσης βιβλιαρίων υγείας για την πλειονότητα των Τσιγγάνων της περιοχής και εξάλειψης των δυσκολιών πρόσβασης στις υπηρεσίες υγείας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Angus Fraser «Οι Τσιγγάνοι», Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα 1996.
2. Γιαννακόπουλος Γιάννης «Οι Γύφτοι και το Δημοτικό μας τραγούδι», Εκδόσεις Θουκυδίδης.
3. Γιώργης Έξαρχος, «Αυτοί είναι οι Τσιγγάνοι», Εκδόσεις Γαβριηλίδη, Αθήνα 1996.
4. Δ. Γ. Τσαούσης, «Η κοινωνία μας. Οργάνωση, λειτουργία, δυναμική», Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1997.
5. Donald Kenrick, «Τσιγγάνοι: από τις Ινδίες στη Μεσόγειο», Εκδόσεις Καστανιώτη.
6. Εγκυκλοπαίδεια «ΜΕΓΑΛΗ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ», τόμος 2.
7. Εγκυκλοπαίδεια «ΠΑΠΥΡΟΥΣ ΛΑΡΟΥΣ ΜΠΡΙΤΑΝΙΚΑ».
8. Εγκυκλοπαίδεια «ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ», τόμος 33.
9. Ε.Ε.Τ.Α.Α. Α.Ε., «Οδηγός προς ΟΤΑ για τη βιώσιμη ανάπτυξη οικισμών και κατοικίας», Μάρτιος 1998.
10. Εφημερίδα «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ», άρθρο «ROM: η μεγαλύτερη μειονότητα της Ευρώπης», φύλλο της Πέμπτης 04-12-1997.
11. Εφημερίδα «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ», φύλλο του Σαββάτου 22-01-2000.

- 12.Εφημερίδα «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ», φύλλο της Τρίτης 01-02-2000.
- 13.Εφημερίδα «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», άρθρο «*Ταξιδεύοντας με τους Τσιγγάνους*», φύλλο της 8^{ης} Ιανουαρίου 1995.
- 14.Εφημερίδα “ΤΑ ΝΕΑ”, άρθρο “*Τρία κλειδιά για την ενσωμάτωση των Τσιγγάνων*”, φύλλο της Δευτέρας 14-02-2000.
- 15.Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, «*Η προστασία των μειονοτήτων. Η σύμβαση-πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης*», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα. Αθήνα-Κομοτηνή 1997.
- 16.Jean Pierre Liegeois, «*Ρομά, Τσιγγάνοι, Ταξιδευτές. Οι Τσιγγάνοι της Ευρώπης*», Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1999.
- 17.Κόμης Κώστας, «*Τσιγγάνοι: Ιστορία – Δημογραφία - Πολιτισμός*», Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
- 18.Κτιστάκης Γιάννης, “*Η έννομη τάξη και η πολιτική για την κοινωνική ένταξη των Τσιγγάνων*”.
- 19.Μαρία Παυλή-Κορρέ - Ρίτα Σπανούλη, “*Τσιγγάνες. Μύθοι, έθιμα, παραδόσεις*”, Εκδόσεις ΟΛΚΟΣ, 1991.
- 20.Μιράντα Τερζοπούλου - Γεωργίου Ιωάννης, «*Οι Τσιγγάνοι στην Ελλάδα: Ιστορία – Πολιτισμός*», ΥΠ.Ε.Π.Θ. – Γ.Γ.Λ.Ε.
- 21.Μελέτη «*Για την αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών αναγκών των Τσιγγάνων*»,Γ.Γ.Λ.Ε..

- 22.Περιοδικό «ΓΕΓΟΝΟΣ», Τεύχος 8, Ιούλιος 1996.
- 23.Περιοδικό «ΔΙΑΒΑΖΩ», τεύχος 374, Μάιος 1997.
- 24.Περιοδικό «ΙΣΤΟΡΙΚΑ», «Τσιγγάνοι, αυτοί οι άγνωστοι», τεύχος 88 της 21^{ης} Ιουνίου 2001.
- 25.Περιοδικό «Περισκόπιο της Επιστήμης», άρθρο «Ανθρώπινες φυλές. Πραγματικότητα ή προκατάληψη;», τεύχος 212, Δεκέμβριος 1997.
- 26.Περιοδικό “QUARK”, άρθρο «Οι τελευταίοι νομάδες», Φεβρουάριος-Μάρτιος 1998.
- 27.Πρακτικά 5^{ου} Συνεδρίου του Δικτύου Rom.
- 28.Πρακτικά Συνεδρίου «Το κατοικείν των Ρόμα», Καλαμάτα 25 Απριλίου 1999, Εισήγηση: «Ο ρόλος του ΟΕΚ στις διαδικασίες υλοποίησης Προγραμμάτων Στέγασης Τσιγγάνων. Το παράδειγμα του οικισμού Τσιγγάνων στους Σοφάδες».
- 29.Χαστάογλου Β., “Τσιγγάνοι των Σοφάδων”, Μελέτη του Α.Π.Θ..

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Δίκτυο ROM.
2. Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι - Ελληνική Ομάδα για τα Δικαιώματα των Μειονοτήτων.
3. ΝΕΛΕ Μαγνησίας.
4. ΝΕΛΕ Μεσσηνίας.
5. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
6. The Patrin Web Journal.
7. Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.
8. Υπουργείο Εργασίας.
9. Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων.
10. Υπουργείο Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ (Φωτογραφικό υλικό) ¹
Π	➤ Ο τσιγγάνικος πληθυσμός σήμερα (εκτιμήσεις)	➤ ΕΙΚΟΝΕΣ 1 & 2 <i>Γενική εικόνα του υφιστάμενου οικισμού και τύποι σπιτιών</i>
Α	➤ Ποσοστό τσιγγάνικου πληθυσμού στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης	➤ ΕΙΚΟΝΕΣ 3, 4, 5, 6, 7 & 8 <i>Τσιγγανόπουλα του οικισμού</i>
Ρ	➤ ΦΕΚ 964/τ. Δ' /6-10-1987, «Έγκριση πολεοδομικής μελέτης της περιοχής Σοφάδων του Δήμου Σοφάδων Καρδίτσας»	➤ ΕΙΚΟΝΑ 9 <i>Τσιγγάνες του οικισμού</i> ➤ ΕΙΚΟΝΑ 10 <i>Χριστούγεννα στον οικισμό</i> ➤ ΕΙΚΟΝΕΣ 11 & 12 <i>Ανάμεσα στις κατασκευές του οικισμού</i>
Α	➤ ΦΕΚ 46/τ. Δ' /29-01-1999, «Έγκριση τοπικού ρυμοτομικού σχεδίου στην εκτός σχεδίου περιοχή του Δ. Σοφάδων για την εκτέλεση του επείγοντος στεγαστικού προγράμματος	➤ ΕΙΚΟΝΑ 13 <i>Το 4^ο Δημοτικό Σχολείο</i> ➤ ΕΙΚΟΝΑ 14 <i>Προσφορά πασχαλινών λαμπάδων στα παιδιά του 4^{ου} Δημοτικού Σχολείου</i>
Ρ	➤ Χάρτης ευρύτερης περιοχής Δήμου Σοφάδων για την εκτέλεση του επείγοντος στεγαστικού προγράμματος	➤ ΕΙΚΟΝΑ 15 <i>Διανομή γάλακτος και ζυμαρικών σε άπορες οικογένειες Τσιγγάνων</i> ➤ ΕΙΚΟΝΑ 16 <i>Διανομή σχολικών ειδών σε παιδιά του 4^{ου} Δημ. Σχολείου (προσφορά των Super Markets ΜΠΑΛΗΣ)</i>
Τ	➤ αποκατάστασης Αθίγγανων του ΟΕΚ και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης αυτού»	➤ ΕΙΚΟΝΕΣ 17 & 18 <i>Παρουσίαση ενδυμάτων σχεδιασμένων και κατασκευασμένων από τις ίδιες τις Τσιγγάνες.</i> ➤ ΕΙΚΟΝΑ 19 <i>Οι κοινωνικοί Λειτουργοί της Κοινωνικής Υπηρεσίας του Δ. Σοφάδων και οι Κοινωνικοί Βοηθοί/Τσιγγάνοι Ενδιάμεσοι.</i>
Η	➤ Χάρτης Νομού Καρδίτσας	➤ ΕΙΚΟΝΑ 20 <i>Φωτογραφίες από την παρουσίαση των τσιγγάνικων ενδυμάτων.</i> ➤ ΕΙΚΟΝΕΣ 21 & 22 <i>Φωτογραφίες από την εικόνα του νέου οικισμού</i>
Μ	➤ Τοπογραφικό οικισμού	➤ ΕΙΚΟΝΕΣ 23, 24, 25 & 26 <i>Ο υφιστάμενος και ο ανεγειρόμενος οικισμός.</i>
Α	➤ Εφημερίδα τσιγγανόπαιδων 4^{ου} Δημοτικού Σχολείου	

¹ Οι φωτογραφίες είναι από το προσωπικό αρχείο της Κοινωνικής Λειτουργού, κ. Ντεμίρη Ευαγγελίας.

Ο ΤΣΙΠΤΑΝΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΣΗΜΕΡΑ

ΧΩΡΑ	A.D. ¹⁰	Liegeois ²	W.D.M. ⁸	A.C.E.C. - M.R.G. ⁷	M.R.G. ⁶	ΚΑΘΗΜΕΡ. ⁵	Th. Action ⁴	Κεντρ. ³	TIME ²
Πρώην Γιουγκοσλαβία	700.000-1.000.000	700.000-900.000	850.000	137.000-548.000	750.000	785.000	750.000-1.500.000	193.265	698.000-810.000
Ελλάδα	100.000-120.000	-	-	140.000	90.000	200.000	50.000-90.000	-	160.000-200.000
Αλβανία	-	-	80.000	90.000	62.000	80.000	60.000-70.000	60.000	90.000-110.000
Ρουμανία	500.000-1.500.000	500.000-900.000	760.000	410.000-1.640.000	680.000	3.500.000	500.000-700.000	409.600	1.800.000-2.500.000
Ουγγαρία	400.000-800.000	400.000-600.000	560.000	143.000-572.000	600.000	900.000	350.000-600.000	800.000	550.000-600.000
Τσεχοσλοβακία	300.000-500.000	300.000-400.000	410.000	410.000	370.000	800.000	300.000-400.000	700.000	730.000-820.000
Πολωνία	30.000-80.000	-	70.000	25.000-100.000	65.000	25.000	60.000-70.000	30.000	50.000-60.000
Πρώην ΕΣΣΔ	300.000-1.000.000	200.000-500.000	-	-	480.000	740.000	200.000-500.000	-	310.000-514.000
Βουλγαρία	300.000-500.000	300.000-500.000	475.000	850.000	450.000	750.000	400.000-500.000	257.000	700.000-800.000
Ισπανία	500.000-1.000.000	250.000-450.000	-	-	670.000	650.000	500.000-700.000	-	650.000-800.000
Πορτογαλία	-	-	-	-	92.000	35.000	30.000-90.000	-	40.000-50.000
Γαλλία	250.000-300.000	180.000-250.000	-	-	230.000	500.000	100.000-230.000	-	280.000-340.000
Αυστρία	-	-	-	7.000	16.000	100.000	5.000-11.000	-	20.000-25.000
Γερμανία	100.000-120.000	50.000-80.000	-	70.000	84.000	100.000	70.000-130.000	-	110.000-130.000
Ελβετία	-	-	-	-	17.000	80.000	12.000-25.000	-	30.000-35.000
Ολλανδία	-	-	-	-	35.000	60.000	40.000-50.000	-	35.000-40.000
Ιταλία	70.000-100.000	70.000-100.000	-	-	96.000	100.000	60.000-100.000	-	90.000-110.000
Μεγ. Βρετανία	-	70.000-100.000	-	-	85.000	100.000	80.000-110.000	-	90.000-120.000
Λουξεμβούργο	-	-	-	-	-	-	-	-	100-150
Ιρλανδία	-	-	-	-	15.000	-	12.000-25.000	-	22.000-28.000
Βέλγιο	-	5.000-10.000	-	-	-	20.000	10.000-16.000	-	10.000-15.000
Δανία	-	2.000-3.000	-	-	3.500	5.000	2.000-4.000	-	1.500-2.000
Σουηδία	-	6.000-10.000	-	-	13.000	15.000	5.000-10.000	-	15.000-20.000
Νορβηγία	-	-	-	-	4.000	5.000	4.000-5.000	-	500-1.000
Φινλανδία	-	5.000-8.000	-	-	6.000	-	6.000-8.000	-	7.000-9.000
Τουρκία	-	-	-	-	500.000	-	-	-	300.000-500.000
Ιράν	-	-	-	-	-	-	-	-	10.000-15.000
Κύπρος	-	-	-	-	-	-	-	-	500-1.000
ΗΠΑ	100.000-150.000	-	-	-	-	-	-	-	100.000-150.000

² Στοιχεία του περιοδικού *TIME*, αναδημοσιευμένα στην ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 09/11/1997, σελ. 26.

³ Κυρ. Κεντρωτής, «Οι Ρομ της Α. Ευρώπης: άνθρωποι του περιθωρίου στο περιθώριο της Ευρώπης», περιοδικό ΔΙΑΒΑΖΩ, τεύχος 374, Μάιος 1997, σελ. 93-98.

⁴ Thomas Action, “Gypsies”, 1981.

⁵ Στοιχεία δημοσιευμένα στην ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (14-04-1995, σελ. 5), χωρίς αναφορά στην πηγή.

⁶ Minority Rights Group, Report No. 14, “Roma: Europe’s Gypsies”, σελ. 14.

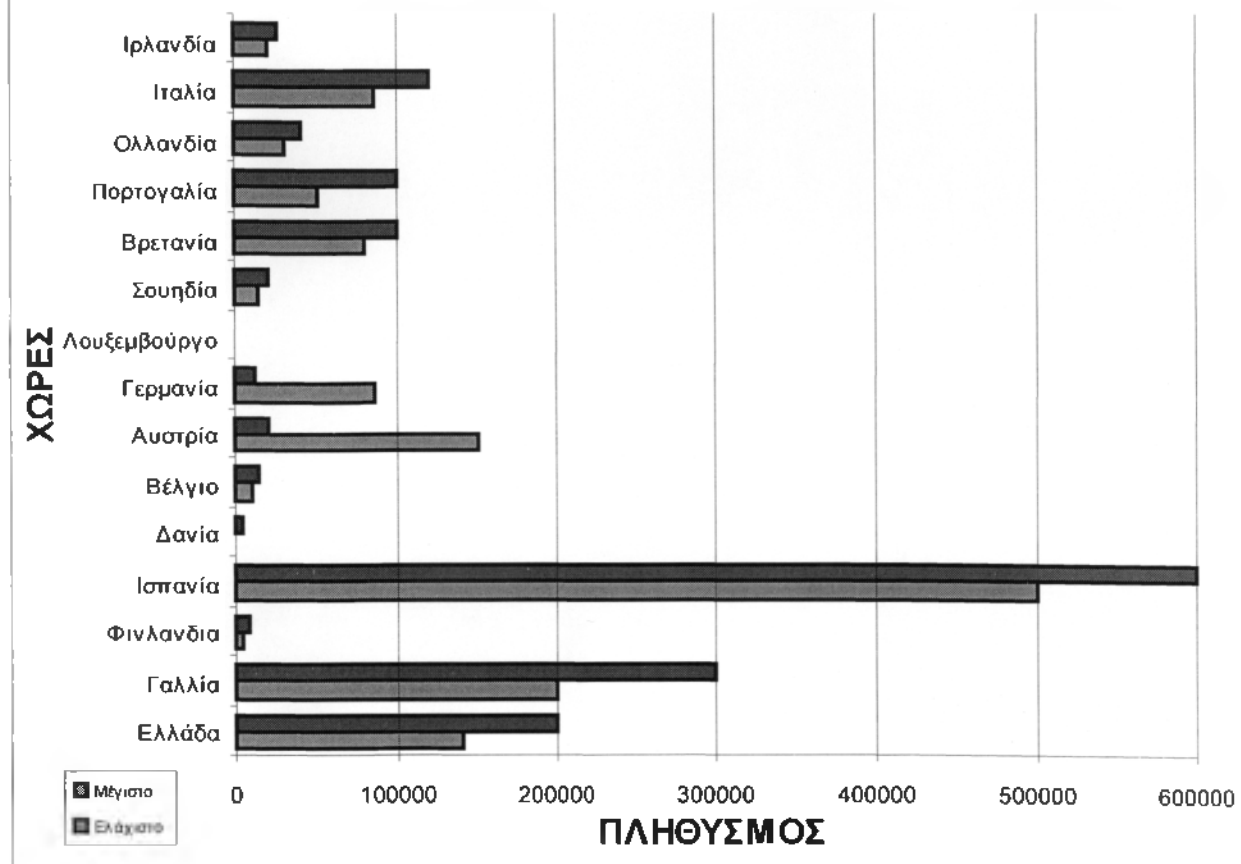
⁷ Austrian Center for Ethnic Group-Minority Rights Group. Τα στοιχεία δημοσιεύθηκαν στην ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ στις 08/11/1992, σελ. 32.

⁸ Στοιχεία του World Directory of Minorities, αναδημοσιευμένα από τον Ευστρ. Ζεγκίνη, «Οι μουσουλμάνοι Αθίγγανοι της Θράκης», Θεσσαλονίκη 1994.

⁹ Jean Pierre Liegeois.

¹⁰ “Atlas of Diasporas”, Gerald Chaliand-Pierre Ragau.

ΟΙ ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ ΣΤΗΝ Ε.Ε

ΠΗΓΗ: ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ
ROMA,
ΚΕΝΤΡΟ ΤΣΙΓΓΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ,
UNICEF

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ 6 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1987	ΤΕΥΧΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ 964

ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ

Εγκριση πολεοδομικής μελέτης της περιοχής «Σοφάδων» του δήμου Σοφάδων (ν. Καρδίτσας).

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του ν. 1337/83 (ΦΕΚ 33/Α) όπως τροποποιήθηκε με το ν. 1512/85 (ΦΕΚ 4/Α) και ειδικότερα τα άρθρα 6 (παρ. 1, 4, 5 και 6) και 7 (παρ. 1, 2 και 4).
2. Τις διατάξεις του ν. δ/τος της 17.7.1923 όπως μεταγενέστερα τροποποιήθηκαν και συμπληρώθηκαν και ειδικότερα το άρθρο 3.
3. Τις διατάξεις του ν. 1558/85 (ΦΕΚ 137/Α) και ειδικότερα το θρο 23 παρ. 1.
4. Τις διατάξεις του ν. 1577/85 (ΦΕΚ 210/Α) όπως τροποποιήθηκε με το ν. 1647/86 (ΦΕΚ 141/Α) και ειδικότερα τα άρθρα 6 (παρ. 7, 8 (παρ. 1) και 9 αυτού. 5. Την υπ' αριθμ. 34986/1365/5.86 απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημ. Έργων «Εγκριση γενικού πολεοδομικού σχεδίου των οικισμών ράδων Ταυρωπού του δήμου Σοφάδων και του οικισμού Μοσχολού-υ της κοινότητας Μοσχολουρίου του νομού Καρδίτσας» (ΦΕΚ 891/
6. Την υπ' αριθμ. 38/1987 γνωμοδότηση του δημοτικού συμβουλίου Σοφάδων.
7. Την υπ' αριθμ. 33/1987 (πρακτικό 5) γνωμοδότηση του Συμβουλίου Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος νομού Καρδίτσας
3. Την υπ' αριθμ. 369/1987 γνωμοδότηση του Συμβουλίου της κρατείας, με πρόταση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας Δημοσίων Έργων, αποφασίζουμε:

Άρθρο 1

Εγκρίνεται το πολεοδομικό σχέδιο τμήματος της πολεοδομικής ενό-ας Σοφάδες - Ταυρωπός (ν. Καρδίτσας) που το μεγαλύτερο τμήμα έχει χαρακτηριστεί ως πυκνοδομημένο με την υπ' αριθμ. 37060/37 απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημο-ν Έργων, με τον καθορισμό οικοδομησίμων χώρων, οδών, πεζοδρό-ι, κοινοχρήστων χώρων, χώρων νηπιαγωγείου, παιδικής χαράς, ου στάθμευσης λεωφορείων, Γυμνασίου - Λυκείου, όπως οι ρυθμι-αυτές φαίνονται στα τρία (3) χρωματισμένα σχετικά πρωτότυπα ράμματα σε κλίμακα 1:1000 που θεωρήθηκαν από τον Προϊστά-ος της Δ/νσης Πολεοδομικών Εφαρμογών με την υπ' αριθμ. 45905/17 πράξη του και που συνοπτικά τους αντίτυπα δημοσιεύονται με το όν διάταγμα.

Άρθρο 2

Εγκρίνεται ο πολεοδομικός κανονισμός της πολεοδομικής ενότητας άδες - Ταυρωπός της οικίας το σχέδιο εγκρίνεται με το άρθρο 1 του όντος, ως εξής:

Άρθρο 3

Στους οικοδομησίμους χώρους που χαρακτηρίζονται στα διαγράμ-ματα με το στοιχείο ΟΤ επιτρέπεται η ανέγερση κτιρίων για κατοικίες και εμπορικά καταστήματα που εξυπηρετούν τις καθημερινές ανάγκες της περιοχής (είδη διατροφής, φαρμακεία, χαρτοπωλεία κλπ.), όπως ορίζονται στο άρθρο 4 του π. δ/τος 81/80 (ΦΕΚ 27/Α).

Άρθρο 4

Στο πρόσωπο των οικοπέδων οικοδομημένων ή μη επιβάλλεται προ-κήπιο πλάτους τριών (3) μέτρων, όπως φαίνεται στα ίδια διαγράμματα.

Άρθρο 5

Τα ελάχιστα όρια εμβαδού και προσώπου καθώς και οι λοιποί όροι και περιορισμοί δόμησης των οικοπέδων ορίζονται ως εξής:

1. Ελάχιστο πρόσωπο: δέκα τέσσερα (14) μέτρα.
- Ελάχιστο εμβαδόν: τετρακόσια (400) τ.μ.
2. Κατά παρέκκλιση της προηγούμενης παραγράφου θεωρούνται άρ-τια και οικοδομήσιμα τα οικόπεδα εφόσον:
 - α) υφίστανται κατά την 10.3.1982 και κατά τη δημοσίευση του πα-ρόντος έχουν:
 - Ελάχιστο πρόσωπο: οκτώ (8) μέτρα.
 - Ελάχιστο εμβαδόν: εκατόν πενήντα (150) τ.μ.
 - β) προκύπτουν από την οριστική πράξη εφαρμογής της πολεοδομικής μελέτης ή προέρχονται από εισφορές σε γη σύμφωνα με το άρθρο 8 του ν. 1337/83 με όποιες διαστάσεις και αν έχουν.
3. Επιπλέον των προϋποθέσεων των προηγούμενων παραγράφων 1 και 2 τα οικόπεδα θεωρούνται άρτια και οικοδομήσιμα, εφόσον μέσα στο οικοδομήσιμο τμήμα τους εγγράφεται κάτοψη κτιρίου με ελάχιστη επι-φάνεια πενήντα (50) μ² και ελάχιστη πλευρά πέντε (5) μέτρων.
4. Μέγιστο ποσοστό κάλυψης των οικοπέδων εβδομήντα τοις εκατό (70%) της επιφανείας τους.
5. Συντελεστής δόμησης: ογδόντα εκατοστά (0,80).
6. Κατ' εξαίρεση της προηγούμενης παραγράφου ορίζεται συντελε-στής δόμησης ένα και είκοσι (1,20) για οικόπεδα εμβαδού μικρότερου των 150 μ² εφόσον η συνολική επιφάνεια ορόφων δεν υπερβαίνει τα 120 μ². Η εξαίρεση αυτή έχει εφαρμογή μόνο σε οικόπεδα που έχουν προκύ-φει από κατάτμηση μέχρι 10.3.1982 αφού αφαιρεθεί το εμβαδόν της εισφοράς σε γη σύμφωνα με το ν. 1337/83.
7. Το μέγιστο επιτρεπόμενο ύψος των κτιρίων ορίζεται σε οκτώμισι (8,5) μέτρα.

Άρθρο 6

Η ισχύς του παρόντος διατάγματος αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Στον Υπουργό Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων αναθέτουμε τη δημοσίευση και εκτέλεση του παρόντος διατάγματος.

Αθήνα, 11 Αυγούστου 1987

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΧΡΗΣΤΟΣ Α. ΣΑΡΤΖΕΤΑΚΗΣ

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜ. ΕΡΓΩΝ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΚΟΥΛΟΥΜΠΗΣ

ΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ - ΕΠΕΚΤΑΣΗ

ΡΥΜΟΤΟΜΙΑΣ: Ενεκρίθη δια του από 3 Απριλίου 1986 διατάγματος δημοσιευθέντος εις το υπ' αριθ. 487 φύλλο του Δ' τευχους της Εφημερίδας της Κυβερνητικής, έως της 4ης Ιουνίου 1986

ΟΡΟΙ ΔΟΜΗΣΗΣ	ΤΟΜΕΙΣ	IV
ΣΥΣΤΗΜΑ		ελεύθερη τοποθέτηση
Σ. Δ. Κοιν. Συντελεστής		0.80 1.20 (μέσα στη ζώνη Ζ.Κ.Σ.)
Σ.Δ. στα προ της 10-3-82 οικοπεδα εμβαδου <150Μ²		1.40 (συνολικη επιφάνεια ορόφων 120Μ²)
ΑΡΤΙΟΤΗΤΑ ΠΑΡΕΚΚΛΙΣΗ προ της 10-3-82		Π=8,00 Ε=400,00 Π=8,00 Ε=100,00
Μ.Υ. (Μ)		7.5
ΑΡ ΟΡΟΦΩΝ		2
ΣΗΜΕΙΩΣΗ: προκήπιο οπου αναφερεται		

ΓΡΑΜΜΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΡΥΜΟΤΟΜΙΑΣ

1:1000		ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ ΔΗΜΟΣ ΣΟΦΑΔΩΝ ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ
Χ.	ΠΡΟΒΟΛΗ 3°	
	<u>Δ.Α. 13.49</u> 1/05.06	

ΤΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ κ ΔΗΜ. ΕΡΓΩΝ

Καρδίτσας λεοδομίας δομικών ργών	Χρόνος Σύνταξης 1987	ο Μελετητής Ε. ΜΟΥΤΣΑΝΙΔΗΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

Αρ. Φύλλου 46

29 Ιανουαρίου 1999

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

- Έγκριση τοπικού ρυμοτομικού σχεδίου στην εκτός σχεδίου περιοχή του δήμου Σοφάδων (Ν. Καρδίτσας) για την εκτέλεση του επείγοντος στεγαστικού προγράμματος αποκατάστασης Αθιγγάνων του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας (Ο.Ε.Κ.) και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης αυτού..... 1
- Τροποποίηση του ρυμοτομικού σχεδίου Ελασσόνας Ν. Λάρισας σε τμήμα της οδού Σκουφά στο ΟΤ 304 Β και 318 με μετατόπιση της οικοδ. και ρυμοτομικής γραμμής..... 2

ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Αριθ. 34523/7806

(1)

Έγκριση τοπικού ρυμοτομικού σχεδίου στην εκτός σχεδίου περιοχή του δήμου Σοφάδων (Ν. Καρδίτσας) για την εκτέλεση του επείγοντος στεγαστικού προγράμματος αποκατάστασης Αθιγγάνων του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας (Ο.Ε.Κ.) και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης αυτού.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ & ΔΗΜ. ΕΡΓΩΝ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του άρθρου 26 του Ν. 1337/1983 «Επέκταση των πολεοδομικών σχεδίων, οικιστική ανάπτυξη και σχετικές ρυθμίσεις» (Α' 33), όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 13 του άρθρου 8 του Ν. 1512/985 «Τροποποίηση και συμπλήρωση πολεοδομικών διατάξεων, ρύθμιση συναφών θεμάτων και θεμάτων του Ταμείου Νομικών» (Α' 4) και με την παρ. 1 του άρθρου 29 του Ν. 2224/1994 «Ρύθμιση θεμάτων εργασίας, συνδικαλιστικών δικαιωμάτων, υγιεινής και ασφάλειας των εργαζομένων και οργάνωσης Υπουργείου Εργασίας και των εποπτευομένων από αυτό

νομικών προσώπων και άλλες διατάξεις» (Α' 112).

2. Τις διατάξεις των άρθρων 7, 8 και 9 του Ν. 1577/1985 «Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός» (Α' 210), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 13 (παρ. 1, 2 και 3) του Ν. 1647/1986 «Οργανισμός Κτηματολογίου και Χαρτογραφίσεων Ελλάδας (ΟΚΧΕ) και άλλες σχετικές διατάξεις» (Α' 141) και το άρθρο 1 (παρ. 3, 4) του Ν. 1772/1988 «Τροποποίηση διατάξεων του Ν. 1577/1985 «ΓΟΚ» και άλλες σχετικές διατάξεις» (Α' 91).

3. Την υπ' αριθμ. Δ17α/03/99/Φ.2.2.1/29.10.1996 απόφαση του Πρωθυπουργού και του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων «Ανάθεση αρμοδιοτήτων Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων στους Υφυπουργούς Χρήστο Βερελή και Θεόδωρο Κολιοπάνο» (1006 Β/4.11.1996).

4. Τις διατάξεις του άρθρου 29Α του Ν. 1558/1985 «Κυβέρνηση και Κυβερνητικά Όργανα» (Α' 137) που προστέθηκε με το άρθρο 27 του Ν. 2081/1992 (Α' 154) και αντικαταστάθηκε με την παραγ. 2α του άρθρου 1 του Ν. 2469/1997 (Α' 38).

5. Τις διατάξεις του άρθρου 30 του Ν. 2224/94 ρύθμιση θεμάτων εργασίας συνδικαλιστικών δικαιωμάτων υγιεινής και ασφάλειας των εργαζομένων και οργάνωσης του Υπουργείου Εργασίας και των Εποπτευομένων από αυτό νομικών προσώπων και άλλες διατάξεις» (Α' 912).

6. Το υπ' αριθ. 11157/2060/98 έγγραφο της Δ/σης Χωροταξίας ΥΠΕΧΩΔΕ.

7. Το υπ' αριθ. 9447/18.5.98 έγγραφο της Δ/σης Γεωργιανής Ανάπτυξης Καρδίτσας (πρακτικό ΝΕΧΩΠ).

8. Την 126/1997 απόφαση του δημοτικού συμβουλίου του Δήμου Σοφάδων (Ν. Καρδίτσας).

9. Την 97/98 γνωμοδότηση του Κεντρικού Συμβουλίου Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος.

10. Το γεγονός ότι από τις κανονιστικές διατάξεις αυτής της απόφασης δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού και του οικείου ΟΤΑ, αποφασίζουμε:

Άρθρο 1

1. Εγκρίνεται τοπικό ρυμοτομικό σχέδιο στην εκτός σχεδίου περιοχή του δήμου Σοφάδων (Ν. Καρδίτσας) για την εκτέλεση επείγοντος στεγαστικού προγράμματος αποκατάστασης Αθιγγάνων του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας (Ο.Ε.Κ.) με τη δημιουργία:

α) Τών 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17,

18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121 και 122 Οικοδομικών Τετραγώνων για την ανέγερση κατοικιών.

β) Των 31 και 53 οικοδομικών τετραγώνων για την ανέγερση εμπορικού κέντρου.

γ) Των 51 και 94 οικοδομικών τετραγώνων για την ανέγερση κτιρίων εκπαίδευσης και βρεφικού σταθμού.

δ) Των 52 και 123 οικοδομικών τετραγώνων για την ανέγερση κτιρίων αθλοπαιδειών.

ε) Του 93 οικοδομικού τετραγώνου για την ανέγερση κοινωνικού κέντρου.

στ) Οδών, πεζοδρόμων, χώρων πρασίνου, κοινοχρήστων χώρων, χώρων στάθμευσης, παιδικών χαρών, χώρο εκκλησίας, χώρου πλατείας, όπως οι ρυθμίσεις αυτές φαίνονται στο σχετικό πρωτότυπο τοπογραφικό διάγραμμα σε κλίμακα 1:1000 που θεωρήθηκε από τον Προϊστάμενο της Διεύθυνσης Τοπογραφικών Εφαρμογών με την 34523/1998 πράξη του και που αντίτυπό του σε φωτοσμίκρυνση δημοσιεύεται με την παρούσα απόφαση.

Άρθρο 2

1. Στο πρόσωπο των οικοπέδων οικοδομημένων ή μη που εγκρίνεται το σχέδιο με το άρθρο 1 του παρόντος επιβάλλεται προκήπιο πλάτους τριών (3) μέτρων όπως φαίνεται στο σχετικό διάγραμμα του ως άνω άρθρου.

Άρθρο 3

Τα ελάχιστα όρια εμβαδού και προσώπου καθώς και οι λοιποί όροι και περιορισμοί δόμησης των οικοπέδων των οικοδομικών τετραγώνων για ανέγερση κατοικιών ορίζονται ως εξής:

1α. Ελάχιστο πρόσωπο: δεκαοκτώ (18) μέτρα
Ελάχιστο εμβαδόν: τετρακόσια (400) μέτρα
β) Μέγιστο ποσοστό κάλυψης των οικοπέδων: σαράντα πέντε τοις εκατό (45%) της επιφανείας τους
·γ) Συντελεστής δόμησης: επτά δέκατα (0,7)

δ) Μέγιστο επιτρεπόμενο ύψος των ανεγερθησομένων κτιρίων συμπεριλαμβανομένου και του ύψους της στέγης, η κατασκευή της οποίας είναι υποχρεωτική: δέκα και εξήντα μέτρα (8,60 μ. + 2,00 μ. = 10,60 μ.).

2. Για τα οικοδομικά τετράγωνα 31 και 53.

α) Μέγιστο ποσοστό κάλυψης: εξήντα τοις εκατό (60%) της επιφανείας τους.

β) Συντελεστής δόμησης: έξι δέκατα (0,6)

3. Για τα οικοδομικά τετράγωνα 51 και 94.

α) Μέγιστο ποσοστό κάλυψης: πενήντα τοις εκατό (50%) της επιφανείας τους.

β) Συντελεστής δόμησης: ένα (1)

4. Για τα οικοδομικά τετράγωνα: 52, 123

α) Μέγιστο ποσοστό κάλυψης: δέκα τοις εκατό (10%) της επιφανείας τους.

β) Συντελεστής δόμησης: δύο δέκατα (0,2)

5. Για το οικοδομικό τετράγωνο 93

α) Μέγιστο ποσοστό κάλυψης: τριάντα τοις εκατό (30%) της επιφανείας τους.

β) Συντελεστής δόμησης: έξι δέκατα (0,6)

Άρθρο 4

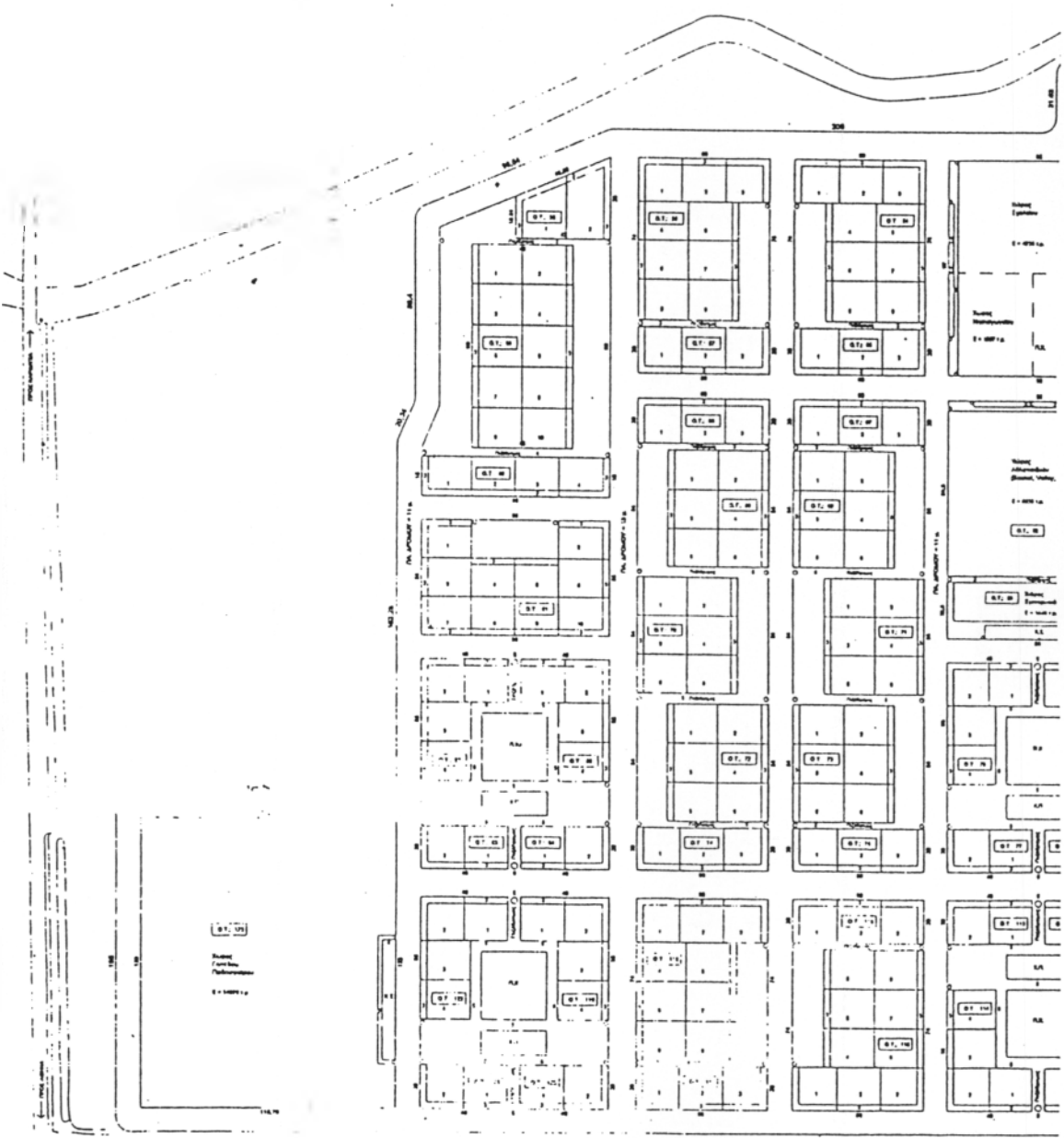
Η ισχύς του παρόντος διατάγματος αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Στον Υφυπουργό Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων αναθέτουμε τη δημοσίευση και εκτέλεση του παρόντος διατάγματος.

Αθήνα, 22 Δεκεμβρίου 1998

ο Υφυπουργός

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΛΙΟΠΙΑΝΟΣ

Αριθ. 5388

(2)

Τροποποίηση του ρυμοτομικού σχεδίου Ελασσόνας Ν. Λάρισας σε τμήμα της οδού Σκουφά στο ΟΤ 304 Β και 318 με μετατόπιση της οικοδ. και ρυμοτομικής γραμμής.

Ο ΝΟΜΑΡΧΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του Ν.Δ/τος της 17 Ιουλίου 1923 όπως μεταγενέστερα τροποποιήθηκαν και συμπληρώθηκαν και ειδικότερα τα άρθρα 3, 9, 29 και 70 αυτού.
2. Τις διατάξεις του ΑΝ 314/1963 όπως τροποποιήθηκαν και συμπληρώθηκαν με το υπ' αριθμ. 1019/71 Ν.Δ. (ΦΕΚ 220Α) και με την παρ. 3 του άρθρου 34 του Ν. 1577/85 (ΦΕΚ 210Α).
3. Τις διατάξεις του υπ' αριθμ. 183/86 Π.Δ/τος (ΦΕΚ 70Α) και ειδικότερα το άρθρο 1 αυτού.
4. Τις διατάξεις του 947/1979 (ΦΕΚ 47/Α) και ειδικότερα το άρθρο 62 παρ. 1.
5. Τις υπ' αρ. 27/98 & 54/98 αποφάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου Ελασσόνας του Δήμου Ελασσόνας για τροποποίηση του ρυμοτομικού σχεδίου Ελασσόνας σε τμήμα της οδού Σκουφά στα ΟΤ 304Β & 318 με μετατόπιση της οικοδομικής γραμμής.
6. Την υπ' αριθμ. 114/26.11.98 γνωμοδότηση του Συμ-

βουλίου Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος του Ν. Λάρισας, όπως διατυπώθηκε στο πρακτικό της συνεδρίας.

Επειδή η προτεινόμενη τροποποίηση αποβαίνει σε όφελος του κοινωνικού συνόλου διορθώνοντας την ασυμφωνία που υπάρχει μεταξύ πραγματικής κατάστασης και εφαρμογής του σχεδίου, αποφασίζουμε:

Άρθρο 1

Εγκρίνουμε την τροποποίηση του ρυμοτομικού σχεδίου Ελασσόνας σε τμήμα της οδού Σκουφά στα ΟΤ 304Β και 318 με μετατόπιση της οικοδομικής γραμμής, όπως απεικονίζεται στα σχέδια που συνοδεύουν αυτή την απόφαση.

Άρθρο 2

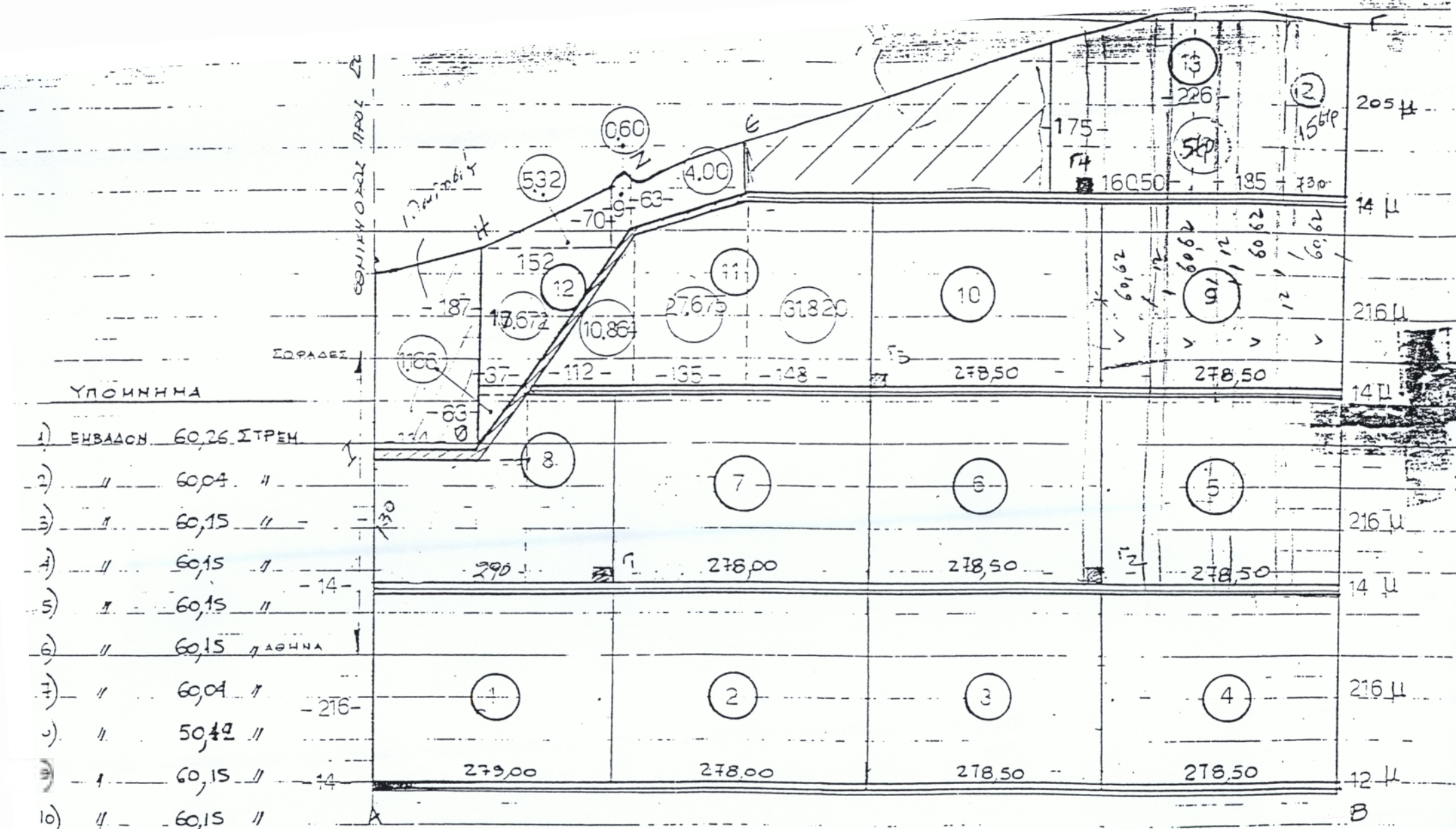
Με τις διατάξεις της παρούσης απόφασης δεν επιφέρεται αύξηση της δαπάνης του κρατικού προϋπολογισμού ούτε του οικείου ΟΤΑ.

Η ισχύς της παρούσης απόφασης αρχίζει από τη δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης.

Η παρούσα να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Λάρισα, 21 Δεκεμβρίου 1998

Ο Νομάρχης
ΙΩΑΝΝΗΣ ΦΛΩΡΟΣ

- 1) ΕΙΣΒΑΣΗ 60,26 ΣΤΡΕΜ
- 2) " 60,04 "
- 3) " 60,15 "
- 4) " 60,15 "
- 5) " 60,15 "
- 6) " 60,15 ΛΑΘΗΝΑ
- 7) " 60,04 "
- 8) " 50,42 "
- 9) " 60,15 "
- 10) " 60,15 "
- 11) " 70,35 "
- 12) " 28,76 "
- 13) " 32,05 " (5x10)

ΕΠΙΧΩΡΙΑ ΠΡΟΣ ΑΕΞ

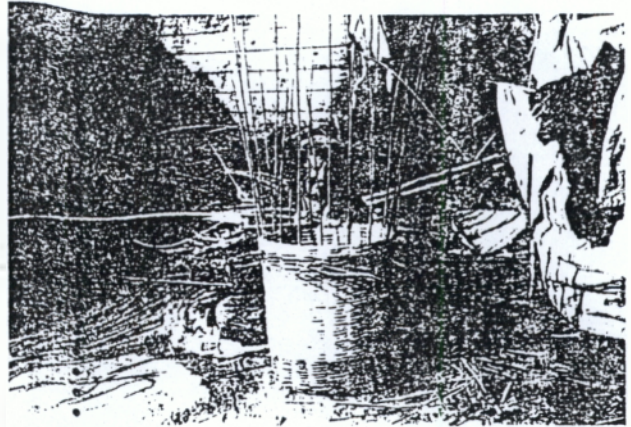
ΣΥΝΟΛΟ ΣΤΡΕΜΜΑΤΩΝ 762,52

$$16,50 \times 30,31 = 500 \text{ m}^2$$

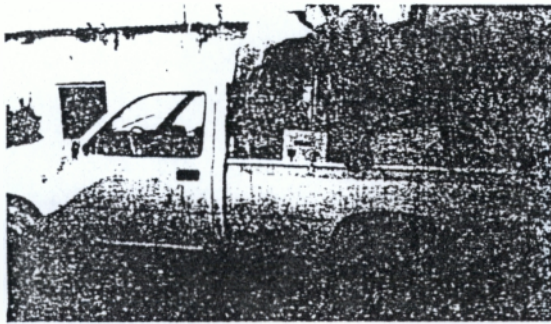
12x8 = 96 οικόπεδα

Τα επαγγέλματα των τσιγγάνων

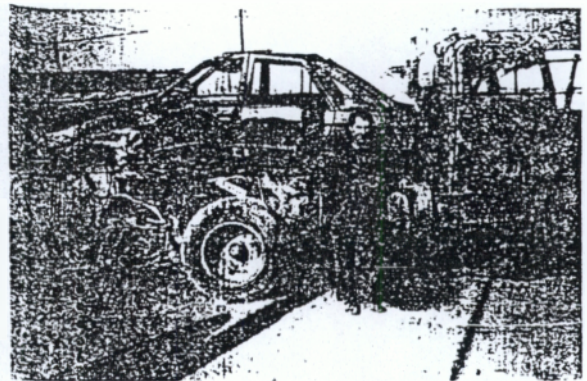
Κάναμε μια έρευνα πάνω στα επαγγέλματα των τσιγγάνων του συνοικισμού μας από τα παλιά χρόνια ως σήμερα. Τα πιο παλιά επαγγέλματα είναι του καλαθοπλέκτη, του γανωτή, του πεταλωτή, του πωλητή ζώων, του πραρατευτή, του λαϊκού οργανοπαίκτη κ.α. Για να τα κάνουν γύριζαν από δω κι από κει, άλλοτε με τα πιάδια και άλλοτε με τις σουσύτες (κάρα). Μερικά από αυτά υπάρχουν και σήμερα. Προστέθηκαν όμως και καινούργια. Μερικοί έχουν μαγαζιά (μπασάλικα κλπ). Οι περισσότεροι είναι εργάτες γης. Για αρκετούς μήνες το χρόνο φεύγουν από δω και πάνε να μαζέψουν βαμπάκι, ντομάτα, χόρτα και να κάνουν οποιαδήποτε γεωργική δουλειά. Οι έμποροι έχουν τώρα αυτοκίνητα και μεταφέρουν την πραραμάνη τους (χαλιά, φυτά, πλαστικά, λαχανικά κ.α.). Βγήκαμε στο χωριό και φωτογραφίσαμε μερικούς.

“Καλάθια, κοφίνια, καρέκλες πουλάω...”
 Ακούγεται στους δρόμους του χωριού. Είναι ο καλαθοπλέκτης που με τα συνεργά του (καλάμια, ψαλιδιά, κλαδιά) γυρνάει από τόπο σε τόπο με κρυο και με ζέστη

“Κουβαδες, λεκάνες, ποτήρια...”
 Και οι νοικοκυρές αφήνουν τα ψάρια στο τηγάνι και κάνουν παζάρια στην πραραμάνη τους

“Όλα τα παλιά αγοράζω...” Φωνάζει ο άνθρωπος που γι αυτόν τίποτα δεν είναι άχρηστο και για πέταμα.

“Και ρόβελ ντα σ ρομ, ρόβελ γκιλαρπαντός Κι όταν κλαίει ο τσιγγάνος, κλαίει τραγουδώντας

“Να σου πω τη μοίρα σου, να σου πω το ριζικό σου”. Και τρέχουν οι κοπελίτσες να ακούσουν το γραμμένο τους.

“Την πραραμάνη του δεν την κουβαλάει με το αυτοκίνητο, από 'δω κι από κει, αλλά την έχει αραδιασμένη στα ράφια και περιμένει...”

Ο γάμος

Πολλά και όμορφα είναι τα έθιμά μας. Αυτή τη φορά θα σας πω πως γίνονται οι γάμοι μας. Τα κορίτσια παντρεύονται σε ηλικία από 13 έως 17 χρονών και τα αγόρια λίγο πριν πάνε φαντάροι. Οι περισσότεροι γάμοι γίνονται με προξενιά. Γίνονται δύο γάμοι ο τσιγγάνικος και ο χριστιανικός. Το πρώτο που κάνουν είναι να αγοράσουν χρυσαφικά και δώρα για τους αρραβώνες.

παντρεμένο ζευγάρι ζει με τους γονείς του γαμπρού στην αρχή και μετά αν θέλει κάνει τη δική του παράγκα. Παναγιώτης

Ο γάμος γίνεται λίγο καιρό μετά τους αρραβώνες. Φέρνουν τραπέζια και καρέκλες και απλώνουν την προίκα της νύφης. Το γλέντι κρατάει τρεις μέρες. Σε καζάνια βράζουν το φαγητό για να φάει όλος ο κόσμος.

Υπάρχουν όργανα (κλαρίνο, κιθάρα, αρμόνιο, ντραμς) και τραγουδιστές. Όλοι χορεύουν και τραγουδούν. Από το μικρόφωνο λένε τι δώρα κάνει ο καθένας στο ζευγάρι που παντρεύεται. Συνήθως τους δίνουν λεφτά για να αγοράσουν αυτοί ότι τους λείπει. Το

Γιατί θεέ μου...

- Γιατί θεέ μου όλοι έχουν τα σπίτια τους κι εμείς όχι;
- Γιατί θεέ μου όλοι έχουν παιδικές χαρές κι εμείς όχι;

Κώστας

- Θεέ μου, γιατί μας έκανες τσιγγάνους;
- Θεέ μου, είμαστε κι εμείς παιδιά σου;
- Θεέ μου, γιατί δεν κάνεις καλά τη μητέρα μου, γιατί τη βασανίζεις;

Χρήστος

- Θεέ μου γιατί μ' έκανες μαύρο.
- Θεέ μου γιατί δε μ' έφτιαξες σπίτι;

Στέφανος

- Γιατί θεέ μου δεν είμαστε σαν τα παιδιά των μπαλαμπί να έχουμε τα πάντα;
- Θεέ γιατί ο Ράμπο σκοτώνει τους κακούς και βοηθάει τους καλούς;

Αλέξης

- Θεέ μου, γιατί έκανες τη θάλασσα, για να πνιγούμε;
- Θεέ μου, θα μου στείλεις ένα αυτοκίνητο με πετρέλαιο;

Παναγιώτης

- Θεέ γιατί έστειλες τον Αη - Βασίλη πέρα και δεν τον έφερες κι από εδώ;
- Θεέ, δεν στέλνεις το Χριστό να τον δούμε;
- Θεέ, δε στέλνεις μια εκκλησία να πάμε κάθε Κυριακή.

Κώστας

- Γιατί θεέ μου, δεν μας θέλουν οι μπαλαμπί;

Γιώργος

- Θεέ, δεν μου πετάς ένα ποδήλατο;
- Θεέ δεν μου πετάς ένας σπίτι;

Θανούσης

- Γιατί θεέ μου δεν μας φέρνεις δώρα;
- Γιατί θεέ τα παιδιά μας δεν έχουν παπούτσια και ρούχα;

Χρήστος

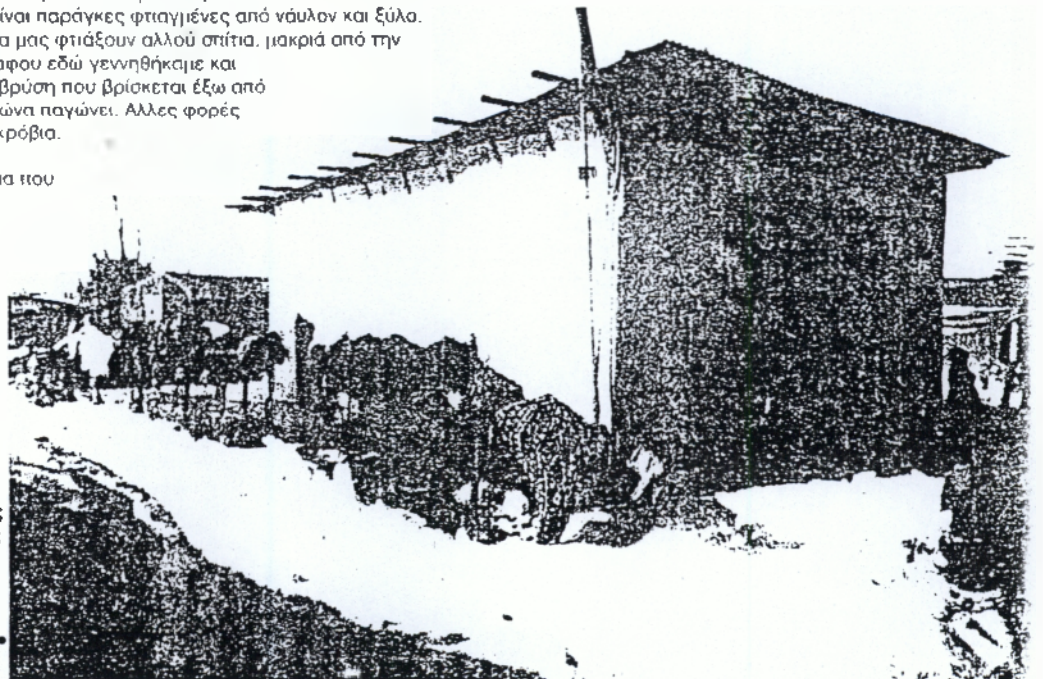
- Γιατί θεέ δεν σε πιάνω στο τηλέφωνο;
- Θεέ μου, πες κάτι για μένα, θα γίνω φτωχός η πλούσιος;
- Θεέ μου δώσε τύχη στο χέρι που παίζει ΛΟΤΤΟ για να κερδίσει

Ανδρέας

Από την πραγματικότητα στο όνειρο

Το χωριό μου βρίσκεται σε άθλια κατάσταση και οι άνθρωποι ζουν πολύ δύσκολα. Πρώτα απ όλα τα περισσότερα σπίτια είναι παράγκες φτιαγμένες από νύλιν και ξύλο. Λένε πως θα μας διώξουν από δω και θα μας φτιάξουν αλλού σπίτια, μακριά από την πόλη. Καλύτερα να τα φτιάχνουν εδώ, αφού εδώ γεννηθήκαμε και μεγαλώσαμε. Νερό παίρνουμε από μια βρύση που βρίσκεται έξω από κάθε σπίτι. Πολλές φορές τώρα το χειμώνα παγώνει. Άλλες φορές κόβεται ή είναι γεμάτο χώμα και έχει μικρόβια. Ρεύμα δεν έχουν όλα τα σπίτια. Οι δρόμοι είναι χάλια. Παντού είναι χώμα που με τις βροχές γίνεται λάσπη. Υπάρχουν όλο λακούβες που μαζεύουν νερά. Θα ήθελα το χωριό μου να είναι πιο όμορφο. Να έχει μαγαζιά με ρούχα και άλλα πράγματα. Να περνάει λεοφωρείο να μας παίρνει. Να φτιάξουν μια εκκλησία, παιδικές χαρές και πλατείες. Η πλατεία θα μου άρεσε να είχε κι άγαλμα του Κολοκοτρώνη. Να υπάρχουν μπασκέτες για να παίζουμε.

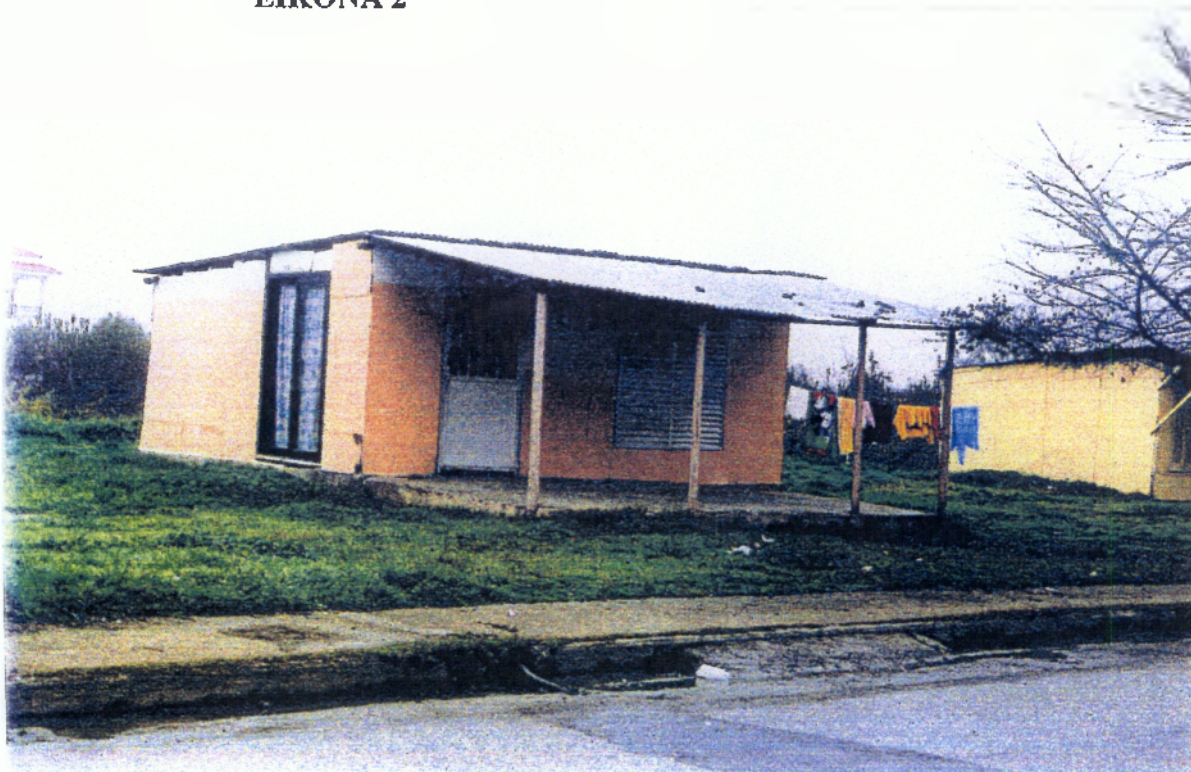
Κώστας
Αναστασης
Αλέξης

ΕΙΚΟΝΑ 1

ΕΙΚΟΝΑ 2

ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ ΔΗΜΟΥ ΣΟΦΑΔΩΝ

EIKONA 3

EIKONA 4

EIKONA 5

EIKONA 6

EIKONA 7

EIKONA 8

EIKONA 9

EIKONA 10

EIKONA 11

EIKONA 12

EIKONA 13

EIKONA 14

EIKONA 15

EIKONA 16

ΕΙΚΟΝΑ 17

ΕΙΚΟΝΑ 18

EIKONA 19

EIKONA 20

ΕΙΚΟΝΑ 21

ΕΙΚΟΝΑ 22

EIKONA 23

EIKONA 24

EIKONA 25

EIKONA 26

